

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

**TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDA
KÜLTÜREL KODLAMA**

Akvilė MARKAUSKAITė

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDA
KÜLTÜREL KODLAMA

Akvilė MARKAUSKAITė

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

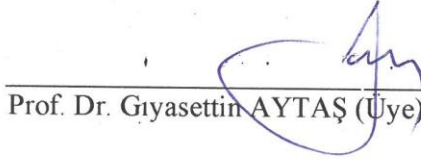
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Akvilė MARKAUSKAITE tarafından hazırlanan ‘‘Türkçeden Litvancaya evrilen Romanlarda Kültürel Kodlama’’ başlıklı bu çalışma, 26.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. bide DOĞAN (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Serdar ODACI (Danışman)

Prof. Dr. Gıyasettin AYTAS (ye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen ğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

Hande 08/08/2019
Akvilé MARKAUSKAITĒ

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Serdar ODACI** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Akvilė Markauskaitė

Kültürler arası diyalog kurmaya çalışan herkese...

ÖZET

MARKAUSKAITĖ, Akvilė. *Türkçeden Litvancaya Çevrilen Romanlarda Kültürel Kodlama*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2019.

Bu çalışmanın amacı, Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilmiş romanlarda yer alan kültürel kodlamanın en belirgin aşaması olan kültürel sözcüklerin nasıl aktarıldıklarını örnekleriyle göstermektir. Çalışmada Peter Newmark'ın önerdiği kültürel sözcüklerin sınıflandırılması ve incelenmesi yöntemi model olarak alınmıştır. Bu model uygulanarak Orhan Pamuk'un *Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar*, *Kafamda Bir Tuhaflık* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* romanları ve bu romanların Litvancaya çevirileri değerlendirilmiştir. Çalışma giriş ve sonuç dışında iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *kültürel sözcük*, *eşdeğerlik* terimleri ve Newmark'ın sunduğu kültürel sözcüklerin sınıflandırması, çevirme stratejileri ve kültürel sözcüklerin değerlendirme metodu İngilizce kaynakların yanı sıra Türkçe kaynaklardan da yararlanılarak tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise kültürel sözcüklerin incelenmesi yer almaktadır. Sonuç olarak bu konuda yapılan başarılı çevirilerin yanı sıra kaynak metinlerdeki kültürel kodların çevirmenler tarafından ne yazık ki her zaman aynı başarıyla çözümlenemediği ve erek metinlere eksik şekillerde aktarıldığı görülmüştür. Bu eksik aktarımlar, erek metinlerde anlam kayıpları ve kaymalarına sebep olmuştur.

Anahtar Sözcükler

Türkçeden Litvancaya çeviri, Türk edebiyatı, çeviribilim, kültürel kodlama, kültürel sözcükler, eşdeğerlik

ABSTRACT

MARKAUSKAITĖ, Akvilė. Cultural Coding in Novels Translated From Turkish to Lithuanian Language. Ankara, 2019.

This paper aims to examine cultural words which reflect cultural coding found in the novels directly translated from Turkish to Lithuanian. In this paper the classification and further analysis of cultural words was done using the methods of Peter Newmark as the model. The following books and their translations to Lithuanian were evaluated: *The Black Book*, *Museum of Innocence*, *My Name is Red*, *Snow*, *A Strangeness in My Mind* by Orhan Pamuk and *The Wren* by Reşat Nuri Güntekin. The paper consist of introduction, two main chapters and conclusion. In the first chapter special terms, the classification of cultural words, translation procedures given by Newmark and methods of analysis are described according to English and Turkish resources. In the second chapter analysis of the cultural words was done and examples were provided. The findings showed that not all the time cultural codes were understood correctly. Sometimes the part of meaning was lost during the process of translation. This led to translation shifts which were more or less far from the origin. However, some translations were successful.

Keywords

Translations from Turkish to Lithuanian, Turkish literature, Translation Studies, cultural coding, cultural words, equivalence

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
ÇİZELGELER	xi
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ	15
1. BÖLÜM: KÜLTÜREL KODLAMA OLGUSU.....	19
1.1. KÜLTÜR, EDEBİYAT VE ÇEVİRİ.....	19
1.2. EDEBÎ ESERDE GÖRÜLEN KÜLTÜREL KODLAMA VE KÜLTÜREL SÖZCÜKLER	20
1.2.1. Kültürel Sözcüklerin Sınıflandırması.....	21
1.3. ÇEVİRME STRATEJİLERİ: PETER NEWMARK VE LAWRENCE VENUTI..	22
1.4. EŞDEĞERLİK VE ANLAM KAYBI / KAYMASI	25
1.5. ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	29
2. BÖLÜM: TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDAKİ KÜLTÜREL SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ	32
2.1. TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDA KÜLTÜREL SÖZCÜKLER	32

2.1.1. Türkçeden Litvancaya Çevrilen Romanlarda Kültürel Sözcüklerin (Kodların) Sınıflandırması	32
2.2. KÜLTÜREL SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ	44
2.2.1. Çevre	45
2.2.2. Kamu Hayatı	45
2.2.2.1. Yönetim	45
2.2.3. Sosyal Yaşam	49
2.2.3.1. Toplu Taşıma Araçları	49
2.2.3.2. Yerleşim	51
2.2.3.2.1. Özel Kullanımlar	53
2.2.3.3. Yapılar	56
2.2.3.3.1. Özel Kullanımlar	62
2.2.3.4. Mekânlar	64
2.2.3.4.1. Özel Kullanımlar	66
2.2.3.6. Meslekler	67
2.2.3.6.1. Özel Kullanımlar	73
2.2.4. Kişisel Yaşam	73
2.2.4.1. Ev Eşyaları	73
2.2.4.2. Mutfak Eşyaları	76
2.2.4.2.1. Özel Kullanımlar	78
2.2.4.3. Banyo Eşyaları	79
2.2.4.4. Giyim	80
2.2.4.4.1. Özel Kullanımlar	82
2.2.4.5. Yemek, İçecek	83
2.2.4.5.1. İçecek	83
2.2.4.5.2. İçki	87
2.2.4.5.3. Unlu Mamuller	88
2.2.4.5.4. Süt Ürünleri	96
2.2.4.5.5. Et Ürünleri	97
2.2.4.5.6. Ana Yemekler	97
2.2.4.5.7. Balık	98
2.2.4.5.8. Tatlılar	99
2.2.4.5.9. Şekerlemeler	103
2.2.4.5.10. Kuru Yemiş	105
2.2.5. Gelenekler ve İlgi Alanları	107
2.2.5.1. Törenler	107
2.2.5.1.1. Özel Kullanımlar	108
2.2.6. Kişisel Merak ve Tutkular	108

2.2.6.1. Müzik Enstrümanları.....	108
2.2.6.1.1. Özel Kullanımlar.....	110
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	116
Ek 1. Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserleri.....	120
Ek 2. Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserlerin Kapakları.....	123
EK 3. Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu	143
EK 4. Orijinallik Raporu.....	144

KISALTMALAR

akt.: aktaran

çev.: çeviren

Ç: *Çalıkuşu*

BAK: *Benim Adım Kırmızı*

haz.: hazırlayan

İng.: İngilizce

K: *Kar*

KBT: *Kafamda Bir Tuhaflık*

KK: *Kara Kitap*

Lit.: Litvanca

MM: *Masumiyet Müzesi*

Tr.: Türkçe

vb.: ve benzeri

ÇİZELGELER

Çizelge 1. Kaynak diline göre 1960-2018 yılında Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri.....	16
Çizelge 2. Dönemlerine göre Litvancada basılmış Türk edebî eserleri.....	16
Çizelge 3. Anlambirimcik çözümlemesi yönteminin örneği.....	29

ÖNSÖZ

1960 yılında Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* romanının Litvancaya çevrilmesi, Türkçeden Litvancaya edebî çeviri tarihinin de başlangıcıdır. Ancak bu çeviri iki dil arasında doğrudan yapılmış bir çeviri değildir. Çünkü Litvanya Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında olduğu sürece Türk edebî eserleri istisnasız Rusçadan çevrilmiştir. 1990 yılında Litvanya bağımsız bir ülke olmuştur ve Rus dili eski etkisini kaybetmeye başlamıştır. Fakat bağımsızlığın ilk yıllarında Türk edebî eserleri Litvancaya Rusçadan çevrilmeye devam etmiştir.

2005 yılında Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* (Lit. *Juodoji knyga*) romanının Türkçeden herhangi bir aracı dil olmaksızın doğrudan Litvancaya çevrilmesiyle iki dil arasındaki çeviri tarihinde yeni bir dönem başlar. Bu tarihten itibaren Türk edebiyatına ait eserler Litvancaya ya doğrudan Türkçeden ya da İngilizceden çevrilir. Sonuç olarak Türk edebiyatından Litvancaya yapılan çeviri faaliyetleri; Rusçadan Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri, Türkçeden Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri ve İngilizceden Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri olmak üzere üç başlık altında incelenebilmektedir.

2019 yılının başı itibariyle Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilmiş sekiz edebî eser bulunmaktadır. Bunlar Orhan Pamuk'un; *Kara Kitap*'tan başka *İstanbul: Hatıralar ve Şehir* (2009, Lit. *Stambulas: Prisiminimai ir miestas*), *Masumiyet Müzesi* (2010, Lit. *Nekaltybės muziejus*), *Benim Adım Kırmızı* (2012, Lit. *Mano vardas Raudona*), *Kar* (2014, Lit. *Sniegas*) ve *Kafamda Bir Tuhaflık* (2017, Lit. *Tos keistos mano mintys*) adlı kitap çevirileridir. Orhan Pamuk'un yanı sıra Ayşe Kulin'in *Sevdalinka* (2006, Lit. *Sevdalinka*) ve Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* (2008, Lit. *Čiauškutė*) romanlarının çevirileri de bulunmaktadır.

1960 yılında *Çalığışu* romanının Litvancaya çevrilmesiyle başlayan Türkçeden Litvancaya edebî çevirilerin tarihi neredeyse altmış senelik bir dönemi kapsamaktadır. Buna rağmen Türkçeden Litvancaya çeviri üzerinde yapılmış akademik alanda yalnızca bir makale vardır. Bu makale, Justina Pilkauskaitė-Kariniuskienė'nin tarafından

İngilizce olarak yazılmıştır. Türkçeden Litvancaya yapılan çevirilerin 1990-2010 yıllarını kapsayan dönemi hakkında yazılan *Translations from Turkish in Lithuanian, 1990-2010* adlı bu makale dışında bu alanda herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır.

Yeryüzünde farklı dilleri konuşan birçok millet vardır. Bunlardan aralarında kültürel anlamda benzerlik olanlar bulunsa da birçok milletin kültürü diğerlerinden farklıdır. Türk ve Litvan kültürleri de birbirlerinden birçok noktada farklılık göstermektedir. Kültürleri koruma, taşıma ve yansıtma özelliğine sahip olan edebî eserler aynı zamanda bir kültürün diğer bir kültüre tanıtılmasında en işlevsel araçlardandır. Ancak bu karşılıklı tanıtma sürecinde farklı iki kültüre ait ve biri diğerinde bulunmayan unsurların birbirine çevrilmesinin zorluğu kaçınılmazdır. Bu zorluklar sebebiyle Peter Newmark gibi bazı bilim adamları, kültürü çevirinin en büyük engeli olarak görmekteirler.

Bu çalışma yukarıda bahsedilen kültür farklılıkları bağlamında kültürel kodlamaya odaklanmaktadır. Kültürel kodlamanın en belirgin aşaması olan kültürel sözcükler, sadece o kültüre ait olan ve başka kültürlerde bulunmayan unsurları isimlendirmekte kullanılır. Bu noktada çevirmenin amacı kültürel sözcükleri çevirirken kaynak ve erek metinlerin arasında eşdeğerliği yakalamaktır. Fakat erek kültürde bulunmayan bir unsurun ismini erek kültüre anlaşılacak şekilde aktarmak güç bir eylemdir ki konunun asıl zorluğu da buradan kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Türkçeden Litvancaya çevrilmiş romanlardaki kültürel sözcükleri tespit edip sınıflandırarak bu sözcüklerin Litvanca çevirilerdeki karşılıklarını bulmak ve mümkünse aralarındaki eşdeğerliği değerlendirmektir. Türkçe-Litvanca sözlüğü bulunmadığı için çalışma sürecinde tespit edilen kültürel sözcükler ve karşılıklarının listesi ileride sözlük ya da çeviri çalışmalarında yardımcı olacaktır kanaatindeyiz. Ayrıca daha önce belirtildiği gibi Türkçeden Litvancaya edebî çeviri üzerinde yapılmış sadece bir çalışma bulunduğu için, bu çalışmanın bu tür araştırmalarına katkı sağlaması ve ilerideki çalışmalara yol açması umut edilir.

Çalışma süresince bana güvenen, doğru yolu gösteren, hiçbir zaman desteğini benden esirgemeyerek endişelerimi gideren danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Serdar ODACI'ya; derslerde bana kattıklarından ve meseleleri anlamam için gösterdikleri gayretlerden dolayı hocalarım Prof. Dr. Âbide DOĞAN'a; Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN ÇELİK'e ve Prof. Dr. G. Gonca GÖKALP ALPASLAN'a; ayrıca her zaman benim mutluluğumu ve iyiliğimi isteyen ve Türkiye'ye gelme kararımı kabul eden Anne ve Babama; Türkiye'de karşılaştığım ve tanıştığım tüm güzel insanlara ve Türk kültürünü bana tanıtmak için hiç yorulmadan gayret gösteren C. Cem SÖNMEZ'e ve ailesine teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Türk edebiyatından Litvancaya yapılmış olan edebî çevirilerin tarihi iki döneme ayrılabilir: 1960-1990 yıllarını kapsayan birinci dönem ve 1990 sonrası olarak adlandırabileceğimiz ikinci dönem. Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* (Lit. *Čiauškutė*) romanı, Türk edebiyatından Litvancaya çevrilen ilk eser olma özelliğini taşır ve bu çeviri 1960 yılında Rusçadan yapılmıştır. Litvanya'nın Sovyetler Birliği egemenliğinde bulunduğu sürece Türk edebî eserleri Litvancaya Rusçadan çevrilmiştir. Bu şekilde Rusçadan çevrilen edebî eserlerin sayısı on birdir. *Çalığışu*'nun 1960 yılındaki çevirisinden başka Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*'ı (1962, Lit. *Velnius tūno mumyse*), Nazım Hikmet'in *Romantika*'sı (1964, Lit. *Romantika*) ve *Lirik Şiirler*'i (1969, Lit. *Lyrika*), bir Türk masal kitabı olan *Sabır Taşı* (1965, Lit. *Kantrybės akmuo*), Orhan Kemal'in *El Kızı* (1967, Lit. *İstumta į bedugnę*) romanı, Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar*'ı (1972, Lit. *Pasmerktieji*), Aziz Nesin'in *Çiki Çiki Bom*'u (1972, Lit. *Čiki čiki bom*) ve *Gol Kralı Sait Hop Sait*'i (1983, Lit. *Futbolo karalius*), Suat Derviş'in *Fosforlu Cevriye*'si (1979, Lit. *Fosforinė Dževrijė*) ve Yaşar Kemal'in *Ağır Dağ Efsanesi* (1987, Lit. *Kalno legenda*) romanı bu dönemde çevrilen eserlerdir.

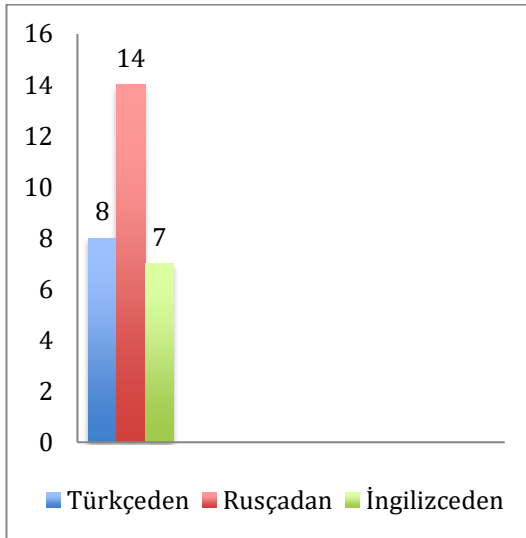
Litvanya'nın bağımsız bir ülke olduğu 1990 yılından 2005 yılına kadarki sürede sadece iki eser Litvancaya çevrilmiştir. *Şiirler* (1993, Lit. *Lyrika*) ve *Masalların Sonu* (1995, Lit. *Pasakų pabaiga*) adlı bu eserler İnci Asena'ya aittir. Bunun yanı sıra daha önceden çevrilmiş olan bazı eserler de yeniden basılmıştır¹.

2005 yılı, Türk edebî eserlerinin Litvancaya çevrilmesinde önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu tarihte Türk edebiyatına ait bir eser ilk defa Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilmiştir. Bu kitap, Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* (Lit. *Juodoji knyga*) adlı romanıdır. Bu tarihten itibaren Türkçeden Litvancaya yapılan doğrudan çeviri faaliyetlerinin artarak devam ettiği görülmektedir. Ancak burada bir yenilikten bahsetmek gerekmektedir. Daha önceden Türk eserleri Rusçadan çevrilmekteyken artık sadece İngilizceden çevrilmeye başlanmıştır. Eserleri en çok çevrilen yazarlar, Orhan Pamuk

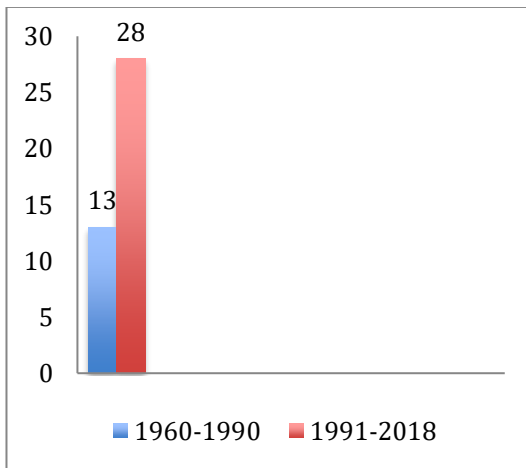
¹ Detaylı Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri için EK 1'e bakınız.

ve Elif Şafak'tır. Serdar Özkan ve Ayşe Kulin'in birer kitabı da bu bağlamda anılmaya değerdir. Ayrıca yine bu dönemde Kıbrıslı şairlerin Türkçe ve Yunanca şiirlerini kapsayan *Ada* (Lit. *Sala*) isiminde şiir kitabı da İngilizceden Litvancaya çevrilmiştir. Daha önceden Rusçadan çevrilmiş olan Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkusu* adlı romanı yeniden ve bu sefer doğrudan Türkçeden Litvancaya çevrilmiştir.

Aşağıda kaynak diline ve dönemlere göre iki tane çizelge bulunmaktadır.

Çizelge 1. Kaynak diline göre 1960-2018 yılında Litvancaya çevrilmiş Türk edebî eserleri

Çizelge 2. Dönemlerine göre Litvancada basılmış Türk edebî eserleri

Yukarıdaki birinci çizelgeden anlaşıldığı üzere doğrudan çeviriler en çok Rusçadan, ikinci sırada doğrudan Türkçeden ve üçüncü sırada doğrudan İngilizceden yapılmıştır.

İkinci çizelgede 1990'dan sonra Türkçeden Litvancaya çeviri eser sayısında ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Özellikle 2006 yılından sonra yapılan çevirilerin artışında Orhan Pamuk'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü almasının etkili olduğu kanaatindeyiz.

Daha önce bahsedildiği gibi Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilen edebî eser sayısı Mayıs 2019 itibariyle sekizdir ve bu sekiz eserin çoğu Orhan Pamuk'un kitaplarıdır. *Kara Kitap*'tan başka *İstanbul: Hatıralar ve Şehir* (2009, Lit. *Stambulas: Prisiminimai ir miestas*), *Masumiyet Müzesi* (2010, Lit. *Nekaltybės muziejus*), *Benim Adım Kırmızı* (2012, Lit. *Mano vardas Raudona*), *Kar* (2014, Lit. *Sniegas*) ve *Kafamda Bir Tuhaflık* (2017, Lit. *Tos keistos mano mintys*) adlı eserlerin çevirileri yapılmıştır. Bunun yanı sıra *Kara Kitap* ve *İstanbul: Hatıralar ve Şehir*'in ikinci baskıları da yapılmıştır.

Orhan Pamuk'un yanı sıra Ayşe Kulin'in *Sevdalinka* (2006, Lit. *Sevdalinka*) ve Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* (2008, Lit. *Čiauškutė*) romanları da bu yeni çeviriler arasında yer alır. Türkçeden Litvancaya doğrudan çevirisi yapılmış *Çalığışu*'nun üç baskısı bulunmaktadır, 2015 ve 2016 yılında kitap yeniden basılmıştır.

Günümüzde Litvanya'da Türk edebiyatına ait edebî eserlerin doğrudan Türkçeden Litvancaya çevirisi üzerinde üç kişi çalışmaktadır. Bunlardan Vilnius Üniversitesi Türk Dili Merkezinde çalışan Doç. Dr. Galina Miškinienė, Orhan Pamuk'tan *Kara Kitap*'ı ve Ayşe Kulin'den *Sevdalinka*'yı; 1997-2004 yılları arasında Türkiye'de Litvanya Büyükelçiliği görevinde bulunmuş olan Halina Kobeckaitė, Reşat Nuri Güntekin'den *Çalığışu*'nu ve Justina Pilkauskaitė-Kariniauskienė yine Orhan Pamuk'tan *İstanbul: Hatıralar ve Şehir*, *Masumiyet Müzesi*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar* ve *Kafamda bir Tuhaflık* adlı eserlerini çevirmişlerdir.

Türkçe-Litvanca çevirileri üzerinde yapılmış çalışmaların sayısı son derecede azdır. Bu konuda yapılan tek akademik çalışma, bir makaledir. Justina Pilkauskaitė-Kariniauskienė'nin tarafından İngilizce olarak yazılan ve 1960-2010 yılları arasında yapılan çevirileri kapsayan *Translations from Turkish in Lithuanian, 1990-2010* isimli bu makalede Pilkauskaitė-Kariniauskienė, 1990-2010 yılları arasında Litvanya basımının durumu hakkında genel bir bilgi verdikten sonra 1960-2010 yılları arasında

Türkçeden yapılmış edebî çevirileri dilleri, edebî türleri, yayın evleri ve çevirmenleri açısından incelemektedir. Makale şema ve tablo açısından oldukça zengin olmakla birlikte makalenin sonunda 2010 yılına kadar yapılmış çevirilerin de bir listesi bulunmaktadır. Fakat bu listede Türkçeden Litvancaya yapılan çevirilerin tamamı bulunmamaktadır. Örneğin, Sabahattin Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* (1962, Lit. *Velnias tūno mumyse*), Nazım Hikmet'in *Romantika* (1964, Lit. *Romantika*), Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* (1972, Lit. *Pasmerktieji*), İnci Asena'nın *Masalların Sonu* (1995, Lit. *Pasakų pabaiga*), Yaşar Kemal'in *Ağır Dağ Efsanesi* (1987, Lit. *Kalno legenda*) ve Aziz Nesin'in *Gol Kralı Sait Hop Sait* (1983, Lit. *Futbolo karalius*) kitaplarının çevirileri verilmemiştir.

Bu çalışmada ise Litvancaya çevrilen Türk edebî eserlerinin tümünün listesi verilmeye çalışılmıştır. Bunu yapabilmek için Litvanya Milli Kütüphanesi elektronik kataloğu titizlikle taranmıştır. Ayrıca Litvanya'da 2004-2017 yılları arasında her yıl için bir cilt olarak basılan *Litvanya Basım İstatistiği* (Lit. *Lietuvos spaudos statistika*) isimli kataloglar da taranmıştır. Litvanya'da Türk edebiyatı alanında çalışmalar yapan akademisyen Doç. Dr. Galina Miškinienė'ye yeri geldikçe danışılmıştır.

Daha önce belirttiğimiz gibi Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilmiş sekiz adet edebî eser bulunmaktadır. Bu eserlerden yedisi roman türünde kaleme alınmıştır. Fakat Ayşe Kulin'in *Sevdalinka* romanı Boşnak halkını ve Yugoslavya'yı anlattığı için bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çünkü çalışmanın amacı, Peter Newmark'ın yöntemini uygulayarak Türkçeden Litvancaya doğrudan çevrilen romanlarda bulunan kültürel sözcükleri bulup Litvancaya nasıl aktarıldıklarını göstermektir.

1. BÖLÜM: KÜLTÜREL KODLAMA OLGUSU

1.1. KÜLTÜR, EDEBİYAT VE ÇEVİRİ

Hem edebiyat ve kültür arasında hem de çeviri ve kültür arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Peter Newmark'a göre "Kültür, belirli sosyal grupların maddesel ve ideolojik yaşam biçimi ve bunun dildeki yansımasıdır." (Yıldırım, 2015, s. 190). Diğer bir deyişle kültür, maddi ve manevi unsurları olmak üzere iki unsurdan oluşur. Maddi kültür unsurları: binalar, her türlü araç-gereç, giysiler vb. Manevi kültür unsurları ise: inançlar, gelenekler, normlar, düşünce biçimleri vb. (Yaşar, 2014, s. 36).

Edebî eserlerin en önemli işlevlerinden birisi ait olduğu toplumun kültürünü yansıtmaya özelliğine sahip olmasıdır. Bu açıdan edebî eserler bir aynaya benzetilebilir. Diğer bir taraftan kültür, edebiyat aracılığıyla gelecek nesillere yazılı ya da sözlü olarak aktarılır. Edebiyatın özellikle yazılı aktarım işlevi birçok önemli kültür unsurunun zaman içinde yok olup unutulmasını önler. Kültür unsurlarının durmadan değişme özelliği yazı aracılığıyla dondurulup korunarak gelecek kuşaklara aktarılır. Bu sebeple edebiyat kültürel mirasın taşıyıcısı olarak tanımlanabilir.

Çeviri ise, "<...> bir metnin anlamının yazarın özgün dilde yarattığı yolla başka bir dile aktarılmasıdır." (Newmark, 1988, s. 5, akt. Yıldırım, 2015, s. 187). Ya da sözcüklerin yerlerini değiştirmesini aşarak, kültürel bir dünyanın başka bir kültürel dünyaya yolculuk yapmasıdır (Arı, 2016, s. 15). Bu yüzden çevirmen, edebî çeviriyi iyi bir şekilde yapabilmek için hem kaynak kültürü hem de erek kültürü çok iyi tanımalıdır. "Bir metnin derin ve anlamsal bir çözümlemesi için, metnin derinlerinde yatan kültürel sembollerin araştırılarak ortaya konulması ve eleştirilmesi gerekmektedir." (Arı, 2016, s. 21).

Özetleyecek olursak, edebî eserin özünde o eserin mensubu olduğu kültürün özellikleri, zenginlikleri yer almaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi bu zenginlikler maddi ve manevi unsurlar olarak incelenir. Peter Newmark'ın deyişiyle "sosyal grupların maddesel ve ideolojik yaşam biçimi ve bunun dildeki yansıması" şeklinde

özetleyebileceğimiz kültür, bir milleti diğerlerinden ayıran bütün unsurlardır. Bu bağlamda kültür; bir milletin genlerine kadar işlemiş onun karakterini oluşturan bir değerler bütünüdür ve bu değerler bütünü tarihî süreç içerisinde en etkili bir şekilde edebî eserlerde görülmektedir.

Çevirinin amacı ise, çevirinin yapıldığı kaynak dilde yer alan bu kültürel zenginliği erek dile başarılı bir şekilde aktarmaktır. Burdaki asıl sorun yukarıda belirttiğimiz gibi ve bu tezin temelini teşkil eden farklı kültürlerle ait birbirinde bulunmayan unsurların birbirine çevirilmesinde yaşanan zorluklardır. Çeviride özellikle kaynak kültürün erek kültürde yer almayan unsurlarının nasıl aktarılacağı, diğer bir deyişle erek kültüre hiç bilmediği bir şeyi nasıl tanıtacağı en önemli meseledir. İşte burada *kültürel kodlama* ve *kültürel sözcükler* önem arz etmektedir.

1.2. EDEBÎ ESERDE GÖRÜLEN KÜLTÜREL KODLAMA VE KÜLTÜREL SÖZCÜKLER

Her çevirmen, edebî bir çeviri yaparken ve kaynak kültürü erek metne aktarmaya çalışırken kültürel kodlar ile karşılaşmaktadır. Kültürel kodlamanın en belirgin aşaması, sözcüklerdir. Newmark (1998), kültür özelliklerini taşıyan sözcüklere *kültürel sözcükler* (İng. *cultural words*) ismini vermektedir (s. 94).

Kültürel sözcüklerin yanı sıra *evrensel sözcükler* (İng. *universal words*) de bulunmaktadır. Evrensel sözcüklere *yıldız*, *yaşamak*, *yüzmek*, *ayna*, *kahvaltı* gibi sözcükler örnek verilebilir. Bu sözcükler hemen hemen her dilde bulunduğu için onların çevirisi kolaydır (Newmark, 1998, s. 94-95).

Kültürel sözcükler, genelde erek dile daha önce aktarılmış olsa da erek okura yabancı gelmektedir. Bu yüzden bunları bir metinde tespit etmek kolaydır (Newmark, 1998, s. 94-95). Newmark'ın yukarıdaki açıklamasına Türkçeden Litvancaya daha önceden aktarılmış olan *boza* kelimesi örnek verilebilir. Boza içeceği Litvan kültüründe bulunmadığı için her Litvan okuru bozanın yabancı unsur (başka kültüre ait) olduğunu

anlar. Fakat bozanın ne olduğunu tam anlamıyla çözülmesi zordur. Bu yüzden kültürel sözcüklerin erek dile çevrilmesi çoğu zaman problemlidir. Hatta Newmark'a (2010) göre kültür, çevirinin en büyük engellerinden biridir (s. 171)².

1.2.1. Kültürel Sözcüklerin Sınıflandırması

Kültürel sözcükler, değişik alanlara ait olabilmektedir. Newmark, değişik zamanlarda bu kültürel sözcüklerin sınıflandırmasını iki şekilde yapmıştır. Newmark'ın (1998) kültürel sözcüklerle ilgili olarak, ilk zamanlarda yaptığı sınıflandırma şu şekildedir:

- 1) Çevre (İng. *Ecology*): bitkiler, hayvanlar, rüzgarlar, ovalar, tepeler vb.
- 2) Maddi kültür (İng. *Material culture*): yemekler, giysiler, binalar ve şehir hayatı, araçlar vb.
- 3) Sosyal kültür (İng. *Social culture*): iş ve boş vakit.
- 4) Örgütler, adetler, etkinlikler, işlemler, kavramlar (İng. *Organisations, customs, activities, procedures, concepts*): siyasal ve yönetsel, dinsel, sanatsal.
- 5) Jestler ve alışkanlıklar (İng. *Gestures ve habits*). (s. 95, akt. Markauskaitė).

Zaman içinde Newmark (2010) bu sınıflandırmayı değiştirerek genişletir ve aşağıdaki sınıflandırmayı yapar:

- 1) Çevre (İng. *Ecology*): jeolojik ve coğrafi çevre.
- 2) Kamu Hayatı (İng. *Public life*): politika, hukuk ve yönetimi içerir.
- 3) Sosyal Yaşam (İng. *Social life*): ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitimi içerir.
- 4) Kişisel Yaşam (İng. *Personal life*): yiyecekler, kılık kıyafet ve ev eşyalarını içerir.
- 5) Gelenekler ve ilgi alanları (İng. *Customs and pursuits*): yavaş alkışlama ve masaya vurarak alkışlama gibi gelenekler; kriket ve futbol gibi sosyal etkinlikler ve bunlara bağlı tüm ulusal deyimler.
- 6) Kişisel Merak ve Tutkular (İng. *Private passions*): din, müzik, şiir ve bunlara bağlı çeşitli toplumsal kuruluşlar, kiliseler, sanatsal kuruluşlar ve dernekler. (s. 175, akt. Markauskaitė).

Görüldüğü gibi ikinci sınıflandırma hemen hemen insanla ve insanın hayatı ile ilgili olan tüm alanları kapsamaktadır. Newmark'a (2010) göre herhangi bir kültürel sözcük bu sınıflandırmaya yerleşebilmektedir. Edebî esere göre bu sınıflandırma değişiklik

² Newmark'ın bu düşüncesini Berrin Aksoy (2002, s. 88), Ceylan Yıldırım (2015, s. 185-186) ve diğerleri de desteklemektedir.

gösterebilmektedir. Çünkü her edebî eserde tüm alanlara ait olan kültürel sözcüklerin bulunması şart değildir. Örneğin yukarıdaki sınıflandırmanın *Sosyal Yaşam* grubuna giren *dolmuş* kelimesi, Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* romanında ilk sayfada geçerken *Benim Adım Kırmızı* ya da *Kar* romanında hiç bulunmamaktadır.

Bu çalışmada Newmark'ın geliştirdiği yukarıda verilen ikinci sınıflandırma yöntemi olarak benimsenip Türkçeden Litvancaya doğrudan çevirisi yapılan eserlerin incelenmesinde araç olarak kullanılmaktadır.

1.3. ÇEVİRME STRATEJİLERİ: PETER NEWMARK VE LAWRENCE VENUTI

Daha önce belirtildiği ve gerekçeleri ortaya konduğu gibi kültürel sözcüklerin anlaşılır bir şekilde çevrilerek erek dile aktarılması oldukça zor ve uğraştırıcı bir ödevdir. Bu noktada çevirmenler değişik stratejilere başvurabilmektedirler. Çeviri alanında Newmark ve Amerikan çeviribilimci Lawrence Venuti değişik çevirme stratejilerini geliştiren ve öneren teorisyenlerdendir. Burada bu iki çeviribilimcinin çevirme stratejileri hakkındaki görüşlerine bakmak gerekmektedir.

Newmark (2010), kültürel sözcükleri çevirmek için uygun görülen beş çeviri stratejisinden bahsetmektedir. Bunlar,

- a) Aktarım (İng. *transference*). Erek kültürde karşılığı ve çevirisi olmayan sözcüğün kaynak dilden erek dile taşınması.
- b) Kültürel karşılık (İng. *cultural equivalent*). Newmark bu başlığa örnek olarak İngiliz çayını vermektedir. Bazı kültürlerde İngiliz çayıyla aynı işlevi kahve üstlendiği için o dillerde İngiliz çayının kültürel karşılığı kahve olacaktır. Newmark'a göre bu çevirme stratejisi diğerlerine göre anlamsal açıdan kaynak sözcüğe daha uzaktır. Bu strateji, özellikle şiir ve tiyatro metinlerini çevirirken daha çok açıklayıcı ve duygusal eşdeğerliğini sağlamaktadır.

- c) Betimsel karşılık (İng. *descriptive equivalent*). Genel bir terimi ayırt edici özellikleri belirtilen sözcüklerle kapsayan çevirme yöntemidir. Örneğin bu yöntem göz önüne alınarak Almancadaki *Bundestag* sözcüğü *Alman Federal Meclisi* olarak çevrilir. Burada genel terim *Meclis*'tir. Bu terimi diğer meclislerden ayıran özellikleri taşıyan sözcükler ise *Alman* ve *Federal* sözcükleridir. Genellikle böyle bir çeviri kaynak sözcükten çok daha uzun olur ve Newmark'a göre özellikle şiir ve tiyatro metinleri için uygun değildir.
- d) Anlambirimcik çözümlemesi (İng. *componential analys*). Bu strateji betimsel karşılık stratejisine benzer. İlk olarak kültürel sözcük genel terim ve kültürel özellikleri taşıyan anlambirimciklere bölünür. Genel terim çoğu zaman erek kültürde bulunmaktadır ama kültürel özelliklerini taşıyan anlambirimcikler ile birlikte tek kelime olarak bulunmaz. Bu yüzden erek metinde aynı şeyi söylemek için çoğu zaman birkaç kelimenin kullanılması gerekmektedir³.
- e) Özel isim dönüşümü (İng. *transonym*). Özel isimler için kullanılan stratejidir. Örneğin, *İstanbul*'un Litvancası *Stambulas*'tır. Kaynak kelime erek dile uygun olacak şekilde aktarılmaktadır. (s. 176-177).

Türk çeviribilimci N. Berrin Aksoy (2002) Newmark'ın yazılarını da göz önünde bulundurarak çeviri yöntemlerini değerlendirdiği çalışmasında aşağıdaki sınıflandırmayı yapmaktadır:

- a) Sözcüğü sözcüğüne çeviri (İng. *literal translation*). Kültürel unsurun erek kültürdeki eşdeğerlikleriyle çevrilmesi. Örneğin, *stove* sözcüğü ocak, yemek pişirilen fırın vb. karşılığı ile değil sözcüğü sözcüğüne "soba" karşılığıyla verilir ve çevirmen bu karşılığın metnin bütünlüğü içinde anlaşılır ve uygun olup olmadığını dikkate almalıdır.
- b) Aktarım (İng. *transference*). Erek kültürde karşılığı ve çevirisi olmayan coğrafi, tarihi yer ve isimler, unvanlar, kurum ve kuruluşlar, gazete, kitap, dergi isimlerinin karşı kültüre taşınması.

³ Örneğin Türkçede kavuğun konulduğu yer anlamına gelen *kavukluk* kelimesini ele alalım. Bu örnekte *raf* genel terimdir ve anlambirimcik *kavuk için*'dir. Bu yüzden bu çeviri yöntemi kullanılarak Litvancaya *lentynėlė turbanams sudėti* (Tr. *türban koymak için bir raf*) olarak çevirilmiştir.

- c) Uyarılama (İng. *adaptation*). Kaynak metindeki kültürel unsurun hedef kültürdeki benzerleriyle karşılanması.
- d) İşlevsel çeviri (İng. *neutralization, functional equivalent*). Kültürel unsurların, okuyucuya sorun oluşturmayacak evrensel bir terimle karşılanması.
- e) Açıklama (İng. *explanation*). Kültürel unsurların daha iyi anlaşılması için sözcükler ya da kavramların eklenmesi.
- f) Çıkarma (İng. *deletion*). Kültürel unsurun çevirmence bir sakınca görülmeyle kaynak metinden tamamen çıkarılması. (s. 91-92).

Diğer çeviribilimci Venuti'ye göre çevirme stratejileri yerlileştirme (İng. *domestication*) ve yabancılaştırma (İng. *foreignization*) olarak iki ana gruba ayrılabilir.

Yerlileştirme stratejisi, erek okurun beklentilerini ön plânda tutar ve erek dil ve kültürün özelliklerini taşımayı amaçlar. Diğer kelimelerle bu stratejiyi kullanan çevirmen yazarı okura götürmeyi amaçlar. (Yıldırım, 2015, s. 196). Yabancılaştırma stratejisi ise erek dilin normlarını arka planda tutar ve kaynak kültürdeki dilsel ve kültürel özellikleri koruyarak erek kültüre taşımayı amaçlar. Bu stratejiyi kullanan çevirmen kaynak metnin kültürünü erek metnin kültürüne aktarmaya çalışır, okuru yazara götürmeyi amaçlar. (s. 197-198).

Görüldüğü gibi hem Newmark hem Venuti çeviri stratejilerini sınıflandırırken iki temel hedefi göz önüne almaktadır: ya erek okurda aynı etkiyi yaratmak sebebiyle kaynak metnin özelliklerini korumak, ya da kaynak metnin özelliklerini erek metne uyarlamak ve erek kültürde özgün bir yapıt izlenimini uyandıran bir çeviri metin üretmek. Ceylan Yıldırım (2015) Newmark ve Venuti'nin sunduğu stratejiler arasında ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Venuti'nin yerlileştirme stratejisi Newmark'ın⁴ uyarılama, işlevsel çeviri ve çıkarma stratejilerini kapsamaktadır. Yabancılaştırma stratejisi ise sözcüğü sözcüğüne çeviri, aktarım ve açıklama stratejileri ile ilişkilidir. (s. 192).

Vermeer'e göre "Kaynak ve erek ifade şekilleri bir çeviri metinde aynı zamanda karışık da olabilir ancak bu durumda ortaya kötü bir çeviri metin çıkabilir." (Vermeer ve Witte,

⁴ Yıldırım, Newmark'ın sınıflandırmasını Aksoy'dan aktarmaktadır.

1990, s. 43, akt. Arı, 2016, s. 41). Bu yüzden çoğu zaman kaliteli bir çeviri yapmak isteyen çevirmenden ya yabancılaştırma ya da yerlileştirme stratejilerini kullanması beklenmektedir.

Özetleyecek olursak, çevirme stratejilerini çevirmenin temel amacına göre iki gruba ayırabiliriz. Birinci grup yazarı okura götürmeyi amaçlar. İkinci grubun amacı ise okuru yazara ulaştırmaktır. Buna göre Venuti bu iki gruba *yerlileştirme* ve *yabancılaştırma* isimlerini vermektedir. Newmark ise bu iki temel gruptan daha detaylı bir sınıflandırmayı ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada kültürel sözcüklerin incelenmesi yapılırken hem Newmark'ın hem de Venuti'nin görüşleri göz önüne alınmıştır. Newmark'ın sunduğu çevirme stratejileri temel olarak alınıp ihtiyaç duyulduğu zamanlarda Aksoy'un verdiği stratejilerin bazılarında (*açıklama* ya da *çıkarma* stratejileri gibi) yararlanılmıştır.

1.4. EŞDEĞERLİK VE ANLAM KAYBI / KAYMASI

Edebî çeviri yapılırken eşdeğerliğe ulaşmak bazen zor olabilmektedir. Bunun nedeni çoğu zaman kültür ve dil farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Fakat başarılı bir çeviri için eşdeğerlik çok önemlidir. Aşağıda eşdeğerlikle ilgili bazı bilim adamların görüşleri verilmektedir.

Jean-Paul Vinay ve Jean Darbelnet eşdeğerliği bir çeviri yöntemi olarak görmektedirler. Onlara göre bu yöntem atasözleri, deyimler, kalıplaşmış ifadeler, isim ve sıfat terkipleri ve hayvan seslerini çevirmek için ideal yöntemdir. Vinay ve Darbelnet'e göre "eşdeğerlik, orijinaldeki aynı durumun tamamen farklı sözcüklerle hedef dilde tekrar edilmesi sürecidir" (Suçin, 2004, s. 15). Fakat bir ifadenin eşdeğeri, sözlükte bulunsa bile bu, başarılı bir çeviri için yeterli değildir. Çünkü iki farklı dilde farklı durumlarda aynı ifadenin kullanılması şart değildir.

Roman Jakobson, eşdeğerlikten bahsederken daha önce kimsenin kullanmadığı *farklılıkta eşdeğerlik* termini ortaya atmaktadır. Jakobson'a göre üç tür çeviri vardır: 1. Diliçi çeviri (İng. *intralingual*). Bu çeviri aynı dil içerisinde gerçekleştirilen çeviridir. Aynı şey farklı kelimelerle söylenir ya da aynı dilin sözlü göstergeleri yine aynı dilin başka göstergelerine dönüştürülür. 2. Dillerarası çeviri (İng. *interlingual*). Bu çeviri iki farklı dil arasında gerçekleştirilir. Bir dilin sözlü göstergeleri öbür dilin sözlü göstergeleriyle yorumlanır. 3. Göstergelerarası çeviri (İng. *intersemiotic*). Bir dildeki sözlü göstergelerin sözlü olmayan başka göstergelere yorumlanmasıdır. (Suçin, 2004, s. 15-16).

Jakobson'a göre dillerarası çevirideki eşdeğerlik bir sorundur. Kaynak dildeki mesajı erek dile aktarmak amacıyla çevirmen eşanlamlı kelimeleri kullanmaktadır. Bu da iki dilin arasında eşdeğerliğin tam bulunmadığını gösterir. Fakat Jakobson'a göre buna rağmen çeviri yine de mümkündür. Ama çevirmen karşılık bulamama sorunuyla her zaman karşı karşıyadır. Bu sorunu çözmek için değişik yöntemler bulunmaktadır. Kaynak dilde "herhangi bir açığın olduğu durumlarda terminoloji, ödünç sözcükler ya da ödünç çeviriler, yeni sözcük türetme [neologism] ya da anlamsal kaymalar ve nihayetinde dolambaçlı sözler kullanılarak nitelenip kontrol edilebilir." (Suçin, 2004, s. 16).

Eugene A. Nida ise iki tür eşdeğerlikten bahsetmektedir. Bunları biçimsel eşdeğerlik (İng. *formal equivalence*) ve dinamik eşdeğerlik (İng. *dynamic equivalence*) olarak adlandırmaktadır. Daha sonra Nida ve Charles R. Taber biçimsel eşdeğerlik yerine biçimsel uyuma (İng. *formal correspondence*) termini kullanmaya başlamışlardır. Bu iki bilimadamına göre biçimsel uyuma "dikkatleri hem biçim hem de içerik açısından mesajın üzerinde odaklar." (Suçin, 2004, s. 18). Dinamik eşdeğerlik ise kaynak dilin mesajını ve okurda bıraktığı etkiyi erek dile aktarmayı hedeflemektedir. Biçimsel uyuşmadan bahsederken Nida ve Taber iki dil arasında her zaman eşdeğerliğin bulunmadığını söylemektedirler.

Nida, biçimsel uyuma ile dinamik eşdeğerliğe İncil'de Hz. İsa'nın bir lakabı olan "Lamb of God" [Tanrı Kuzusu] ifadesinin çevirisini vermektedir. Bu ifadedeki "kuzu" sözcüğü, masumiyeti simgelemektedir. Ancak, örneğin Eskimo kültüründe "kuzu"nun böyle bir anlamı yoktur. Eskimo kültüründe böyle bir işlevi kuzu değil,

mesela “fok balığı” görebilir. Bu nedenle Eskimo dilinde yapılacak bir İncil çevirisinde söz konusu ifade biçimsel uyuşma yoluyla değil, “Tanrının Foku” gibi dinamik bir eşdeğerlik yoluyla daha etkili olacaktır. (Snell-Hornby, 1995, s. 19, akt. Suçin, 2004, s. 19).

Nida, eşdeğerliği tanıtırken kaynak metnin mesajına ve yarattığı etkiye çok önem vermektedir. Ona göre çeviri yapılırken mesaj her zaman ön planda tutulmalıdır.

John Catford, çeviri konusunda değiştirim (İng. *substitution*) yaklaşımını ortaya koymaktadır. Ona göre kaynak ve erek metinlerin eşdeğer olması için aynı durumda işlev görmeleri gerekmektedir. Catford, eşdeğerlikten bahsederken iki tür çevrilemezlikten söz eder: 1. kaynak dilin iki ya da daha fazla sayıda dilbilgisel veya sözcüksel öğelerinin aynı anlamı taşıması; 2. herhangi bir çokanlamlı kaynak dil öğesinin hedef dilde aynı çokanlamlılığı ifade eden bir karşılığının bulunmaması. (Suçin, 2004, s. 21). Catford’un yaklaşımı dilbilimsel odaklıdır. Catford’un çeviribilime yaptığı büyük katkılardan biri, ortaya koyduğu *çeviri kaymaları* kavramıdır.

Catford, çeviri kaymalarını [translation shifts] “kaynak dilden hedef dile geçiş sürecinde biçimsel uyuşmadan sapma” olarak tanımlamaktadır (1965: 105). Catford, düzeyel kaymalar [level shifts] ve grupsal kaymalar [category shifts] olmak üzere iki tür çeviri kaymasından söz etmektedir. Düzeyel kaymalar, belli bir dilbilgisel düzeyde bulunan kaynak dil maddesinin, hedef dile farklı bir düzeyde aktarılmasıdır. Örneğin kaynak dildeki bir biçimbirim hedef dile bir sözcük olarak aktarılabilir (1965:105). Diller arası zamanların görünüşleri de çeviride düzeyel kaymalarla ilgilidir. (Suçin, 2004, s. 22).

Catford, grupsal kaymaları yapısal kaymalar, sınıfsal kaymalar, birimsel kaymalar, sistemiçi kaymalar olmak üzere dört gruba ayırmaktadır.

Yapısal kaymalar (İng. *structure-shifts*) kaynak dil ile erek dilin yapıları arasındaki dilbilgisel değişiklikleri ifade etmektedir. Örneğin, İng. *John loves Mary*. (Özne + yüklem + tümleç) ve Tr. *John, Mary’yi seviyor / sever*. (Özne + tümleç + yüklem). Sınıfsal kaymalar (İng. *class-shifts*) belli bir dilbilgisel sınıfa ait olan kaynak dil maddesinin, erek dilde farklı bir dilbilgisel sınıfa ait bir maddeye dönüştürülmesi işlemidir. Örneğin, İng. *a medical student* tamlamasında *medikal* sözcük türü olarak sıfattır ve Tr. *bir tıp öğrencisi* tamlamasında *tıp* sözcük türü olarak isimdir. Birimsel kaymalar (İng. *unit-shifts*), kaynak dil ile erek dilin derece (İng. *rank*) bakımından

biçimsel farklılık göstermesidir. Sistemiçi kaymalar (İng. *intra-system shifts*), kaynak dil ve erek dil sistemlerinin biçimsel olarak birbirine benzemesine karşın, çevirinin hedef dil sistemine benzemeyen bir terimi kullanmayı gerektirdiği durumlarda ortaya çıkar. Örneğin, kaynak dilde tekil olarak kullanılan sözcüğün erek dilde çoğul olarak kullanılması örnek verilebilir. (Suçin, 2004, s. 24).

Catford'un ortaya koyduğu *çeviri kaymaları* sınıflandırması başka bilimadamları tarafından çok kez eleştirilmiştir. Diğer çeviribilimcilere göre bu sınıflandırma çok basittir ve gerçek sorunları ele almamaktadır.

Juliane House, çeviride eşdeğerlik konusunda anlambilimsel ve kullanımbilimsel eşdeğerlikten yana tavır almaktadır. Ona göre kaynak ve erek metinler işlev bakımından birbirine uyumlu olmalıdır. "House'un eşdeğerlik yaklaşımının temelini, açık çeviri (İng. *overt translation*) ve örtük çeviri (İng. *covert translation*) kavramları oluşturmaktadır." (Suçin, 2004, s. 26).

Çeviribilimci Mona Baker (2011), çeviride eşdeğerlik düzeylerini bir bütün olarak ele almayı amaçlamaktadır. Baker'e göre eşdeğerlik dört grup olarak sınıflandırılabilir: 1. Sözcük ve sözcük-üstü düzeyde eşdeğerlik, 2. Dilbilgisel eşdeğerlik, 3. Metinsel eşdeğerlik, 4. Kullanımsal eşdeğerlik.

Newmark (1998), eşdeğerliği çeviri amacı olarak değil, daha çok çeviri sonucu olarak görmektedir. Newmark'a göre bu sonuca ulaşmak her zaman kolay değildir. Mesela, kaynak ve erek metinler arasında kültürel boşluk varsa bu durum eşdeğerliğe ulaşılmamış anlamına gelmektedir.

Görüldüğü gibi eşdeğerlik yıllardır çeviribilimcilerin araştırma konularından biri olmuştur. Kültürel sözcükleri çevirirken eşdeğerliğe ulaşmak zor olmakla birlikte yapılması gereken çok önemli bir faaliyettir. Eşdeğerliğe ulaşılmadığı zaman kaynak ve erek metinlerin arasında bir boşluk oluşmaktadır. Bu boşluktan dolayı erek metin kaynak metinden oldukça farklılaşabilmektedir. Bu sebeple erek metin kaynak metinle aynı etki vermemektedir.

Bu çalışmada eşdeğerlik kaynak kelimesinin ve erek kelimesinin (ya da kelime grubunun) anlambirimciklerinin örtüşmesi olarak algılanmaktadır. Bunu ölçmek için kullanılan yöntem aşağıda anlatılmaktadır. Bazen kelime düzeyinde eşdeğerlik yoksa bile hem kaynak kelime hem de o kelimenin çevirisi aynı işleve sahiptir. Böyle durumlarda işlevsel eşdeğerlik söz konusudur.

1.5. ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ

Bu çalışmada, çevrilmiş kültürel sözcüklerin kaynak ve erek anlamları arasında eşdeğerliğin olup olmadığını göstermek için bazen o sözcüklerin sözlükte bulunan anlamı ile yetinilmektedir. Sözcüklerin sözlükteki anlamlarıyla yetinilmediği durumlarda anlambirimcik çözümlemesi yöntemine başvurulmaktadır.

“Dil göstergelerini birbirinden ayırıcı işlev yerine getiren en küçük anlam ögesine ya da özelliğine “anlambirimcik” denir. Anlambirimcin gösterilen bölümünü oluşturan anlam özelliklerinin ya da anlambirimciklerin tümüne de “anlambirimcik demeti” adı verilir. Anlambirimcik demeti, değişmez anlambirimciklerle değişken anlambirimciklerini kapsar. <...> /At/ dil göstergesi, örneğin, + canlı, + memeli, + dört ayaklı, + otobur, + tırnaklı vb... anlambirimciklerini içerir.” (Kıran ve Kıran, 2013 s. 294).

Anlambirimcik çözümlemesi (İng. *componential analysis*) çoğu zaman tablo şeklinde verilir. Kıran (2013, s. 294) anlambirimcik çözümlemesi yöntemini şöyle örneklendirmektedir:

Dil göstergeleri	Anlam-birimcik	insan	yetişkin	çocuk	erkek	dişi
Erkek		+	+	-	+	-
Kadın		+	+	-	-	+
Erkek çocuk		+	-	+	+	-
Kız çocuk		+	-	+	-	+

Çizelge 3. Anlambirimcik çözümlemesi yönteminin örneği

Buna benzer tablolar aracılığıyla kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar daha somut olarak görülebilmektedir.

Newmark'a (1998) göre anlambirimcik çözümlemesi dilbilim ve çeviribilim açısından farklı değerlendirilmektedir. Dilbilimde önemli olan bir kelimenin anlambirimciklerini göstermektir. Çeviribilim ise kaynak ve erek kelimelerinin karşılaştırılması ile uğraşmaktadır. Önemli olan örtüşen ve farklı olan anlambirimcikleri bulmaktır (s. 114). Newmark anlambirimcik çözümlemesini bir çeviri metodu olarak görmektedir. Ona göre bu metod kaynak sözcüğe uygulandıktan sonra daha uygun erek sözcük karşılık olarak bulunabilir. Ya da kavramı karşılamak için gerekirse erek dilde birden çok kelimenin kullanılması gerekebilir. Bunun nedeni çoğu zaman kaynak kelimenin erek kelimeye göre daha çok anlambirimciklerinin bulunmasındandır.

Bu çalışmada bahsedildiği gibi anlambirimcik çözümlemesi kaynak ve erek kültürel sözcükleri arasındaki eşdeğerliği ölçmek için kullanılmaktadır. Bu yöntem uygulanırken kelimenin hangi bağlamda kullanıldığı çok önemlidir. Aynı kelimenin anlambirimcikleri bağlamlara göre değişebilmektedir. Örneğin, *abla* kelimesi “bir kimsenin kendisinden büyük kız kardeşi” anlamını taşıırken bazı durumlarda “saygı ve sevgi gösterilen kız veya kadın” anlamına gelmektedir. Bu yüzden her zaman anlambirimcik çözümlemesi bağlama göre yapılmalıdır.

Yukarıda görüldüğü gibi anlambirimcik çözümlemesi tablo yöntemiyle uygulanabilmektedir. Fakat iki dilin karşılaştırılması yapılırken her bir kelimenin anlambirimciklerini ayrı ayrı karşılaştırmak daha doğru bir yöntemdir. Bu yöntem uygulanırken tek dilli sözlüklerden yararlanılabilir. Örneğin kaynak kelimenin *Türkçe Sözlük*'te bulunan anlamı, erek kelimenin *Litvanca Sözlük*'te bulunan anlamı ile karşılaştırılabilmektedir. Fakat kaynak ya da erek dilin sözlüğünde kelimenin anlamı sadece eş anlamlı sözcüklerle açıklandığında bu yöntem çok faydalı olmamaktadır. Örneğin *padişah* kelimesi *sultan* kelimesi ile açıklanırsa, bu açıklamada *padişah* kelimesini oluşturan anlambirimcikler görülmemektedir. Bu yüzden kaynak ve erek kelimeler arasındaki anlambirimcik karşılaştırması da yapılamaz.

Bu çalışmada anlambirimcik özümlemesi aşaması göstermemektedir, ama eşdeğerlik değerlendirirken yardımcı teknik olarak kullanılmıştır.

2. BÖLÜM: TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDAKİ KÜLTÜREL SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ

2.1. TÜRKÇEDEN LİTVANCAYA ÇEVİRİLEN ROMANLARDA KÜLTÜREL SÖZCÜKLER

Bu çalışmada Türkçeden Litvancaya doğrudan çevirisi yapılan altı romanın incelendiği daha önce belirtilmişti. Bu romanlarda bulunan kültürel sözcüklerin sayısı oldukça fazladır. Newmark'ın önerdiği sınıflandırmaya göre bu sözcükleri yerleştirecek olursak, *Kişisel Yaşam* ve *Sosyal Yaşam* gruplarının bu sınıflandırmanın en zengin gruplarını oluşturduğu diğer yandan *Çevre* ve *Gelenek ve İlgili Alanları* gruplarının en az kültürel sözcükleri içeren grupları oluşturduğu görülecektir.

Kültürel sözcükler bu sınıflandırmaya alfabe sırasına göre yerleştirilmektedir. Romanların isimleri şu şekilde kısıtılmaktadır: Ç – *Çalığışu*, KK – *Kara Kitap*, MM – *Masumiyet Müzesi*, BAK – *Benim Adım Kırmızı*, K – *Kar*, KBT – *Kafamda Bir Tuhaflık*. Parantez içerisinde kelimenin bulunduğu sayfa gösterilmektedir. Parantezin içindeki birinci sayı, eserin orijinaldeki sayfayı, ikinci sayı ise çevirisindeki sayfayı belirtmektedir. Bazı sözcükler çok fazla tekrar edildiği için aynı kitapta bulunan aynı çeviriler sadece bir defa gösterilmektedir. Örneğin *Çalığışu* romanında *çeşme* kelimesinin çevirisi *šaltinis* olarak üç defa bulunmaktadır. Bu kelime bu listede sadece bir defa gösterilmiştir. Listenin⁵ amacı, kültürel sözcükleri ve bu sözcüklerin çeviri varyantlarını göstermektir.

2.1.1. Türkçeden Litvancaya Çevrilen Romanlarda Kültürel Sözcüklerin (Kodların) Sınıflandırması

A. Çevre

⁵ Bu liste sadece incelenen romanlarda geçen kültürel sözcükleri kapsamaktadır. Türkçede bu listenin dışında kültürel sözcükler mutlaka vardır.

peribacalai: **MM**: Fėjų kaminai* (*erozijos paveikti kūgio formos kalnai Kapadokijos regione) (449, 493)

B. Kamu Hayatı

Yönetim

başvezir: **KK**: didysis viziris (247, 280)

BAK: vyriausiasis viziris (431, 520)

mabeyinci: **Ç**: sultono rūmų lankytojas (17, 13), sultonui artimas dvariškis (140, 105)

padišah: **KK**: padišachas (47, 53)

BAK: sultonas (9, 9), padišachas (10, 10)

K: sultonas (179, 233)

KBT: sultonas (56, 64)

paša: **Ç**: generolas (136, 102)

KK: paša (277, 315)

MM: paša (39, 39)

BAK: paša* (*Osmanų imperijoje aukštas civilines ar karines pareigas einantis asmuo) (13, 14), paša (31, 35)

K: paša (24, 27), pulkininkas (25, 29)

KBT: paša (35, 39)

sadrazam: **KK**: vyriausiasis viziris (278, 315)

BAK: vyriausiasis viziris (268, 318)

MM: vyriausiasis viziris (515, 567)

şeyh: **Ç**: šeichas* (*dervišų ordino vyresnysis) (316, 243), šeichas (321, 247)

KK: šeichas (80, 89)

MM: šeichas (17, 13)

BAK: šeichas (92, 108)

K: šeichas (91, 115)

KBT: šeichas (56, 66)

vezir: **KK**: viziris (278, 315)

MM: patarėjas (515, 567)

BAK: viziris* (*Osmanų imperijos vyriausybės vadovo titulas) (54, 61), viziris (70, 81)

C. Sosyal Yaşam

Toplu Taşıma Araçları

belediye otobüsü: **KK**: autobusas (20, 20), miesto autobusas (123, 139)

MM: autobusas (19, 16)

KBT: savivaldybės autobusas (51, 58), autobusas (310, 423)

dolmuş: **KK**: dolmuşas* (*maršrutinis taksi) (11, 9), dolmuşas (22, 22)

MM: dolmuşas (82, 86)

KBT: dolmuşas* (*mikroautobusiukas) (64, 77), dolmuşas (78, 97), mikroautobusiukas (402, 551)

Yerleşim

mahalle: **Ç**: rajonas (357, 275), kvartalas (362, 279), gatvė (362, 279)

KK: kvartalas (24, 26), rajonas (244, 276)

MM: kvartalas (51, 53), rajonas (109, 116)

BAK: rajonas (13, 15), kvartalas (74, 86)

K: rajonas (15, 16), prospektas (20, 23)

KBT: rajonas (29, 30)

semt: **Ç**: rajonas (318, 244)

KK: kvartalas (49, 54)

MM: rajonas (13, 10)

BAK: rajonas (52, 58)

K: kvartalas (15, 16)

KBT: rajonas (120, 156)

Özel kullanımlar

aşağı mahalle / -ler: **BAK**: papėdėje esančios gatvės (17, 19)

KBT: vargšų rajonai (88, 111), kaimyninis rajonas (277, 379)

kenar mahalle / -ler: **KK**: pakraščiu kvartalai (42, 47), tamsusis rajonas (61, 68),

atokiausi kvartalai (184, 209)

MM: atokūs miesto rajonai (50, 51)

BAK: atokūs miesto rajonai (51-52, 58), gretimi rajonai (108, 130), atokus rajonas (142, 169)

K: atokūs rajonai (9, 10), miesto pakraščių rajonai (392, 510)

KBT: atokūs rajonai (50, 51)

mahalle araları: **KK:** iš vieno kvartalo į kitą (186, 211)

mahalleler arası: **BAK:** aplinkiniai rajonai (407-408, 492)

mahalle arkadaşı: **MM:** draugas iš rajono (322, 353)

KBT: draugas (404, 554)

mahalle bekçisi: **BAK:** rajono sargas (408, 492)

mahalle kahvesi: **KK:** kavinė (260, 295)

MM: vietinė kavinukė (233, 255)

KBT: rajono kavinukė (325, 443)

mahalle namusu: **MM:** rajono pašlemėkas (344, 377)

mahallecik: **BAK:** kvartalas (46, 52)

yukarı mahalle: **KK:** gretimas kvartalas (393, 447)

KBT: viršutinis kvartalas (30, 31)

uzak semt / -ler: **Ç:** tolimiausi pakraščiai (128, 97)

KK: atokus rajonas (132, 149)

KBT: atokūs rajonai (415, 567)

Yapılar

çeşme: **Ç:** šaltinis (211, 161), versmė (237, 186)

KK: fontanas (45, 59), kaimo šulinys (282, 320), šaltinis (348, 396)

MM: geriamojo vandens fontanas (233, 255)

BAK: fontanas (225, 268)

K: viešas geriamojo vandens fontanėlis (148, 191), čiaupas (234, 307)

KBT: geriamojo vandens fontanėlis (16, 14), kolonėlė (229, 311), geriamojo vandens fontanas (261, 357), geriamojo vandens čiaupas (355, 486), fontanas (367, 503)

gecekondu: **KK:** lūšna (24, 25)

MM: per naktį suręsti lūšnynai (42, 42), nuošalūs per naktį pastatyti lūšnynai (247, 271), lūšnynas (291, 320), lūšnynų kvartalas (292, 320)

K: lūšna (15, 17)

KBT: lūšna (40, 44), trobelė (47, 52), pernaktis (61, 72)

konak: **Ç**: - (17, 13)

KK: namas (268, 303)

MM: vasarnamis (29, 28), rezidencija (30, 29), vila (305, 335)

BAK: rezidencija (10, 10), namai (10, 17)

K: rezidencija (17, 18), gyvenamasis namas (173, 225), pastatas (173, 226),
namas (183, 239)

KBT: vila (47, 51)

köşk: **Ç**: namai (33, 25), namas (35, 27)

MM: vila (474, 522)

BAK: rūmai (10, 10)

yalı: **Ç**: namai (17, 12), vasarnamis (18, 14)

KK: rūmai (406, 461)

MM: vasarnamis (30, 29)

BAK: vasarnamis (10, 10)

KBT: vila (299, 409)

Özel Kullanımlar

çeşme başı: **Ç**: versmės ištakos (206, 157)

KK: šaltinis (270, 306)

BAK: fontanas (352, 424)

KBT: prie fontano (16, 15)

mahalle çeşmesi: **KK**: kvartalo šaltinis (348, 396)

BAK: rajono fontanas (225, 268)

KBT: rajono geriamojo vandens fontanėlis (110, 142), geriamojo vandens
čiaupas (355, 486)

iki gözü iki çeşme: **MM**: paplūsti ašaromis (461, 507)

BAK: išverkti akeles (278, 331)

gecekondu mahallesi: **KK**: sutrešusios lūšnos (398, 453)

K: lūšnynas (15, 16)

MM: lūšnynų kvartalas (288, 316), lūšnynų rajonai (485, 534)

KBT: lūšnynas (72, 88)

konak çocuğu: **Ç**: lepūnėlis mamytės sūnelis (158, 119)

kaptan köşkü: **KK**: kapitono tiltelis (301, 342)

MM: kapitono pakyla (217, 236)

Mekânlar

hamam: **KK:** pirtis (42, 46)

BAK: hamamas* (*turkiška pirtis) (53, 59)

K: hamamas* (*turkiška pirtis) (18, 20)

KBT: hamamas (50, 56)

harem: **KK:** haremas (133, 150)

BAK: haremas (77, 89)

K: haremas (179, 234)

haremlık-selamlık: **KBT:** moterų ir vyrų patalpos (204, 276)

Özel kullanımlar

hamam âlemi: **KK:** pirčių orgijos (42, 46)

hamam gibi ısıtmak: **KBT:** priešildyti kaip pirtį (253, 346)

hamam kesesi: **BAK:** pirties plaušinė (151, 180)

hamam kubbesi ahmaklığıyla: **Ç:** tarsi aidas pirties kupole (75, 57)

hamam nalınları: **Ç:** pirties klumpės (153, 116)

hamam peşkiri: **BAK:** hamamo rankšluosčiai (417, 503)

harem ağası: **KK:** eunuchas (403, 458)

Meslekler

bozacı: **KK:** buzos pardavėjas (56, 63)

KBT: bozos pardavėjas (30, 32), bozininkas (31, 32)

davulcu: **BAK:** būgnininkas (232, 277), muzikantas (234, 279)

değnekçi: **KK:** dolmušų stovėjimo aikštelės prižiūrėtojas (11, 9)

KBT: tvarkdarys (346, 474), stovėjimo aikštelės prievaizdas (347, 475)

göbek dansözü: **KK:** pilvo šokio šokėja (160, 182)

K: pilvo šokėja (47, 57)

KBT: pilvo šokėja (374, 512)

gömlekçi-kolacı: **KBT:** marškinių ir kokakolos parduotuvė (121, 157)

helvacı: **BAK:** chalvos gamintojas (19, 21)

kağit helvacı: **KK**: prekiauujama chalva (25, 26)
 pamuk helvacı: **KBT**: cukraus vatos pardavėjas (81, 101)
 otobüs muavini: **K**: stiuardas (9, 9)
 MM: autobuso vairuotojo padėjęjas (436, 479)
 poğaçacı: **KK**: pyragų pardavėjas (11, 11)
 salepçi: **KK**: karštų gėrimų pardavėjas (11, 9)
 simitçi: **Ç**: riestainių pardavėjas (29, 22)
 KK: riestainių pardavėjas (330, 374)
 KBT: riestainių pardavėjas (81, 101)
 sucu: **KK**: vandenvėžys (12, 11)
 tellak: **K**: pirtininkas (18, 20)
 turşucu: **BAK**: daržovių marinuotojas (16, 18)
 zurnacı: **BAK**: birbynininkas (232, 277), muzikantas (234, 279)
 yeniçeri: **BAK**: janyčaras (16, 17)
 KK: janyčaras (41, 45)
 KBT: janyčaras (111, 145)

Özel kullanımlar

değnekçi çetesi: **KBT**: gauja (67, 80)
Simitçi Teyze: **MM**: “Simitų pardavėja” (263, 288)
 yeniçeri ağası: **BAK**: janyčarų vadas (260, 297)

D. Kişisel Yaşam

Ev Eşyaları

divan: **KK**: sofa (85, 95)
 MM: sofa (19, 17)
 K: sofa (18, 20)
 KBT: sofa (373, 512)
 hasır: **Ç**: demblys (157, 119), plaušinis (226, 173)
 KBT: demblinis kilimėlis (50, 56)
 kavukluk: **MM**: lentynėlė turbanams sudėti (200, 217)
 BAK: lentynėlė turbanams sudėti (42, 48)
 KBT: lentynėlė turbanams (285, 390)

minder: **Ç**: čiužinys (23, 17)

BAK: pagalvėlė (42, 47), sėdimoji pagalvėlė (283, 338)

K: pagalvėlė (95, 120)

rahle: **BAK**: knygų stovas (33, 38), sudedamasis darbustalis (141, 168)

sedir: **BAK**: lova (54, 60)

K: sofa (95, 120)

Mutfak Eşyaları

bakraç: **Ç**: varinis dubuo (496, 382)

BAK: varinis samtis (42, 48)

cezve: **KK**: džezvė* (*kavinukas) (190, 216)

BAK: kavinukas (21, 24)

KBT: kavinukas (429, 588)

fincan: **KK**: stiklinė (21, 22), puodelis (190, 216)

MM: arbatos puodelis (32, 31), stiklinė (161, 175)

BAK: stiklinė (57, 65)

K: puodelis (161, 209)

KBT: puodelis (179, 240)

güğüm: **KK**: ašotis (11, 9)

KBT: indas (29, 30), bidonas (313, 426), bozos indas (466, 638)

kebap şişi: **Ç**: kepsnio iešmas (10, 7)

Özel Kullanımlar

çay fincanı: **KK**: puodelis (68, 76)

MM: arbatos puodelis (32, 31)

kahve fincanı: **KK**: kavos puodelis (290, 329)

MM: kavos puodelis (327, 359)

fincan takımı: **MM**: taurių rinkinys (182, 197)

boza güğümü: **KBT**: bidonas bozos (68, 82)

yoğurt güğümü: **KBT**: jogurto indas (66, 80)

Banyo Eşyaları

ibrik: **BAK**: ašotėlis (15, 16)

Giyim

fes: **Ç**: fesas (207, 157)

KK: feska* (*turkų tautinė kepurė) (29, 32)

MM: fesas* (*nupjauto kūgio formos raudona storo veltinio vyriška kepuraitė su kutu) (32, 32)

K: fesas (142, 183)

KBT: fesas* (*rytų šalyse nešiojama nupjauto kūgio formos vyriška kepuraitė su kutu) (172, 230)

kuşak: **Ç**: juosta (199, 151)

KK: diržas (359, 409)

BAK: juosta (44, 50), juosta liemeniui aprišti (151, 180), marškinių juosta (390, 470)

takke: **KK**: tiubeteika (51, 57)

BAK: šlikė (407, 491)

K: kepuraitė (67, 84)

KBT: kepurėlė (423, 579)

yün takke: **KBT**: veltinio kepuraitė (29, 30)

Özel Kullanımlar

Al takke ver külah ilişki: **MM**: podorumo ribas peržengiantys bičiuliški santykiai (374, 410)

Yemek, İçecek

açma: **KBT**: bandelė (21, 21), pyragėlis (21, 21)

Adana kebab: **KBT**: Adanos šašlykai (29, 30)

aşure: **KBT**: Nojaus pudingas (317, 432)

ayran: **KK**: airanas (330, 375)

MM: airanas* (*sūrus natūralaus jogurto gėrimas) (114, 121), airanas (412, 451)

K: airanas (166, 216)

KBT: airanas (320, 436)

baklava: **KK**: saldumynai (212, 241)

MM: saldumynai (144, 156), baklava* (*turkiškas saldumynas iš tešlos, mirkytas cukraus sirupe.) (322, 354)

BAK: baklava* (*cukraus sirupe mirkytas sluoksniuotos tešlos pyragėlis su riešutų įdaru) (277, 330)

KBT: baklava (460, 630)

barbunya: **MM:** kefalė (88, 93)

beyaz peynir: **KK:** brinza (21, 22)

MM: varškės sūris (215, 235)

K: fetos sūris (91, 115), varškės sūris (307, 403)

KBT: varškės sūris (219, 297)

boza: **KK:** buza* (*sorų gėrimas) (56, 63), buza (186, 211)

MM: boza* (*Turkijoje ir Balkanų šalyse paplitęs gėrimas iš fermentuotų kviečių) (448, 492)

KBT: boza (15, 13)

börek: **KK:** pyragėlis (36, 36)

MM: pyragėlis (323, 354)

BAK: pyragas (157, 188)

K: pyragėlis (191, 250), bandelė (347, 453)

fincan böreği: **BAK:** arbatos puodelio dydžio bandelė (277, 330)

muska böreği: **BAK:** sluoksniuotos tešlos bandelė (48, 54)

puf böreği: **KK:** pyragėlis (32, 36)

su böreği: **MM:** subiorekas* (*sluoksniuotos tešlos pyragėlis su mėsos arba sūrio įdaru) (101, 108), subiorekas (323, 354)

sigara böreği: **MM:** subiorekas (250, 274), pyragėlis (323, 353)

cevizli köfter sucuğu: **BAK:** vynuogių sirupo cukatos su riešutais (168, 201)

ceviz sucuğu: **KBT:** riešutų vertinis (192, 259)

çöp şiş: **KBT:** - (29, 30)

çörek: **Ç:** duonos kepalėlis (211, 161), paplotis (502, 387), paplotėlis (503, 387)

KK: bandelė (259, 294)

MM: raguolis (175, 190)

K: bandelė (39, 48), raguolis (45, 54)

KBT: pyragėlis (62, 74)

ayçöreği: **K**: bandelè (394, 448)

cevizli çörek: **K**: raguolis su riešutais (43, 51)

cevizli ayçörek: **K**: pusmènulo formos raguolis su graikiniais riešutais (42, 50),
mènulo formos riestainis su graikiniais riešutais (389, 507)

kıymalı çörek: **BAK**: malta mèsà įdarytas pyragèlis (459, 554)

gazoz: **KK**: mineralinis vanduo (26, 27), gazuotas gèrimas (28, 30), gazuotas vanduo
(50, 56)

MM: gazuotas gèrimas (19, 16), mineralinis (66, 69), mineralinis vanduo (218,
238), gazuotas vanduo (291, 319), gazuoto vandens gèrimas (292, 320)

K: mineralinis (19, 21), gazuotas mineralinis vanduo (124, 161), mineralinis
vanduo (367, 478)

KBT: gazuotas vanduo (133, 175)

gözleme: **KBT**: lietinis blynas (51, 57)

güllaç: **KBT**: giulačas* (*saldumynas iš plonai kočiotos krakmolo tešlos, mirkytos
saldintame piene, su riešutų įdaru) (317, 432)

hoşaf: **MM**: kompotas (364, 400)

BAK: kompotas (157, 188)

K: kisielius (188, 247)

KBT: kompotas (63, 75), kisielius (66, 80)

kadayıf: **BAK**: kadajifas* (*miltinis saldumynas) (326, 391)

ekmek kadayıfı: **KK**: kadajifas (260, 295)

K: kadajifas* (*miltinis saldumynas, užpilamas cukraus sirupu) (117, 151)

kestane şekeri: **KK**: cukruoti kaštonai (16, 16), cukraus pūdra kaštonams (16, 18)

lahmacun: **KBT**: lachmadžunas (332, 453)

KK: bandelè (330, 374)

leblebi: **KK**: skrudinti žirniai (67, 75), leblebis* (*paskrudinti žirniai) (145, 164),
leblebi* (*skrudinti žirniai) (389, 442)

MM: avinžirniai (202, 220), kepti avinžirniai (291, 319)

BAK: žirniai (11,12), skrudinti avinžirniai (168, 201)

K: avinžirniai (91, 115), spraginti avinžirniai (367, 478)

KBT: gruzdinti avinžirniai (30, 31), avinžirniai (39, 43), skrudinti avinžirniai
(82, 103), avinžirnių pabarstukai (296, 406)

- lokma: **BAK**: vieno kąsnio pyragėlis (19, 21)
- lokma tatlısı: **BAK**: pyragėlis, mirkytas šerbete (439, 530)
- lokum: **KK**: lukumas (16, 15)
- MM**: - (31, 30)
- K**: lukumas (273, 359)
- macun: **KK**: tašiukas (155, 177)
- MM**: riestainis (51, 53)
- BAK**: cukrinis glaistas (277, 330)
- KBT**: saldainiai (81, 101)
- pastırma: **KK**: bastırma (21, 22)
- K**: bastırma (59, 74)
- pide: **KBT**: pita (310, 422)
- poğaç: **KK**: pyragas (11, 9), pyragėlis (22, 22)
- BAK**: bandelė (233, 278)
- rakı: **Ç**: rakė* (*anyžiaus skonio vynuogių degtinė) (331, 254)
- KK**: rakija (24, 26)
- MM**: rakija (41, 41)
- K**: rakija (54, 67)
- KBT**: rakija (29, 30)
- simit: **Ç**: riestainiai (19, 14)
- KK**: simitas* (*riestainis, gausiai apibarstytas linų sėmenimis) (136, 154),
riestainis (330, 374)
- MM**: simitas (217, 236)
- K**: riestainis (79, 99)
- KBT**: riestainis (81, 101)
- yufka: **KBT**: ploni tešlos paplotėliai (50, 56)

E. Gelenekler ve İlgi Alanları

Törenler

kız isteme: **MM**: nuotakos prašymo ceremonija (512, 564)

takı töreni: **KBT**: dovanų teikimo ceremonija* (*tradicinėse vestuvėse dovanos – pinigai ir auksas – segami į juostas, permestas jaunesiems per kaklą)

Özel Kullanımlar

kız isteme ziyareti: **KBT**: apsilankymas “prašyti nuotakos” (511, 563)

F. Kişisel Merak ve Tutkular

Müzik Enstrümanları

kanun: **MM**: kanunas* (*kanklių atitikmuo) (268, 294)

saz: **Ç**: sazas* (*sazas – muzikos instrumentas) (15, 11)

KK: sazas (82, 91)

BAK: sazas* (*tristygis muzikos instrumentas, paplitęs Viduriniuose Rytuose)
(344, 413)

K: sazas (387, 504)

ut (ud): **Ç**: udas (382, 294)

BAK: liutnia (17, 18)

MM: liutnia (248, 294)

zurna: **Ç**: zurna (250, 192)

KBT: zurna* (*pučiamasis, dažniausiai nendrinis instrumentas, skleidžiantis
labai aukštą garsą) (195, 263)

Özel Kullanımlar

zilizurna oluncaya kadar içmek: **K**: gerti iki žemės graibymo (379, 494)

zilizurna sarhoş: **MM**: girta kaip dūmas (196, 214), girtas kaip šliurė (231, 253),
nusigėriau kaip šamas (234, 257), girtas kaip šlepetė (450, 494)

2.2. KÜLTÜREL SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ

Bu bölümde kültürel sözcüklerin daha detaylı bir incelenmesi yapılmaktadır. Burada Litvancaya çevrilmiş sözcüklerin her biri tekrar Türkçeye çevrilmektedir. Ayrıca çeviriyi yapan çevirmenin kullandığı yöntem belirtilmektedir. Mümkün olduğu kadar kaynak ve erek kelimelerin arasındaki eşdeğerlikler değerlendirilmektedir.

2.2.1. Çevre

Çevre grubunda sadece *peribacaları* kelimesi yer almaktadır. Bu kelime sadece *Masumiyet Müzesi* romanında geçmektedir. *Fèjū kaminai* (Tr. peribacaları) olarak çevrilip açıklaması da verilen bu sözcüğün aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: Fèjū kaminai* (*Fèjū kaminai – erozijos paveikti kūgio formos kalnai Kapadokijos rajone)

Geri çevirme / açıklama: peribacaları (*peribacaları – Kapadokya’da bulunan erozyona uğramış yığın şeklinde olan tepeler)

Çevirme stratejisi: sözcüğü sözcüğüne çeviri + açıklama / yabancılaştırma

Kaynak ve erek kelimelerin arasındaki eşdeğerliği düşünecek olursak, sözcüğü sözcüğüne stratejisi kullanıldığı için çeviride anlam kaybı olmamıştır. Fakat Litvan okurunun peribacalarının ne olduğunu anlaması için peribacalarını görmesi gerekmektedir.

2.2.2. Kamu Hayatı

2.2.2.1. Yönetim

Yönetim bölümüne ait yedi kültürel sözcük kullanılmıştır: *padişah*, *şeyh*, *başvezir*, *vezir*, *sadrazam*, *mabeyinci* ve *paşa*.

Padişah. Bu kelime *Çalikuşu* ve *Masumiyet Müzesi* romanları hariç incelenen tüm kitaplarda bulunmaktadır. *Padişah* kelimesi *padişachas* (Tr. padişah) ve *sultonas* (Tr. sultan) olarak iki şekilde çevrilmiştir. *Sultonas* kelimesi *Litvanca Sözlük*’te bulunmaktadır. *Padişachas* kelimesi *Litvanca Sözlük*’te yer almasa da çevirmenler bu kelimeyi açıklamaya gerek duymamıştır. Aşağıda *padişachas* ve *sultonas* kelimelerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: padişachas

Geri çevirme / açıklama: padişah

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: sultonas

Geri çevirme / açıklama: sultan

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Şeyh. *Şeyh* kelimesi incelenen tüm romanlarda yer almaktadır. Litvan kültüründe *şeyh* kavramı bulunmaz, ama *şeyh* sözcüğü *šeichas* olarak artık *Litvanca Sözlük*'e geçmiştir. Buna rağmen *Çalikuşu*'nda *šeichas* kelimesi açıklanmıştır ancak bu açıklama çok da doğru olmamıştır. Çünkü romanda açıklandığı gibi *şeyh* sadece dervişlerin başı değildir.

Çeviri: šeichas* (*šeichas – dervişü ordino vyresnysis)

Geri çevirme / açıklama: şeyh (*şeyh – dervişlerin başı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: šeichas

Geri çevirme / açıklama: şeyh

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Başvezir. *Başvezir* kelimesi *Kara Kitap* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta *didysis viziris* (Tr. büyük vezir), *Benim Adım Kırmızı*'da ise *vyriausiasis viziris* (Tr. başvezir) olarak çevrilmiştir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: didysis viziris

Geri çevirme / açıklama: büyük vezir

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Çeviri: vyriausiasis viziris

Geri çevirme / açıklama: başvezir

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Vezir. *Vezir* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında geçmektedir. Kelimenin karşılığı *viziris* olarak *Litvanca Sözlük*'te bulunmaktadır. Buna rağmen *Benim Adım Kırmızı* romanında *vezir* sözcüğünün açıklaması verilmektedir fakat bu açıklama *sadrazam* kelimesiyle karıştırılarak yanlış verilmiştir. *Masumiyet Müzesi*'nde *vezir* kelimesi *patarėjas* (Tr. *danışman*) olarak çevrilmiştir. Fakat burada *vezir* kelimesinin bağlamı şu şekildedir: “Osmanlı Devleti'nin son yıllarında sadrazamların, *vezir* paşaların oturduğu, baskınlara, siyasi cinayetlere, lise tarih kitaplarında anlatılan nice dehşete sahne olmuş eski bina <...>” (Pamuk, 2010, s. 515). *Vezir* kelimesinden önce gelen *sadrazam* kelimesi *vyriausiasis viziris* (Tr. *başvezir*) olarak çevrildiği için çevirmen tekrara düşmek istememiştir. Aşağıda *viziris* kelimesinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *viziris** (*Osmanlı imperijos vyriausybės vadovo titulas)

Geri çevirme / açıklama: vezir (*Osmanlı Devleti'nin hükümet başının unvanı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: *viziris*

Geri çevirme / açıklama: vezir

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Sadrazam. *Sadrazam* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında bulunmaktadır. Kelime, bu kitapların tüm çevirilerinde *vyriausiasis viziris* (Tr. *başvezir*) ya da aynı anlamı taşıyan *vyriausiasis viziris* (Tr. *başvezir*) olarak çevrilmiştir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *vyriausiasis viziris*

Geri çevirme / açıklama: başvezir

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Çeviri: vyriausiasis viziris

Geri çevirme / açıklama: başvezir

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Mabeyinci. *Mabeyinci* kelimesi sadece *Çalığışu* romanında bulunmaktadır. Ne yazık ki kelimenin anlamı Litvancaya tam aktarılamamıştır. Kelime *sultono rūmų lankytojas* (Tr. Sultan sarayının misafiri) ve *sultonui artimas dvariškis* (Tr. Sultana yakın olan saray adamı) olarak çevrilmiştir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: sultono rūmų lankytojas

Geri çevirme / açıklama: sultan sarayının misafiri

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: sultonui artimas dvariškis

Geri çevirme / açıklama: sultana yakın olan saray adamı

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Paşa. *Paşa* kelimesi incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Bu kelime çoğu zaman *paša* olarak çevrilmektedir. *Litvanca Sözlük*'te *paša* kelimesi artık yer almaktadır. Buna rağmen *Benim Adım Kırmızı* romanında kelimenin açıklaması verilmiştir. *Çalığışu* romanında *paša* kelimesi *generolas* (Tr. *general*) olarak çevilmektedir. *Kar* romanında ise bu kelimenin *pulkininkas* (Tr. *albay*) çevirisi de vardır. Çevirilerin incelenmesi şu şekildedir:

Çeviri: paša* (*Osmanlı imperijoje aukštas civilines ar karines pareigas einantis asmuo)

Geri çevirme / açıklama: paša (*Osmanlı Devleti'nde yüksek sivil memur ya da asker)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: paša

Geri çevirme / açıklama: paša

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: generolas

Geri çevirme / açıklama: general

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: pulkininkas

Geri çevirme / açıklama: albay

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Yönetim grubuna ait kelimelere ve onların çevirilerine bakıldığında aralarında büyük ölçüde eşdeğerlik bulunduğu görülmektedir. Çevirme yöntemi olarak çoğu zaman aktarım stratejisi kullanıldığı için bu gruba ait kelimelerde eşdeğerliği yerine getirmek kolay olmuştur. Sadece *mabeyinci* kelimesinin çevirisi ve *vezir*, *şeyh* kelimelerinin açıklamaları eksik kalmıştır.

2.2.3. Sosyal Yaşam

2.2.3.1. Toplu Taşıma Araçları

İncelenen romanlarda toplu taşıma araçlarını belirten *belediye otobüsü* ve *dolmuş* kelimeleri bulunmaktadır.

Belediye otobüsü. *Belediye otobüsü Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Litvanya’da tüm otobüsler belediyeye aittir. Bu yüzden çevirilerde çoğu zaman *belediye otobüsü*’nün karşılığı olarak sadece *autobusas* (Tr. otobüs) kullanılmaktadır. Türkçeden Litvancaya son çevrilen *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında *savivaldybės autobusas* (Tr. belediye otobüsü) kelime grubu da kullanılmıştır. Fakat bu kullanımın sebebi kitapta hem *belediye otobüsü*, hem de *özel otobüs*’ün aynı cümlede bir arada kullanılmasından kaynaklanabilir. Çevirmen, iki araç arasındaki farkı göstermek istemiştir. *Kara Kitap*’ta *miesto autobusas* (Tr. şehir otobüsü) kelime grubu da kullanılmaktadır. Fakat kelimenin bu çevirisi çok başarılı

sayılmaz, çünkü bu kelime grubu otobüsün belediyeye ait olduğunu göstermez, daha çok şehir içi otobüsleri kasteder. Bahsedilen çevirilerin incelenmesi şu şekildedir:

Çeviri: autobusas

Geri çevirme / açıklama: otobüs

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerileştirme

Çeviri: miesto autobusas

Geri çevirme / açıklama: şehir otobüsü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: savivaldybės autobusas

Geri çevirme / açıklama: belediye otobüsü

Çevirme stratejisi: sözcüğü sözcüğüne çeviri / yabancılaştırma

Dolmuş kelimesi daha ilginç bir örnektir. Bu kelime *Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Çevirmenler bu kelimeyi çoğu zaman Litvancaya aktarıp ilk kullandıklarında açıklama yapmışlardır. *Dolmuş* kelimesi *mikroautobusiukas* (Tr. minibüs) olarak sadece bir defa *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında çevrilmiştir. *Masumiyet Müzesi*'nde *dolmušas* kelimesi hiç açıklama yapılmadan kullanılmıştır. Fakat *dolmušas* kelimesi *Litvanca Sözlük*'te bulunmadığı için Litvan okurunun bu kelimenin ne anlama geldiğini anlaması zordur. Aşağıda *dolmuş* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: dolmušas* (*maršrutinis taksi)

Geri çevirme / açıklama: dolmuş (*güzergahlı taksi)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: dolmušas* (*mikroautobusiukas)

Geri çevirme / açıklama: dolmuş (*minibüs)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: dolmuşas

Geri çevirme / açıklama: dolmuş

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: mikroautobusiukas

Geri çevirme / açıklama: minibüs

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Toplu Taşıma Araçları grubuna ait olan kelimelere ve onların Litvancadaki çevirilerine baktığımızda, çoğu zaman anlam kayıplarını ya da kaymalarını görmekteyiz. *Belediye otobüsü*'nün çevirileri çoğu zaman otobüsün belediyeye ait olduğunu göstermemektedir. *Dolmuş* kelimesinin aktarımlarında bazen kelimenin açıklaması eksik bırakılmıştır. Örneğin *Kara Kitap* romanında geçen *güzergahlı taksi* açıklaması *dolmuş* sözcüğünü tam karşılamamaktadır.

2.2.3.2. Yerleşim

Yerleşim grubunda *mahalle* ve *semt* olmak üzere iki kültürel sözcük yer almaktadır.

Mahalle. *Mahalle* kelimesi incelenen tüm kitaplarda bulunmaktadır. Çoğu zaman *rajonas* (Tr. semt, mahalle) ve *kvartalas* (Tr. mahalle, semt) olarak iki farklı şekilde çevrilmektedir. *Çalığışu* romanın çevirisinde *gatvė* (Tr. sokak) olarak ve *Kar* romanının çevirisinde *prospektas* (Tr. cadde) olarak birer kez kullanılmaktadır. Bu durumlar istisnai durumlardır. Aşağıda *mahalle* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi verilmektedir.

Çeviri: rajonas

Geri çevirme / açıklama: semt, mahalle

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: kvartalas

Geri çevirme / açıklama: mahalle, semt

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: gatvé

Geri çevirme / açıklama: sokak

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: prospektas

Geri çevirme / açıklama: cadde

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Gatvé (Tr. sokak) kelimesi *Çalığışu* romanında şu bağlamda kullanılmıştır: “Bütün mahalle, hayret içindeydi.” (Güntekin, 2018, s. 362). Bu istisnai kullanımı çevirmen daha uygun görmüştür. *Propektas* (Tr. cadde) kelimesi ise *Kar* romanındaki bağlamında şöyle geçmektedir: “Kızın öğleden sonra *Atatürk Mahallesi*’nde, karla kaplı iğde ağaçlarının altında bir bahçede <...> sigara içerek Ka’nın konuştuğu dayısı <...>” (Pamuk, 2013, s. 20). Bu bağlamda *mahalle* kelimesini *prospektas* olarak çevirmek hatalıdır.

Semt. *Semt* kelimesi incelenen tüm romanlarda geçmektedir. Tıpkı *mahalle* kelimesi gibi *semt* kelimesi de *rajonas* ve *kvartalas* olarak aynı şekillerde çevrilmektedir. Aşağıda *semt* kelimesinin incelenmesi verilmektedir.

Çeviri: rajonas

Geri çevirme / açıklama: semt, mahalle

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: kvartalas

Geri çevirme / açıklama: mahalle, semt

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Görüldüğü gibi hem *mahalle* hem de *semt* kelimesi aynı kelimelerle çevrilmektedir. Demek ki çevirmenler bu iki kelime arasındaki anlam farkını tam olarak kavrayamamışlardır. Litvancadaki *rajonas* kelimesinin mekân olarak belirttiği alan *kvartalas* kelimesinin belirttiği alandan daha büyüktür. Üstelik kvartalas, rajonasın parçası olabilirken rajonas, kvartalasın parçası olamaz. Bu yüzden *mahalle* kelimesini *kvartalas* olarak ve *semt* kelimesini *rajonas* olarak çevirmek daha uygun olurdu.

2.2.3.2.1. Özel Kullanımlar

Özel Kullanımlar grubuna *aşağı mahalle*, *yukarı mahalle*, *kenar mahalle / -ler*, *mahalle araları*, *mahalleler arası*, *mahalle arkadaşı*, *mahalle bekçisi*, *mahalle kahvesi*, *mahalle namusu*, *mahallecik* ve *uzak semt / -ler* girmektedir.

Aşağı mahalle / -ler. Bu kelime grubu *Benim Adım Kırmızı* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Benim Adım Kırmızı* romanında *aşağı mahalleler*, *papėdėje esanėios gatvės* (Tr. aşağıda olan sokaklar) olarak çevrilmiştir. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *aşağı mahalle / -ler* kelimesi *vargšų rajonai* (Tr. yoksul semtler) ya da *kaimyninis rajonas* (Tr. komşu semti) olarak çevrilmiştir. Görüldüğü gibi bu çevirilerin hiç biri kaynak kelime grubu ile aynı anlama gelmemektedir.

Yukarı mahalle. Bu kelime grubu *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta *gretimis kvartalas* (Tr. yakın mahalle), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *viršutinis kvartalas* (Tr. yukarı mahalle) olarak çevrilmiştir.

Kenar mahalle / -ler. Bu kelime grubu *Çalığışu* romanı hariç incelenen tüm romanlarda kullanılmaktadır. *Kara Kitap* romanında *pakraščiu kvartalai* (Tr. kenar mahalleler), *tamsusis rajonas* (Tr. karanlık semt) ve *atokiausi rajonai* (Tr. en uzak mahalleler) olarak çevrilmektedir. *Benim Adım Kırmızı* romanında *atokūs miesto rajonai* (Tr. şehrin uzak semtleri), *gretimi rajonai* (Tr. yakın semtler), *atokus rajonas* (Tr. uzak semt) olarak çevrilmiştir. *Kar* romanında ise *atokūs rajonai* (Tr. uzak semtler) ve *miesto pakraščiu rajonai* (Tr. şehir kenarındaki semtler) çevirileri bulunmaktadır. *Masumiyet*

Müzesi romanında *kenar mahalleler, atokūs miesto rajonai* (Tr. şehrin uzak semtleri) olarak çevilmektedir. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *atokūs rajonai* (Tr. uzak semtler) çevirisi bulunmaktadır.

Mahalle araları. Bu kelime grubu sadece *Kara Kitap* romanında bir kez kullanılmaktadır. *Iš vieno kvartalo į kitą* (Tr. bir semtten başka birine) olarak çevirmektedir. Kullanıldığı bağlam şöyledir: “<...> omuzlarında sırik, *mahalle aralarında* boza, palamut balığı ve yoğurt satan seyyar satıcıların mankenlerini gördüler.” (Pamuk, 2006, s. 186). Çevirmen *mahalle araları* kelime grubunu *iš vieno kvartalo į kitą* (Tr. bir semtten başka birine) şeklinde vererek eşdeğerliği sağlayamamıştır.

Mahalleler arası. Bu kelime grubu sadece bir kez *Benim Adım Kırmızı* romanında kullanılmaktadır. *Aplinkiniai rajonai* (Tr. civardaki semtler) olarak çevrilmiştir. Bu kelime grubu kullanıldığı bağlamda şöyle geçmektedir: “<...> kalabalıkta karşılaşmamak için *mahalleler arasında* sokaklarda bir sağa bir sola dönerek, ıslak ve yalnız ağaçların kederli kokusuyla kokan boş bahçelerden geçerek geniş bir yay çizdik.” (Pamuk, 1998, s. 407-408). Görüldüğü gibi *mahalleler arası* kelime grubu ve çevirisi yapılan *aplinkiniai rajonai* aynı anlama gelmemektedir. Bu yüzden eşdeğerlik de bulunmamaktadır.

Mahalle arkadaşı. Bu kelime grubu *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Masumiyet Müzesi* romanında *draugas iš rajono* (Tr. semtten arkadaş), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise sadece *draugas* (Tr. arkadaş) olarak çevirmektedir. Bu kelime grubunun *Masumiyet Müzesi* romanında geçen çevirisinde *mahalle* ve *semt* kavramları karıştırılmıştır. Bu karışıklığın sebebi Türkiye’de bulunan *mahalle* ve onun çevresinde oluşan *mahalle hayatı* kavramının Litvan kültüründe bulunmayışıyla açıklanabilir. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanındaki çevirisinde ise *mahalle* kelimesi çıkarılmıştır.

Mahalle bekçisi. *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. *Rajono sargas* (Tr. mahalle bekçisi) olarak çevrilmiştir. Bu kullanımda eşdeğerliğin sağlandığı

görülmektedir.

Mahalle kahvesi. Bu kelime grubu *Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta *kavinė* (Tr. kahve), *Masumiyet Müzesi*'nde *vietinė kavinukė* (Tr. yerel kahvecik) ve *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta *rajono kavinukė* (Tr. semt kahveciği) olarak çevrilmiştir. *Mahalle kahvesi* kelime grubunun *Masumiyet Müzesi* romanında *vietinė kavinukė* (Tr. yerel kahvecik) şeklindeki kullanımı eşdeğerliği tam olarak karşılamamaktadır. Litvancada *vietinė kavinukė* daha çok *yakında yer alan kahve* anlamına gelmektedir. Diğer çevirilerde de eşdeğerliğe tam olarak ulaşamamıştır.

Mahalle namusu. Bu kelime grubu *Masumiyet Müzesi* romanında bir kez kullanılmıştır. Litvanca çevirisinde ise *rajono pašlemėkas* (Tr. semtin hiç bir işe yaramayan, gereksiz adamı) karşılığı bulunmaktadır. Kullanıldığı bağlam şu şekildedir: “Keskinlere gidip gelirken karşılaştığım mahalleli gençlerin büründüğü sessizlik beni yıllarca huzursuz etti, ama Feridun ile aramın iyi olduğunu gördükleri için onların da *mahallenin namusu* diyecek halleri yoktu.” (Pamuk, 2010, s. 344). *Masumiyet Müzesi* romanında başkahraman Kemal, Feridun'un karısı ve Keskinlerin kızı olan Füsün'a âşıktır. Bu yüzden onun evine neredeyse her akşam gider. Mahalle gençleri de bu durumu görmekte fakat Kemal'in dediği gibi bir şey diyememektedir. Görüldüğü gibi bu bağlamda *mahallenin namusu* kelime grubu çeviride tamamen farklı bir anlam taşımaktadır. Çevirideki bu tutarsızlık Türk kültüründe bulunan *mahallenin namusu* kavramının Litvan kültüründe karşılığının bulunmayışından kaynaklanmaktadır.

Mahalle kelimesinin küçültülmüş hali olan *mahallecik* bir kez *Benim Adım Kırmızı* romanında kullanılmıştır. Litvancaya *kvartalas* (Tr. mahalle) olarak çevrilmiştir. Demek ki çevirmen *mahallecik* sözcüğünün *küçük mahalle* anlam ayırımına dikkat etmemiştir.

Uzak semt / -ler. Bu kelime grubu *Çalığışu*, *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Çalığışu* romanında *tolimiasu pakraščiai* (Tr. en uzaktaki kenarlar), *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında ise *atokus rajonas* (Tr. uzak semt) olarak çevrilmiştir. Buradan hareketle *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık*

romanlarında geçen *atokus rajonas* kelime grubunun *Çalikuşu* romanındaki *tolimiausi pakraščiai* çevirisine göre daha doğru olduğu görülmektedir.

Özet olarak çevirmenlerin özel kullanımların çevirilerinde zorlandıkları görülmektedir. Litvan kültüründe *mahalle* kavramı Türk kültüründeki kullanımıyla yer almadığı için çevirmenler; *mahalle arkadaşı*, *mahalle kahvesi*, *mahalle namusu* gibi kelime gruplarının taşıdığı anlamları Litvancaya tam olarak aktaramamışlardır. *Aşağı* ve *yukarı mahalle*, *kenar mahalle*, *mahalle araları*, *uzak semtler* gibi kelime gruplarının çevirmenin daha problemli olduğu görülmektedir. Bu sebeple çevirmenler bağlama göre çoğu zaman yeni çeviri varyasyonlarını ürettikleri için çeviri varyasyonlarının sayısı fazladır.

2.2.3.3. Yapılar

Yapılar grubuna *çeşme*, *gecekondu*, *konak*, *köşk* ve *yalı* olmak üzere beş kelime girmektedir.

Çeşme. Çeşme Litvan kültüründe hiç bulunmayan bir unsurdur. Litvanya’da yol kenarlarında çeşme bulunmaz. Köylerde Türk kültüründeki çeşmenin görevini bazı durumlarda su kuyuları karşılamaktadır. Bu yüzden *çeşme* kelimesi bu çalışmanın incelendiği romanlarda değişik şekillerde çevrilmiştir. *Çalikuşu* romanında *šaltinis*, *versmė* (Tr. pınar), *Kara Kitap*’ta *fontanas* (Tr. fiskiye), *kaimo šulinys* (Tr. köy kuyusu) ve *šaltinis* (Tr. pınar), *Kar* romanında *viešas geriamojo vandens fontanėlis* (Tr. halk için yapılmış küçük içme suyu fiskiyesi), *čiaupas* (Tr. musluk), *Masumiyet Müzesi*’nde *geriamojo vandens fontanas* (Tr. içme suyu fiskiyesi), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *geriamojo vandens fontanėlis* (Tr. küçük içme suyu fiskiyesi), *kolonėlė* (Tr. kaynağa bağlayan musluklu hazne), *geriamojo vandens čiaupas* (Tr. içme suyunun musluğu), *fontanas* (Tr. fiskiye), *geriamojo vandens fontanas* (Tr. içme suyu fiskiyesi) çevirileri bulunmaktadır. *Çeşme* kelimesi incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Aşağıda çeşme kelimesinin çevirilerinin incelenmesi verilmiştir.

Çeviri: šaltinis

Geri çevirme / açıklama: pınar

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: versmė

Geri çevirme / açıklama: pınar

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: fontanas

Geri çevirme / açıklama: genelde süs amacıyla yapılan yukarıya doğru suyu fişkirtan bir yapı, fıskiye.

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: kaimo šulinys

Geri çevirme / açıklama: köy kuyusu

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: viešas geriamojo vandens fontanėlis

Geri çevirme / açıklama: halk için yapılmış küçük içme suyu fıskiyesi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: čiaupas

Geri çevirme / açıklama: musluk

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: geriamojo vandens fontanas

Geri çevirme / açıklama: içme suyu fıskiyesi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: geriamojo vandens fontanėlis

Geri çevirme / açıklama: küçük içme suyu fıskiyesi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: kolonėlė

Geri çevirme / açıklama: kaynağa bağlayan musluklu hazne

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: geriamojo vandens čiaupas

Geri çevirme / açıklama: içme suyu musluğu

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Yukarıdaki incelemeden hareketle eşdeğerlik konusunda şöyle bir sonuca ulaşabiliriz. Çeşmeyi hiç görmeyen bir Litvan okuru çeşmenin ne olduğunu anlayamaz. Daha doğrusu çeşmenin su barındıran bir unsur olduğunu anlar fakat onun nasıl bir şey olduğunu zihninde canlandıramaz. Çevirmenin çeşme kavramını açıklaması da zordur. Bu yüzden incelenen romanların hiçbirinde *çeşme* kelimesinin açıklaması yapılmamıştır. Bağlama göre değişik çevirme tercihlerinde bulunulmuştur. En sık kullanılan çeviri de *fontanas* kelimesidir. Fakat Litvancada bu kelime tek başına kullanıldığı durumlarda genelde *büyük, süslü, havuzlu bir yapı* anlamını taşır. Bu yapı, suyu her zaman yukarıya doğru fışkırtır ve suyu içilmez.

Çeşme sözcüğünün anlamını Litvancada en yakın *geriamojo vandens fontanėlis* (Tr. *küçük içme suyu fıskiyesi*) kelime grubunun verdiğini söyleyebiliriz. Litvan okuru *içme suyu fıskiyesi* kavramını İngiliz kültüründen bilmektedir.

Gecekondu. *Gecekondu* kelimesi *Çalikuşu* ve *Benim Adım Kırmızı* hariç incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Özellikle *Masumiyet Müzesi* romanında *per naktį suręsti lūšnynai* (Tr. bir gecede yapılmış çok dağınık ve yoksul evler), *nuoşalūs per naktį pastatyti lūšnynai* (Tr. bir gecede yapılmış çok dağınık ve yoksul evlerin bulunduğu uzak yerler) ve *lūšnynų kvartalas* (Tr. çok dağınık ve yoksul evlerin mahallesi) olarak çok değişik şekillerde çevrilmiştir. Bunların çoğu kaynak metinde *gecekondular* olarak geçmektedir. Fakat şöyle bir kullanımı da bulunmaktadır: “Fatih’te gizli bir tarikata mensup olduğum ve hatta komünist olduğum ve militanlar gibi *gecekonduda* yaşadığım yolundaki söylentiler kulağıma geliyor <...>” (Pamuk, 2010, s. 247). Buradaki

gecekondu kelimesi *nuořalūs per naktį pastatyti lūšnynai* (Tr. bir gecede yapılmıř çok dađınık ve yoksul evlerin bulunduđu uzak yerler) olarak çevrilmiřtir. Bu durum, Litvan kùltüründe *gecekondu* diye bir kavram bulunmadıđından kaynaklanmaktadır. Ařađıda inceleme bulunmaktadır.

Çeviri: lūřna

Geri çevirme / açıklama: çok dağınık ve yoksul ev

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Çeviri: trobelė

Geri çevirme / açıklama: küçük, genelde ahşap ev

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Çeviri: pernaktis

Geri çevirme / açıklama: çevirmen *gecekondu* kelimesini Litvancada türetmeye çalışmıştır. *Pernaktis* kelimesi *gecekondu* kelimesine yakın bir anlama gelmektedir.

Çevirme stratejisi: sözcüğu sözcüğüne çeviri / yabancılaştırma

Çeviri: per naktį surėsti lūšnynai

Geri çevirme / açıklama: bir gecede yapılmış çok dağınık ve yoksul evlerin bulunduğu yerler

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: nuořalūs per naktį pastatyti lūšnynai

Geri çevirme / açıklama: bir gecede yapılmış çok dağınık ve yoksul evlerin bulunduğu uzak yerler

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: lūřnynas

Geri çevirme / açıklama: çok dağınık ve yoksul evlerin bulunduğu yer

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: lūšnynų kvartalas

Geri çevirme / açıklama: çok dağınık ve yoksul evlerin mahallesi

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çevirilerin çoğu gecekondunun çok kısa bir sürede yapıldığını yansıtmamaktadır. Ayrıca hiç birisi de yasa dışı bir yapı olduğunu göstermemektedir. Belli ki çevirmenler gecekondunun yoksulluk yönüne daha çok odaklanmıştır. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında çevirmen *gecekond*'nun Litvancadaki versiyonunu türetmeye çalışmıştır. Fakat Türkiye'deki gecekond meselesi çok farklı bir durumdur. Litvan okurunun gecekondunun ne olduğunu anlayabilmesi için bu durumu bilmesi gerekmektedir.

Konak. *Konak* kelimesi incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Çevirisinin varyasyonu çoktur. Bu kelime yalnızca *Çalığışu* romanında çevirilmemiştir. Burada *konak* kelimesinin bağlamı şöyledir: “Büyükannem serasker kapısına, mebeyincilerin *konaklarına* giderek ağlayıp sızlıyormuş, fakat bu yalvarmalar bir türlü netice vermiyormuş.” (Güntekin, 2018, s. 17). Çevirmen burada *konak* kelimesini cümleden çıkartmıştır. Diğer çevirilerin incelenmesi ise şöyledir:

Çeviri: namas, namai

Geri çevirme / açıklama: ev

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Çeviri: rezidencija

Geri çevirme / açıklama: büyük ve gösterişli ev, rezidans

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: gyvenamasis namas

Geri çevirme / açıklama: oturmaya ayrılmış ev

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: pastatas

Geri çevirme / açıklama: bina

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: vasarnamis

Geri çevirme / açıklama: yazlık

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: vila

Geri çevirme / açıklama: villa

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Köşk. *Köşk* kelimesi *Çalikuşu*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında bulunmaktadır. Bu kelime her romanda farklı şekillerde çevrilmiştir. *Çalikuşu* romanında *namas*, *namai* (Tr. ev), *Benim Adım Kırmızı* romanında *rūmai* (Tr. saray), *Masumiyet Müzesi*'nde ise *vila* (Tr. villa) karşılıkları bulunmuştur. Aşağıda *köşk* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: namas, namai

Geri çevirme / açıklama: ev

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: rūmai

Geri çevirme / açıklama: saray

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: vila

Geri çevirme / açıklama: villa

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Yalı. *Kar* romanı hariç *yalı* kelimesi incelenen bütün romanlarda bulunmaktadır. *Çalikuşu*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında *vasarnamis* (Tr. yazlık) olarak çevrilmiştir. *Çalikuşu* romanında bir de *namai* (Tr. ev) çevirisi bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta *rūmai* (Tr. saray), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *vila* (Tr.

villa) karşılıkları yer bulmuştur. Aşağıda *yalı* kelimesinin çevirilerinin incenlemesi bulunmaktadır.

Çeviri: namai

Geri çevirme / açıklama: ev

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: vasarnamis

Geri çevirme / açıklama: yazlık

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: rūmai

Geri çevirme / açıklama: saray

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: vila

Geri çevirme / açıklama: villa

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Örneklerde görüldüğü gibi çevirmenler *Yapılar* grubuna ait olan kelimeleri çevirirken çoğu zaman bunlara kültürel karşılıklar bulmaya çalışmışlardır. Fakat örneğin *köşk*, *konak* ve *yalı* kelimeleri aynı kelimelerle çevrilmiştir, bu yüzden Litvan okurunun bu kelimelerin aralarındaki farkları anlaması imkânsızdır. Bu sebeple eşdeğerlik tam anlamıyla sağlanamamıştır.

2.2.3.3.1. Özel Kullanımlar

Özel kullanımlar olarak *çeşme başı*, *mahalle çeşmesi*, *gecekondu mahallesi*, *kaptan köşkü* ve *konak çocuğu* olmak üzere beş adet kelime grubu ve *iki gözü iki çeşme* deyimini bulunmaktadır.

Çeşme başı, *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* romanları hariç başka incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. *Çalığışu* romanında bu kelime grubu *versmės ištakos* (Tr. pınarın çıktığı nokta) olarak çevrilmiştir. *Kara Kitap* romanında *šaltinis* (Tr. pınar) karşılığı bulunmaktadır. *Benim Adım Kırmızı* romanında *fontanas* (Tr. fiskiye), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *prie fontano* (Tr. fiskiyenin yakınında) çevirileri yer almaktadır. Litvan kültüründe daha önce belirtildiği gibi çeşme yoktur. Dolayısıyla *çeşme başı* kavramının da olması beklenemez. Bu yüzden kaynak ve erek metinler arasında eşdeğerliğin tam olarak sağlanması mümkün değildir.

Mahalle çeşmesi, *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta *kvartalo šaltinis* (Tr. mahalle pınarı), *Benim Adım Kırmızı*'da *rajono fontanas* (Tr. semt fiskiyesi), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *rajono geriamojo vandens fontanėlis* (Tr. semt küçük içme suyu fiskiyesi) ve *geriamojo vandens čiaupas* (Tr. içme suyu musluğu) karşılıkları kullanılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi çevirilerde *semt* ve *mahalle* kavramları karıştırılmaktadır. Burda da aynı durum söz konusudur. *Çeşme* kavramının ise zaten Litvan kültüründe bulunmadığından yukarıda bahsedilmiştir. Bu yüzden burada da eşdeğerliğin tam olarak sağlandığı söylenemez.

İki gözü iki çeşme deyimi *Masumiyet Müzesi*'nde ve *Benim Adım Kırmızı*'da kullanılmıştır. *Masumiyet Müzesi*'nde *paplūsti ašaromis* (Tr. çok gözyaşı dökmek), *Benim Adım Kırmızı*'da ise *išverkti akeles* (Tr. gözlerini akıtmak) karşılıkları bulunmaktadır. Görüldüğü gibi *iki gözü iki çeşme* deyimi gayet başarılı bir şekilde çevrilmiştir.

Gecekondu mahallesi. Bu kelime grubu *Çalığışu* ve *Benim Adım Kırmızı* hariç incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Çevirmenler, çevirinin özü olarak *lūšna* (Tr. çok dağınık ve yoksul ev) kelimesini seçmişlerdir. *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında *lūšnynas* (Tr. çok dağınık ve yoksul evlerin bulunduğu yer) kelimesi karşılık olarak kullanılmıştır. *Masumiyet Müzesi*'nde *lūšnyny kvartalas* (Tr. çok dağınık ve yoksul evlerin mahallesi) ya da *lūšnyny rajonai* (Tr. çok dağınık ve yoksul evlerin semtleri) şeklinde iki tür çeviri yer almaktadır. *Kara Kitap*'ta ise *sutrėšusios lūšnos* (Tr.

çürümüş çok dağınık ve yoksul evler) çevirisi bulunmaktadır. Litvan kültüründe *gecekonda* kavramı bulunmamasına rağmen kaynak kelime grubu olan *gecekonda mahallesi* ve çevirileri arasındaki eşdeğerlik tam sağlanamamış ancak yakın anlamlar yakalanmıştır.

Kaptan köşkü. Bu kelime grubu *Kara Kitap* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında yer almaktadır. *Kara Kitap*'ta *kapitono tiltelis* (Tr. küçük kaptan köprüsü), *Masumiyet Müzesi*'nde ise *kapitono pakyla* (Tr. kaptan podyumu) olarak çevrilmiştir. Bu çevirilerden anlaşıldığı üzere çevirmenler *kaptan köşkü* kelime grubunu tam olarak anlamamışlardır.

Konak çocuğu kelime grubu sadece *Çalığışu* romanında bulunmaktadır. *Lepūnelis mamytės sūnelis* (Tr. annenin şımartılmış oğlu) olarak çevrilmiştir. Buradaki çeviri başarılı sayılabilir.

2.2.3.4. Mekânlar

Mekânlar grubuna *hamam*, *harem* ve *haremlik-selamlık* olmak üzere iki kelime ve bir kelime grubu kullanılmıştır.

Hamam. *Hamam* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarda bulunmaktadır. Çevirmenler bu kelimeleri aktarırken iki çevirme stratejisi izlemiştir; ya aktarım, ya da kültürel karşılık. *Benim Adım Kırmızı* ve *Kar* romanlarında aktarılan kelimenin açıklaması da verilmiştir. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise açıklama verilmemektedir. *Hamam* kelimesi *Litvanca Sözlük*'te bulunmamaktadır. Fakat Litvan okuru bu kelimeyi az çok bilmektedir. Aşağıda *hamam* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: pirtis

Geri çevirme / açıklama: hamamın kültürel karşılığı, banyo

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: hamamas* (*turkiška pirtis)

Geri çevirme / açıklama: hamam (*Türk banyosu)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: hamamas

Geri çevirme / açıklama: hamam

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Harem. Bu kelime *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kar* romanlarında kullanılmıştır. Tüm bu romanlarda *harem* kelimesi Litvancaya aktarılmıştır. *Harem* kelimesi *Litvanca Sözlük*'te bulunmaktadır, bu yüzden çevirmenler açıklamaya gerek duymamıştır. Aşağıda *harem* kelimesinin çevirisinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: haremas

Geri çevirme / açıklama: harem

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Haremlik-Selamlık kelime grubu sadece bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında geçmektedir. Burada bu kelime grubunun geçtiği bağlam şudur: “<...> Kurtcebe, Alparslan, Atabek gibi Orta Asya’dan gelen milliyetçi isimler kitabında kızlar ile erkekler gene *haremlik-selamlık* usulü ayrı sayfalara alınmıştı.” (Pamuk, 2013, s. 204). Bu cümlenin Litvancadaki çevirisinde *haremlik-selamlık* kelime grubu *moterų ir vyrų patalpos* (Tr. kadınlar ve erkekler alanı) karşılığını bulmuştur.

Çeviri: moterų ir vyrų patalpos

Geri çevirme / açıklama: kadınlar ve erkekler alanı

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi/ yabancılaştırma

Mekânlar grubunun çevirilerini incelediğimizde çoğu zaman eşdeğerliğe ulaşıldığını görürüz. *Hamam* ve *harem* Litvan okurunun bildiği unsurlardandır. *Haremlik-selamlık* kelime grubu ise kolayca anlaşılabilir bir şekilde çevrilmiştir.

2.2.3.4.1. Özel Kullanımlar

Özel Kullanımlar grubuna *hamam âlemi*, *hamam kesesi*, *hamam nalınları*, *hamam peşkiri*, *hamam ağası*, *hamam gibi ısıtmak* ve *hamam kubbesi ahmaklığıyla* kelime grupları ve deyimler dahildir.

Hamam âlemi sadece *Kara Kitap* romanında kullanılmaktadır. *Pirčiu orgijos* (Tr. banyo âlemi) olarak çevrilmiştir.

Hamam kesesi kelimesi, *Benim Adım Kırmızı* romanında yer almaktadır. *Pirties plaušinė* (Tr. hamam süngeri) olarak çevrilmiştir.

Hamam nalınları kelimesi, *Çalikuşu* romanında yer almaktadır. *Pirties klumpės* (Tr. banyoda giyilen ahşap ayakkabı) olarak çevrilmiştir.

Hamam peşkiri. Bu kelime grubu *Benim Adım Kırmızı* romanında yer almaktadır. *Hamamo rankšluostis* (Tr. hamam havlusu) olarak çevrilmiştir.

Harem ağası. Bu kelime grubuyla *Kara Kitap* romanında karşılaşılmaktadır. Burada bu kelime grubu *eunuchas* (Tr. hadım) olarak çevrilmiştir.

Hamam gibi ısıtmak. Bu deyim *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. *Prišildyti kaip pirtį* (Tr. banyo gibi ısıtmak) olarak çevrilmiştir.

Hamam kubbesi ahmaklığıyla. Bu kelime grubu *Çalikuşu* romanında kullanılmaktadır. *Tarsi aidas pirties kupole* (Tr. banyo kubbesindeki ses yankısı gibi) olarak çevrilmiştir.

Bu gruptaki tüm kelime grupları ve deyimlerin, *hamam kubbesi ahmaklığıyla* hariç, çevirileri büyük ölçüde eşdeğerliğe ulaşmıştır.

2.2.3.6. Meslekler

Meslekler grubunda on beş kültürel sözcük yer almaktadır. Meslekleri isimlendiren kelimeler şunlardır: *bozacı, davulcu, değnekçi, göbek dansözü, gömlekçi-kolacı, helvacı, otobüs muavini, poğaçacı, salepçi, simitçi, sucu, tellak, turşucu, zurnacı, yeniçeri*.

Meslekler konusunda Türk ve Litvan kültürleri karşılaştırıldığında Türk kültüründeki mesleklerin daha küçük ölçekli olduğu, bu meslek erbabının daha dar alanlarda çalıştığı görülmektedir. Mesela, salepçi, simitçi, turşucu gibi.

Bozacı. *Bozacı* kelimesi sadece *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanındaki *bozacı* kelimesini okurun anlaması önemlidir çünkü romanın başkahramanı Mevlüt bir süre bozacı olarak çalışmıştır. Bu romanda *bozacı* kelimesi *bozos pardavėjas* (Tr. boza satıcısı) ve *bozininkas* (Tr. boza yapan ve satan biri) olmak üzere iki şekilde çevrilmektedir. *Kara Kitap*'ta ise *buzos pardavėjas* (Tr. undan yapılmış sulu yem satıcısı) olarak çevrilmektedir. Burada çevirmeni şaşırta n şey *boza* ve Litvancadaki *buz*a kelimelerinin yazılış olarak birbirine benzemesi olabilir. Fakat *boza* ve *buz*a çok farklı kavramlardır. Aşağıda *boza* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *buzos pardavėjas*

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış sulu yem satıcısı

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: *bozos pardavėjas*

Geri çevirme / açıklama: boza satıcısı

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: *bozininkas*

Geri çevirme / açıklama: boza yapan ve satan biri

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Davulcu. *Davulcu* kelimesi sadece *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. Bu romanda *būgnininkas* (Tr. davulcu) ve *muzikantas* (Tr. müzisyen) olarak iki farklı şekilde çevrilmektedir. Aşağıda *davulcu* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: būgnininkas

Geri çevirme / açıklama: davulcu

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: muzikantas

Geri çevirme / açıklama: müzisyen

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Değnekçi. Bu meslek ismi sadece *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında geçmektedir. *Kara Kitap*'ta *dolmuşų stovėjimo aikštelės prižiūrėtojas* (Tr. dolmuş otoparkının gözlemcisi) olarak, *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *tvarkdarys* (Tr. düzen sağlamaya çalışan kimse) ve *stovėjimo aikštelės prievaizdas* (Tr. otoparkın düzeni sağlamaya çalışan kimse) olarak çevrilmiştir. Aşağıda bu çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: dolmuşų stovėjimo aikštelės prižiūrėtojas

Geri çevirme / açıklama: dolmuş otoparkının gözlemcisi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: tvarkdarys

Geri çevirme / açıklama: düzen sağlamaya çalışan kimse

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Çeviri: stovėjimo aikštelės prievaizdas

Geri çevirme / açıklama: otoparkın düzeni sağlamaya çalışan kimse

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yerleştirme

Göbek dansözü. *Göbek dansözü* kelimesi *Kara Kitap*, *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında *pilvo šokėja* (Tr. göbek dansçısı), *Kara Kitap*'ta ise *pilvo šokio šokėja* (Tr. göbek dansı yapan dansçı) olarak iki farklı şekilde çevirmektedir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: pilvo šokio šokėja

Geri çevirme / açıklama: göbek dansı yapan dansçı

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Çeviri: pilvo šokėja

Geri çevirme / açıklama: göbek dansçısı

Çevirme stratejisi: betimsel karşılık / yabancılaştırma

Gömlekçi-kolacı. Bu meslek sadece bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. *Kolacı* kelimesi çevirmen tarafından kola (içecek) satıcısı olarak anlaşılmıştır. Bu yüzden doğru çeviri yapılmamıştır.

Çeviri: marškinių ir kokakolos parduotuvė

Geri çevirme / açıklama: gömlek ve kola mağazası

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Helvacı. *Helvacı* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. Bu kelime, *Kara Kitap* romanında *kağıt helvacı*, *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *pamuk helvacı* olarak yer almaktadır. Aşağıda bu kelimelerin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Kelime: helvacı

Çeviri: chalvos gamintojas

Geri çevirme / açıklama: helva yapan biri

Çevirme stratejisi: sözcüğü sözcüğüne çeviri / yabancılaştırma

Kelime: kağıt helvacı

Çeviri: prekiauajama chalva

Geri çevirme / açıklama: helva satıcısı

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Kelime: pamuk helvacı

Çeviri: cukraus vatos pardavėjas

Geri çevirme / açıklama: şeker pamuğu satıcısı

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Otobüs muavini. *Otobüs muavini*, *Kar ve Masumiyet Müzesi* romanlarında geçmektedir. *Kar*'da *stiuardas* (Tr. host), *Masumiyet Müzesi*'nde ise *autobuso vairuotojo padėjėjas* (Tr. otobüs şoförünün yardımcısı) olarak çevrilmiştir. Aşağıda *otobüs muavini* kelime grubunun çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: stiuardas

Geri çevirme / açıklama: host

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Çeviri: autobuso vairuotojo padėjėjas

Geri çevirme / açıklama: otobüs şoförünün yardımcısı

Çevirme stratejisi: anlambilimsel çözümleme / yabancılaştırma

Poğaçacı. *Poğaçacı* kelimesi sadece *Kara Kitap* romanında bulunmaktadır. Burada *pyragų pardavėjas* (Tr. pasta satıcısı) karşılığını almıştır. Litvan kültüründe *poğaçacı* olmadığı için çevirmen bu şekilde çevirmeyi uygun görmüştür.

Çeviri: pyragų pardavėjas

Geri çevirme / açıklama: pasta satıcısı

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Salepçi. *Salepçi* kelimesi sadece *Kara Kitap* romanında bulunmaktadır. Burada *karštų gėrimų pardavėjas* (Tr. sıcak içecek satıcısı) olarak çevrilmiştir.

Çeviri: karštų gėrimų pardavėjas

Geri çevirme / açıklama: sıcak içecek satıcısı

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Simitçi. *Simitçi* kelimesi *Çalikuşu*, *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Tüm romanlarda *riestainių pardavėjas* (Tr. simite benzeyen unlu mamullerin satıcısı) olarak çevrilmektedir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: riestainių pardavėjas

Geri çevirme / açıklama: simite benzeyen unlu mamullerin satıcısı

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Sucu. *Sucu* kelimesi sadece *Kara Kitap* romanında bulunmaktadır. Çevirmen bu kelimeyi kültürel karşılık stratejisini uygulayarak *vandenvežys* (Tr. suyu getiren biri) olarak çevirmektedir.

Çeviri: vandenvežys

Geri çevirme / açıklama: suyu getiren biri

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Tellak. *Tellak* kelimesi sadece *Kar* romanında bulunmaktadır. Çevirmen kültürel karşılık stratejisini izlemektedir. Fakat *pirtininkas* (Tr. yıkanma yerinde çalışan biri) tüm tellağın yaptığı görevlerden sorumlu değildir. Mesela, müşterileri yıkamaz. Aşağıda *tellak* kelimesinin çevirisinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: pirtininkas

Geri çevirme / açıklama: yıkanma yerinde çalışan biri

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Turşucu. *Turşucu* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. Bu romanda *daržovių marinuotojas* (Tr. turşu yapan biri) olarak karşımıza çıkar. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: daržovių marinuotojas

Geri çevirme / açıklama: turşu yapan kişi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Zurnacı. *Zurnacı* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. *Birbyninkas* (Tr. zurnaya benzeyen müzik enstrümanı çalan biri) ve *muzikantas* (Tr. müzisyen) olarak iki farklı şekilde çevrilmektedir. Aşağıda incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: birbynininkas

Geri çevirme / açıklama: zurnaya benzeyen müzik enstrümanı çalan kişi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: muzikantas

Geri çevirme / açıklama: müzisyen

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Yeniçeri. *Yeniçeri* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında geçmektedir. Bulduğu tüm romanlarda aynı şekilde *janyčaras* (Tr. yeniçeri) olarak çevrilmektedir. *Litvanca Sözlük*'te *janyčaras* kelimesi bulunmamaktadır. Fakat çevirilerin hiçbirinde bu kelimenin açıklaması verilmemiştir.

Çeviri: janyčaras

Geri çevirme / açıklama: yeniçeri

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Meslek grubundaki kelimelere ve bu kelimelerin çevirilerine bakıldığında büyük ölçüde eşdeğerliğe ulaşıldığı görülmektedir. Üstelik bu grubun kelimeleri çevirilirken aktarım

stratejisine nerdeyse hiç başvurulmamıştır. Çevirmenler, kültürel karşılığı bulmaya ya da bu meslekleri daha açıklayıcı bir şekilde çevirmeye çalışmışlardır.

2.2.3.6.1. Özel Kullanımlar

Özel Kullanımlar olarak *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında *değnekçi çetesi*, *Masumiyet Müzesi* romanında tiyatro oyununun *Simitçi Teyze* ismi ve *Benim Adım Kırmızı* romanında *yeniçeri ağası* kelime grupları sayılmaktadır.

Değnekçi çetesi, gauja (Tr. çete) olarak, *Simitçi Teyze* ise “Simitü pardavêja” (Tr. Simit satan kadın) olarak çevrilmiştir. Litvancada *yeniçeri ağası* ise *janyçarų vadas* (Tr. yeniçeri komutanı) karşılığı almıştır.

2.2.4. Kişisel Yaşam

2.2.4.1. Ev Eşyaları

Ev Eşyaları grubuna *divan*, *hasır*, *kavukluk*, *minder*, *rahle* ve *sedir* olmak üzere altı kelime dahildir.

Divan. *Divan* kelimesi *Kara Kitap*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Tüm bu romanlarda *sofa* (Tr. birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk) olarak aynı şekilde çevrilmektedir. Aşağıda bu çevirinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: sofa

Geri çevirme / açıklama: birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Hasır. Hasır kelimesi *Çalikuşu* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Bulunduğu romanlarda üç değişik şekilde çevrilmektedir. *Çalikuşu* romanında *demblys* ve *plauşinis* (Tr. sazdan örülmüş örtü), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *demblinis kilimélis* (Tr. sazdan örülmüş yaygı) olarak çevrilmiştir. Aşağıda *hasır* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: demblys

Geri çevirme / açıklama: sazdan örülmüş örtü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: plauşinis

Geri çevirme / açıklama: sazdan örülmüş örtü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: demblinis kilimélis

Geri çevirme / açıklama: sazdan örülmüş yaygı

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Kavukluk. *Kavukluk* kelimesi *Benim Adım Kırmızı*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Tüm bu romanlarda hemen hemen aynı şekilde çevrilmektedir.

Çeviri: lentynèlè turbanams (sudéti)

Geri çevirme / açıklama: türban konan raf

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Minder. *Çalikuşu*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kar* romanlarında bulunan *minder* kelimesinin üç farklı çevirisi bulunmaktadır. Kelime, *Çalikuşu* romanında *čiužinys* (Tr. yatak) karşılığı, *Benim Adım Kırmızı*'da *pagalvèlè* (Tr. küçük yastık) ve *sédimoji pagalvèlè* (Tr. oturmak için küçük yastık), *Kar*'da ise de *pagalvèlè* şeklinde çevrilmiştir.

Çeviri: čiužinys

Geri çevirme / açıklama: yatak

Çevirme stratejisi: çevirmen kültürel karşılık bulmak istemiştir / yerleştirme

Çeviri: pagalvèlè

Geri çevirme / açıklama: küçük yastık

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Çeviri: sèdimoji pagalvèlè

Geri çevirme / açıklama: oturmak için küçük yastık

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözülemesi / yabancılaştırma

Rahle. Sadece *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunan *rahle* kelimesi iki farklı şekilde çevrilmiştir. Aşağıda incelemeleri sunulmaktadır.

Çeviri: knygu stovas

Geri çevirme / açıklama: okunan kitabı koymak için bir alet

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: sudedamasis darbastalis

Geri çevirme / açıklama: katlanan çalışma masası

Çevirme stratejisi: çevirmen kültürel karşılık bulmak istemiştir / yerleştirme

Sedir. *Sedir* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* ve *Kar* romanlarında bulunmaktadır. *Benim Adım Kırmızı* romanında *lova* (Tr. yatak), *Kar* romanında ise *sofa* (Tr. birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk) olarak çevrilmiştir. Aşağıda inceleme bulunmaktadır.

Çeviri: lova

Geri çevirme / açıklama: yatak

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: sofa

Geri çevirme / açıklama: birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Bu grubun kültürel sözcüklerini çevirirken çevirmenler aktarım stratejisini hiç kullanmamışlardır. Bu kelimelere ya kültürel karşılıklar bulmaya ya da ev eşyasının işlevlerinden hareketle daha açıklayıcı çeviriler yapmaya çalışmışlardır. Buna rağmen bazen eksik çeviri yapmaktan kurtulamamışlardır.

2.2.4.2. Mutfak Eşyaları

Mutfak Eşyaları grubuna *bakraç*, *cezve*, *fincan*, *güğüm* ve *kebab şiş* olmak üzere beş kelime girmektedir.

Bakraç. *Bakraç* kelimesi *Çalikuşu* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında bulunmaktadır. *Çalikuşu*'da *varinis dubuo* (Tr. bakır kase) olarak, *Benim Adım Kırmızı*'da ise *varinis samtis* (Tr. bakır kepçe) olarak çevrilmektedir.

Çeviri: varinis dubuo

Geri çevirme / açıklama: bakır kase

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: varinis samtis

Geri çevirme / açıklama: bakır kepçe

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Cezve. *Cezve* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap*'ta çevirmen aktarım stratejisi, diğer iki romanda kültürel karşılık stratejisini kullanmaktadır.

Çeviri: džezvé* (*kavinukas)

Geri çevirme / açıklama: cezve (*kahve demliği)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: kavinukas

Geri çevirme / açıklama: kahve demliği

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Fincan. *Fincan* kelimesi *Çalığışu* romanı hariç incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır ve üç farklı şekilde çevrilmiştir. *Kara Kitap*'ta *stikliné* (Tr. cam bardak) ve *puodelis* (Tr. küçük kupa), *Benim Adım Kırmızı*'da yine *stikliné*, *Kar*'da ve *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise yine *puodelis*, *Masumiyet Müzesi*'nde ise *arbatos puodelis* (Tr. küçük çay kupası) ve *stikliné* olarak çevrilmiştir.

Çeviri: puodelis

Geri çevirme / açıklama: küçük kupa

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: arbatos puodelis

Geri çevirme / açıklama: küçük çay kupası

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: stikliné

Geri çevirme / açıklama: cam bardak

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Güğüm. *Güğüm* kelimesi *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Dört farklı şekilde çevrilmiştir. *Kara Kitap*'ta *şotis* (Tr. sürahi), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *indas* (Tr. kap kacak), *bidonas* (Tr. metal bidon) ve *bozos indas* (Tr. boza koymak için kullanılan mutfak eşyası) karşılıkları bulunmaktadır.

Çeviri: şotis

Geri çevirme / açıklama: sürahi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: indas

Geri çevirme / açıklama: kap kacak

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: bidonas

Geri çevirme / açıklama: metal bidon

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: bozos indas

Geri çevirme / açıklama: boza koymak için kullanılan mutfak eşyası

Çevirme stratejisi: anlambirincik çözümlemesi / yabancılaştırma

Kebap şişi. Sadece *Çalikuşu* romanında bulunan *kebab şişi* kelimesi *kepsnio iešmas* (Tr. biftek şişi) olarak çevrilmektedir.

Çeviri: kepsnio iešmas

Geri çevirme / açıklama: biftek şişi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Bu gruba ait olan eşyaların cezve, kebab şişi gibi bazıları Litvan kültüründe az da olsa bilinmektedir. Bu kelimeleri çevirmek ve eşdeğerliğe ulaşmak daha kolaydır. Bakraç, güğüm gibi eşyalar Litvan kültüründe bilinmeyen eşyalardır. Bu yüzden bu kelimeleri çevirmek daha zor olmuştur.

2.2.4.2.1. Özel Kullanımlar

Özel kullanımlar olarak *çay fincanı*, *kahve fincanı*, *fincan takımı*, *boza güğümü* ve *yoğurt güğümü* bulunmaktadır.

Çay fincanı *Kara Kitap*'ta ve *Masumiyet Müzesi*'nde bulunmaktadır. *Kara Kitap* romanında *puodelis* (Tr. fincan), *Masumiyet Müzesi* romanında ise *arbatos puodelis* (Tr. çay fincanı) karşılıkları bulunmuştur.

Kahve fincanı da *Kara Kitap* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında bulunmaktadır. İkisinde de *kavos puodelis* (Tr. kahve fincanı) olarak çevrilmiştir.

Fincan takımı kelime grubu *Masumiyet Müzesi*'nde bulunmaktadır. Bu kelime grubu romanda *taurių rinkinys* (Tr. kadeh takımı) olarak çevrilmiştir.

Boza güğümü ve *yoğurt güğümü* *Kafamda Bir Tuhaflik* romanında bulunmaktadır. *Boza güğümü* *bidonas bozos* (Tr. boza bidonu), *yoğurt güğümü* ise *jogurto indas* (Tr. yoğurt kabı) olarak çevrilmiştir.

Çevirmenler bu grubun kelimelerini çevirirken karşılıkları çoğu zaman bağlama göre seçerek Litvancaya uygun olan kelimeler kullanmışlardır.

2.2.4.3. Banyo Eşyaları

Banyo Eşyaları grubuna sadece *ibrik* kelimesi girmektedir. Bu kelime sadece *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmakta ve *ąsotėlis* (Tr. küçük sürahi) olarak çevrilmiştir.

Çeviri: ąsotėlis

Geri çevirme / açıklama: küçük sürahi

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

İbrik kelimesi şöyle bir bağlamda geçmektedir: “Eniştemin bir zamanlar oturduğu sokağın çarşıya açılan ucundaki berber ustası, hala dükkanında, aynı aynalar, usturalar, *ibrikler*, sabun telleri arasındaydı.” (Pamuk, 1998, s. 15). Burada *ibrik* kelimesinin önemli bir işlevi yoktur. Bu yüzden Litvancadaki *ąsotėlis* karşılığı uygun

görülmektedir. Öte yandan Litvancadaki *qsoťelis* daha çok mutfakta içecek koymak için kullanılan bir eşyadır.

2.2.4.4. Giyim

Giyim grubuna *fes*, *kuşak* ve *takke* olmak üzere üç kelime girmektedir.

Fes. *Benim Adım Kırmızı* romanı hariç *fes* kelimesi incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Çoğu zaman aktarım stratejisi kullanılmıştır. Bazen açıklamalar yapılmıştır. Aktarılmış *fesas* kelimesi *Litvanca Sözlük*'te bulunmadığı için açıklama yapmak doğru bir tercihtir. Fakat *Çalığışu* ve *Kar* romanlarında açıklama yapılmamıştır. *Kara Kitap*'ta ise çevirmen yeni kelimeyi üretmeye çalışmıştır. Aşağıda *fes* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: fesas

Geri çevirme / açıklama: fes

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: fesas* (*nupjauto kūgio formos raudona storo veltinio vyriška kepuraitė su kutu)

Geri çevirme / açıklama: fes (*kesilmiş silindir biçimde, kırmızı cuhadan yapılmış tepesinde püskülü olan erkek başlığı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: fesas* (*rytų šalyse nešiojama nupjauto kūgio formos vyriška kepuraitė su kutu)

Geri çevirme / açıklama: fes (*doğu ülkelerinde yaygın olan, kesilmiş silindir biçimde, tepesinde püskülü olan erkek başlığı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: feska* (*turku tautinė kepurė)

Geri çevirme / açıklama: fes (*geleneksel Türk şapkası)

Çevirme stratejisi: çevirmen yeni kelime türetmeye çalışmıştır + açıklama / yabancılaştırma

Kuşak. *Kuşak* kelimesi *Çalikuşu*, *Kara Kitap* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında bulunmaktadır. Bu kelimenin çevirisi beş farklı şekilde yapılmıştır. *Çalikuşu* romanında *juosta* (Tr. enli kumaş), *Kara Kitap*'ta *diržas* (Tr. kemer), *Benim Adım Kırmızı*'da ise *juosta*, *juosta liemeniui aprišti* (Tr. bele sarılmak için enli kumaş) ve *marškinių juosta* (Tr. gömlek için yapılmış enli kumaş) çevirileri kullanılmıştır. Aşağıda *kuşak* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *juosta*

Geri çevirme / açıklama: enli kumaş

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: *diržas*

Geri çevirme / açıklama: kemer

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: *juosta liemeniui aprišti*

Geri çevirme / açıklama: bele sarılmak için enli kumaş

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Çeviri: *marškinių juosta*

Geri çevirme / açıklama: gömlek için yapılmış enli kumaş

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Takke. *Takke* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *yün takke* (Tr. küçük çuhadan yapılmış başlık) kelimesi de kullanılmaktadır. *Takke* kelimesi dört farklı şekilde çevrilmektedir. *Kara Kitap*'ta *tiubeteika* (Tr. yuvarlak ya da kare şeklinde, yarım küre ya da üstü sivri, desenli, çoğu Doğu ülkesinde takılan geleneksel başlık),

Benim Adım Kırmızı'da *šlikė* (Tr. küçük başlık), *Kar*'da *kepuraitė* (Tr. küçük başlık), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *kepurėlė* (Tr. küçük başlık) karşılıkları bulunmaktadır.

Çeviri: tiubeteika

Geri çevirme / açıklama: yuvarlak ya da kare şeklinde, yarım küre ya da üstü sivri, desenli, çoğu Doğu ülkesinde takılan geleneksel başlık

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: šlikė

Geri çevirme / açıklama: küçük başlık

Çevirme stratejisi: işlevsel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: kepuraitė, kepurėlė

Geri çevirme / açıklama: küçük başlık

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Çeviri: veltinio kepuraitė

Geri çevirme / açıklama: çuhadan yapılmış küçük başlık

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Bu gruptaki kültürel sözcüklerden sadece *fes* kelimesi aktarım stratejisi uygulanarak çevrilmiştir. Öbürleri ya işlevsel çeviri ya da kültürel karşılık stratejilerini izleyerek Litvancaya aktarılmıştır. Belli ki çevirmenler en çok işlevsel eşdeğerliğine odaklanmaktadır.

2.2.4.4.1. Özel Kullanımlar

Özel kullanım olarak *al takke ver kũlah ilişki* deyimini yer almaktadır. Bu deyim *Masumiyet Müzesi*'nde kullanılmaktadır. Litvancaya *padorumo ribas peržengiantys bičiuliřki santykiai* (Tr. edeplik sınırlarını aşan ilişki) olarak çevrilmiştir. Görüldüğü gibi kaynak deyimnin Litvancadaki karşılığı yakın bir anlam taşımaktadır.

2.2.4.5. Yemek, İçecek

2.2.4.5.1. İçecek

İçecek grubunda *ayran*, *boza*, *gazoz* ve *salep* kelimeleri yer alır. *Salep* ve *ayran* sadece bazı yerlerde geçerken, *boza* ve *gazoz* önemli bir rol oynamaktadır. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanının başkahramanı Mevlüt hayatının bir kısmını *boza* satarak geçirmektedir. *Masumiyet Müzesi*'nde ise Türkiye'nin ilk *gazozu* anlatılmaktadır. *Gazoz* aslında Türk kültürüne ait bir unsur değilse de sonradan bu kültüre yerleşip kendine önemli bir yer edinmiştir. Bu sebeple Litvan okurunun *boza* ve *gazoz*'un ne olduğunu anlaması çok önemlidir.

Ayran kelimesi *airanas* olarak Türkçeden Litvancaya aktarılmıştır. Bu kelime *Kara Kitap*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında kullanılmaktadır. Ne *Kara Kitap*'ta, ne *Kar*'da, ne de *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. *Litvanca Sözlük*'te *airanas* kelimesi yoktur. Fakat son zamanlarda Litvanya'da büyük marketlerde *ayran* satılmaya başlanmıştır. Bu yüzden bazı Litvan okurlarının *ayran*'ın ne olduğunu bilmesi mümkündür. *Masumiyet Müzesi*'nde *ayran* kelimesinin açıklaması verilmiştir. Aşağıda *ayran* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *airanas*

Geri çevirme / açıklama: *ayran*

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: *airanas** (*sūrus natūralaus jogurto gėrimas)

Geri çevirme / açıklama: *ayran* (*doğal yoğurttan yapılmış tuzlu içecek)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Boza. *Boza* kelimesi, *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında daha önce değinildiği gibi önemli bir yere sahiptir. Bu romanda çevirmen *boza* kelimesini hiç bir açıklama yapmadan Türkçeden Litvancaya aktarmıştır. Fakat romanın içerisinde yazarın verdiği bozanın açıklaması vardır. “<...> gelecek kuşak Türk okurlarına, bu içeceğin darının mayalanmasıyla yapılan, ağır kıvamlı, hoş kokulu, koyu sarımsı, hafifçe alkollü geleneksel bir Asya içeceği olduğunu hemen söyleyeyim <...>” (Pamuk, 2013, s. 27). Çevirmen, bu açıklamayı çevirdikten sonra başka bir açıklamaya gerek duymamıştır. *Masumiyet Müzesi*’nde *boza* kelimesi bir kez geçmekte ve açıklama verilmektedir.

Daha ilginç olanı ise *Kara Kitap*’taki *buza* kelimesinin tercihidir. *Buza*, Litvancada *undan yapılmış sulu yem* anlamını taşımaktadır. Çevirmen, kitapta *buza* kelimesinin geçtiği ilk yerde *buza*’nın açıklamasını da verir. Fakat bu açıklama çok kısadır. *Soru gèrimas* (Tr. darıdan yapılmış içecek) diye geçmektedir. *Boza* kelimesi *Kara Kitap*’taki bağlamlarda şöyle geçmektedir: “Milli ve geleneksel yöntemlere bağlı kalmak istedikleri için erken emekli edilen istihbarat görevlilerinin ve omuzlarında sırık, mahalle aralarında *boza*, palamut bağılığı ve yoğurt satan seyyar satıcıların mankenlerini gördüler.” (Pamuk, 2005, s. 186); “<...> Vefa Bozacısı’nın yanından geçerken, yıllar önce bir bayram akşamı, içtiği likörlerle sarhoş olan Melih Amca’nın tuttuğu taksilerle bütün aileyi buraya *boza* içmeye getirdiğini hatırlıyor ve bu hayaller de hemen geçmişinde kalmış bir esrarın işaretleri oluyordu.” (s. 330); “İri ve kızıl bir sürahidenden su dökülüyordu ama *boza* gibi ağır ağır <...>” (s. 419). Bu cümlelerden Litvan okuru *boza* hakkında biraz daha bilgi edinerek bozayla ilgili şu çıkarımlarda bulunabilir: *boza* sokaklarda satılabilen bir içecektir, sırık ile taşınır, bazen alkol içtikten sonra içilir, *boza* ağır dökülen bir içecektir.

Aşağıda *boza* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi yer almaktadır.

Çeviri: buza* (*soru gèrimas)

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış sulu yem (*darıdan yapılmış içecek)

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri + açıklama

Çeviri: boza* (*Turkijoje ir Balkanų šalyse paplitęs gèrimas iš fermentuotų kviečių)

Geri çevirme / açıklama: boza (*Türkiye’de ve Balkanlar’da bulunan fermente edilmiş buğdaydan yapılmış içecek)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: boza

Geri çevirme / açıklama: boza

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: buza

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış sulu yem

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Gazoz. Sovyetler egemenliği zamanında gazoz Litvanya’da popüler bir içecek ve şimdi de bulunmaktadır fakat artık eskisi kadar bilinmemektedir. *Masumiyet Müzesi* romanında gazoz önemli bir yer tutmaktadır. Bu eserin sekizinci bölümünün adı *İlk Türk Meyveli Gazozu*’dur. Daha önce ifade edildiği gibi gazoz aslında Türk kültürüne ait bir içecek olmamasına rağmen zamanla bu kültürün önemli bir parçası olmuştur. Bu yüzden *gazoz* kelimesi bu çalışmada da yer almaktadır. Gazoz içeceği Litvanya’da bilindiği halde çevirmenler bazen *gazoz* kelimesini *mineralli su* olarak çevirmektedirler ki bildiğimiz gibi *gazoz* mineralli su değildir. *Çalığışu* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarındaki olayların geçtiği dönemlerde Türkiye’de gazoz içeceğinin henüz üretilmediği zamanlar anlatıldığı için *gazoz* kelimesi yoktur. İncelememize konu olan diğer dört romanda *gazoz* kelimesi bulunmaktadır. Aşağıda *gazoz* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi yer almaktadır.

Çeviri: gazuotas gërimas

Geri çevirme / açıklama: gazlı içecek

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: gazuotas vanduo

Geri çevirme / açıklama: gazlı su

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: gazuotas mineralinis vanduo

Geri çevirme / açıklama: gazlı mineralli su

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: gazuoto vandens gèrimas

Geri çevirme / açıklama: gazlı sudan yapılmış içecek

Çevirme stratejisi: gereksiz kelimeleri içeren çeviri

Çeviri: mineralinis vanduo

Geri çevirme / açıklama: mineralli su

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: mineralinis

Geri çevirme / açıklama: mineralli su

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Görüldüğü gibi incelenen romanlarda çevirmenler *gazoz* kelimesini birçok farklı şekilde çevirmişlerdir. Bu çeviriler içinde aslına en yakın anlamı *gazuotas gèrimas* (Tr. gazlı içecek) taşımaktadır. Ayrıca *gazoz* bazen *mineralinis vanduo* (Tr. mineralli su) kelime grubu şeklinde çevirilmektedir ki bu da doğru bir çeviri değildir.

Salep. *Salep* kelimesi sadece bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında geçmektedir. Bu kitapta *salep* kelimesi Türkçeden Litvancaya *salepas* olarak aktarılmıştır. Fakat kelime hakkında hiç bir açıklama verilmemiştir. *Litvanca Sözlük*'te *salepas* kelimesi de bulunmadığı için Litvan okurunun salebin ne olduğunu anlaması beklenemez. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında *salep* kelimesi şu bağlamda geçmektedir: “Ferhat, gelip bir bardak boza içen her müşteri hakkında konuşurdu: Şu salak bozayı *salep* gibi sıcak içilen bir şey sandığı için bardağı üflemiştir.” (Pamuk, 2013, s. 314). Buradan Litvan okuru salebin *sıcak içilen bir şey* olduğunu anlar. *Kara Kitap*'ta bir kez *salepçi* kelimesi geçmektedir. Bu kelime *Karštų gèrimų pardavėjas* (Tr. sıcak içecek satıcısı) olarak çevrilmiştir. Görüldüğü gibi çevirmenler Litvan okuruna salebi tanıtmayı

amaçlamamaktadır. Çevirmenler için Litvan okurunun *salebin* sıcak içecek olduğunu anlaması yeterlidir.

Çeviri: salepas

Geri çevirme / açıklama: salep

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Salep kelimesi Litvancaya olduğu gibi aktarıldığı için kelimedede herhangi bir anlam kaybı olmamıştır. Fakat *salepas* Litvan okuru için yeni bir kelimedir. Bu kelimenin anlamı çözülmekçe, kelime Litvan okuru için hiç bir şey ifade etmeyecektir.

Görüldüğü gibi *gazoz* hariç içecek grubuna giren diğer kültürel sözcükler çoğu zaman Türkçeden Litvancaya olduğu gibi aktarılmıştır. Böylece bu kelimelerde anlam kaybı ya da kayması olmamıştır. Fakat bu kelimelerin bazıları Litvan okuruna yabancı gelebilmektedir. Bunların anlamlarını çözmek için başka kaynaklara başvurmak gerekebilir.

2.2.4.5.2. İçki

Alkollü içecek olarak *rakı* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* hariç tüm romanlarda bulunmaktadır. *Çalikuşu* romanı hariç *rakı* kelimesinin geçtiği romanlarda çevirmenler tarafından hiç bir açıklama verilmeden *rakija* olarak aktarılmıştır. *Litvanca Sözlük*'te olmamasına rağmen Litvan okuru *rakının* ne olduğunu az çok bilmektedir çünkü son zamanlarda *rakı* Litvanya'da da bulunan bir alkollü içecek türüdür. *Çalikuşu* romanında ise *rakı* kelimesi *rakè* olarak aktarılıp ayrıca kelimenin açıklaması da verilmiştir.

Çeviri: rakè* (*Anyžiaus skonio vynuogių degtinė.)

Geri çevirme / açıklama: rakı (*Anason tadında, üzümden yapılmış sert içki.)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: rakija

Geri çevirme / açıklama: rakı

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Litvanca Sözlük'te *rakı* kelimesinin karşılığı henüz bulunmadığı için bu kelime iki farklı şekilde çevirilebilir. Litvancadaki *rakė* ve *rakija* kelimeleri *rakı* kelimesinden türetilmiştir.

2.2.4.5.3. Unlu Mamuller

Bu gruba *açma*, *börek* ve böreğin çeşitleri, *çörek* ve çeşitleri, *ayçöreği*, *poğaç*, *simit*, *gözleme* ve *yufka* kelimeleri girmektedir. Bazıları *açma*, *poğaç*, *gözleme*, *yufka* gibi sadece birkaç kez geçerken bazıları *çörek* ve *simit* gibi neredeyse incelenen her eserde bulunmaktadır.

Açma incelenen romanlarda nadir olarak kullanılan kelimelerden biridir. Bu kelime iki kez sadece *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kullanılmıştır. *Açma* kelimesine Litvancada karşılık olarak iki çeviri bulunmaktadır. Bunlardan biri *bandelė*, öteki ise *pyragėlis*. *Bandelė*, Türk kültüründe bulunmayan bir unlu mamuldür. *Bandelė*ye en çok *poğaç* benzer. Fakat *bandelė* tatlı hamurdan yapılır. *Pyragėlis* de genelde tatlı unlu bir mamuldür. İçerisine krema gibi malzemeler konulup üstü süslenebilir. İçinde kullanılan malzemeye göre *pyragėlisin* tuzlu türleri de vardır.

Çevirmen *açma* kelimesi için kültürel karşılığı bulmak istemiştir. Böyle durumlarda kültürel unsurun işlevine de bakmak gerekmektedir. *Açma* genelde sabahları ya da bir şey atıştırmak istendiği zaman yenilen unlu bir mamuldür. Hem *bandelė* hem de *pyragėlis* bu işleve sahiptir. Bu yüzen işlevine bakıldığında kaynak ve erek kelimelerin arasında eşdeğerlik bulunmaktadır. Aşağıda *açma* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *bandelė*

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: pyragêlis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş, genelde tatlı hamur işi; içerisinde çoğu zaman krema, tatlı peynir gibi malzemeler bulunur

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Börek ve çeşitleri. *Börek* kelimesi üç farklı şekilde çevrilmiştir. Bu çevirme tercihlerinin arasında daha önce karşılaştığımız *pyragêlis*, *bandelê* ve üçüncü tercih olarak *pyragas* kelimesi yer almaktadır. Görüldüğü gibi hem *açma* hem de *börek* neredeyse aynı şekilde çevrilmektedir. Fakat *açma* ve *börek* bildiğimiz gibi aynı şey değildir. Diğer börek çeşitleri de *su böreği* hariç *bandelê* ve *pyragêlis* olarak ve çevrilecek kelimenin başına açıklamalar konularak çevrilmiştir. İşte bu noktada kültürel sözcükleri çevirirken karşılaşılan sorunlar çok net görülmektedir. Bir kültürden başka bir kültüre orada olmayan bir unsuru kelimelerle aktarmak oldukça zordur. Böyle durumlarda çevirmen o unsurun işlevine ya da şekline bakarak kültürel karşılığını bulmaya çalışır. Ama okur hiç bir zaman o kültürel unsuru olduğu gibi kafasında canlandıramaz her okur zihninde oluştuğu şekliyle hayal eder.

Su böreği kelime grubunda çevirmen ilginç bir yol izlemektedir. Bu kelimeyi kültürel karşılık aramayıp olduğu gibi Litvancaya aktarmaktadır. *Sigara böreği* ise bir kez yanlış çevrilmiştir. Bu, hatalı bir çeviri olarak kabul edilebilir.

Börek kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında bulunmaktadır. *Benim Adım Kırmızı* romanında *pyragas*, diğer romanlarda *pyragêlis* olarak çevrilmiştir.

Çeviri: pyragêlis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş, genelde tatlı hamur işi; içinde çoğu zaman krema, tatlı peynir gibi malzemeler bulunur. Bazen tuzlu da olabilmektedir

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: pyragas

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş hamur işi; hem tatlı, hem tuzlu olabilir; genelde ekmek somunu büyüklüğündedir

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: bandelė

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Fincan böreği kelime grubu ise bir kez *Benim Adım Kırmızı* romanında kullanılmıştır. Çeviri incelendiğinde çevirmenin *fincan böreğinin* ne olduğunu tam olarak aktaramadığı görülür. Çünkü fincan böreği, fincan ağzı biçiminde bir kalıpla yuvarlak kesilerek yapılan bir börek türüken çevirmen fincanı hacimsel bir şey olarak düşünüp kelimenin şeklini değil büyüklüğünü belirten bir çeviri yapmıştır.

Çeviri: arbatos puodelio dydzio bandelė

Geri çevirme / açıklama: çay bardağı büyüklüğünde olan undan yapılmış, fırında pişirilmiş genelde tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Muska böreği. Bu kelime grubu *Benim Adım Kırmızı* romanında kullanılmaktadır. Litvan okuru muskanın ne olduğunu bilmediği için çeviride bu böreğin hamurunun özelliklerine önem verilmiştir. Fakat *muska* kelimesi böreğin şeklini göstermektedir. Kelimenin aslında bulunan bu özellik Litvancadaki çevirisinde kalmamıştır.

Çeviri: sluoksniuotos tešlos bandelė

Geri çevirme / açıklama: undan kat kat yapılmış, fırında pişirilmiş tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: açıklama / yabancılaştırma

Kara Kitap'ta iki kez görülen *puf böreği* ise daha önce gördüğümüz *pyragėlis* kelimesi şeklinde çevrilmektedir. *Puf* kelimesi çıkartılmıştır.

Çeviri: pyragėlis

Geri çevirme / açıklama: Undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş, genelde tatlı hamur işi. İçinde çoğu zaman krema, tatlı peynir gibi malzemeler bulunur. Bazen tuzlu da olabilmekte.

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Su böreği, daha önce söylendiği gibi, diğer börek çeşitlerinden farklı olarak Türkçeden Litvancaya *subiorekas* olarak aktarılmıştır. *Su* kelimesi böreğin hazırlanma şeklini gösterir. Fakat Litvancada bunu açıklamak kolay değildir. Galiba bu yüzden çevirme stratejisi olarak *aktarım* tercih edilmiştir.

Çeviri: subiorekas* (*sluoksniuotos tešlos pyragėlis su mėsos arba sūrio įdaru.)

Geri çevirme / açıklama: su böreği (*kat kat yapılmış, kıymalı ya da peynirli hamur işi)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: subiorekas

Geri çevirme / açıklama: su böreği

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Sigara böreği sadece *Masumiyet Müzesi* romanında bulunur. Bu kelime grubu romanda iki kez geçer. *Sigara böreği* kelime grubu ilk defa bağlamda şu şekilde geçmektedir: “<...> acısına rağmen mutfakta *sigara böreği* kızartan Bekri’nin kurduğu sofraya oturdum ve sık sık arka odaya gidip babamın hep aynı şekilde yatan pijamalı bedenine dikkatle baktım.” (Pamuk, 2010, s. 274). Buradaki *sigara böreği*, *subiorekas* (Tr. su böreği) olarak çevrilmiştir. Bildiğimiz gibi su böreği hem şekli, hem tadı, hem pişirme tarzı olarak sigara böreğinden çok farklı bir börektir ve asla tavada kızartılmaz. Bu yüzden bu çevirme hatası okura su böreği hakkında da yanlış bilgi vermektedir. İkinci kez *sigara böreği*’nin karşılığı olarak daha önce de gördüğümüz *pyragėlis* kullanılmıştır.

Çeviri: subiorekas

Geri çevirme / açıklama: su böreği

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: pyragélis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş çoğu zaman tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerlileştirme

Görüldüğü gibi çoğu zaman *börek* kelimesi ve börek çeşitlerini belirten kelimeler kültürel karşılığı bulunarak çevrilmiştir. Bu yüzden sık sık anlam kayıpları ya da kaymaları olmuştur.

Diğer unlu mamullerin grubuna giren kültürel sözcük, *çörek* ve çeşitleridir. *Çörek* kelimesi *Benim Adım Kırmızı* romanı hariç tüm romanlarda bulunmaktadır. *Kar ve Kara Kitap* romanlarında daha önce gördüğümüz *bandelê* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında *pyragélis* kelimeleriyle çevrilmiştir. Bunlara ek olarak *Masumiyet Müzesi* ve *Kar* romanlarında *raguolis* (Tr. yuvarlak, yemek tabağı büyüklüğünde bir ekmek türü) kelimesi ve *Çalığışu* romanında bulunan *paplotis* (Tr. düz bir ekmek türü), *paplotélis* (Tr. küçük düz bir ekmek türü) ve *duonos kepalélis* (Tr. küçük ekmek somonu) kelimeleri de kullanılmaktadır.

Çeviri: paplotis

Geri çevirme / açıklama: düz bir ekmek türü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: paplotélis

Geri çevirme / açıklama: küçük düz bir ekmek türü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: duonos kepalélis

Geri çevirme / açıklama: küçük ekmek somonu

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: bandelè

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş genelde tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: raguolis

Geri çevirme / açıklama: yuvarlak, yemek tabağı büyüklüğünde bir ekmek türü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: pyragélis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş, genelde tatlı hamur işi; içerisinde çoğu zaman krema, tatlı peynir gibi malzemeler bulunur

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Ayçöreği ve cevizli ayçöreği. Ayçöreği ve cevizli ayçöreği tamlamaları sadece Kar romanında bulunmaktadır. Ayçöreği bandelè olarak cevizli ayçöreği ise psménulio formos raguolis su graikiniais riešutais (Tr. hilâl şeklinde olan cevizli, kruvasana benzeyen hamur işi) ve mênulio formos riestainis su graikiniais riešutais (Tr. ay şeklinde olan, simite benzeyen (yuvarlak), cevizli hamur işi) olarak çevrilmektedir.

Kelime: ayçöreği

Çeviri: bandelè

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş genelde tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Kelime: cevizli ayçöreği

Çeviri: psménulio formos raguolis su graikiniais riešutais

Geri çevirme / açıklama: hilâl şeklinde olan cevizli, kruvasana benzeyen hamur işi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Kelime: cevizli ayçöreği

Çeviri: mênulio formos riestainis su graikiniais riešutais

Geri çevirme / açıklama: ay şeklinde olan, simite benzeyen (yuvarlak), cevizli hamur işi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi + kültürel karşılık

Poğaça kelimesi *Kara Kitap* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında bulunmaktadır. *Pyragas*, *pyragėlis* ve *bandelė* olarak üç farklı şekilde çevrilmiştir.

Çeviri: pyragas

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş hamur işi; hem tatlı, hem tuzlu olabilir; genelde ekme somunu büyüklüğündedir

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: pyragėlis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş, genelde tatlı hamur işi; içinde çoğu zaman krema, tatlı peynir gibi malzemeler bulunur

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: bandelė

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Simit. Kelime, *Benim Adım Kırmızı* romanı hariç incelenen tüm romanlarda bulunmaktadır. Çevirmenler ya aktarım ya da kültürel karşılık stratejisini kullanmaktadırlar. Aktarılmış olan *simitas* kelimesi *Litvanca Sözlük*'te bulunmamasına rağmen *Masumiyet Müzesi* romanında bu kelimeyle ilgili okura açıklama verilmemiştir. *Kara Kitap*'ta ise kelimenin açıklaması verilir. *Çalığışu*, *Kar* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında *riestainis* (Tr. undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli ve işlev bakımından simite benzeyen hamur işi) olarak çevrilmiştir.

Çeviri: riestainis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli ve işlev bakımından simite benzeyen hamur işi

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: simitas* (*riestainis, gausiai apibarstytytas linų sėmenimis)

Geri çevirme / açıklama: simit (*undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli yuvarlak olan hamur işi; üzerinde keten çekirdekleri bulunmaktadır)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: simitas

Geri çevirme / açıklama: simit

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Gözleme. *Gözleme* kelimesi sadece bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kullanılmıştır. Çevirmen bu kelimeyi kültürel karşılık stratejisini izleyerek *lietinis blynas* (Tr. krep) olarak çevirmiştir.

Çeviri: lietinis blynas

Geri çevirme / açıklama: krep

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Bu çalışmada *Unlu Mamuller* grubuna *yufka* kelimesi de girmektedir. *Yufka* kelimesi bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kullanılmaktadır. *Plonas tešlos paplotėlis* (Tr. ince, yuvarlak hamur işi) olarak çevrilmektedir.

Çeviri: plonas tešlos paplotėlis

Geri çevirme / açıklama: ince, yuvarlak hamur işi

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Unlu Mamuller grubu çevirileri incelendiğinde eşdeğerlik açısından ortak sonuca ulaşmak zordur. Fakat çevirileri yapılan tüm unlu mamullerin Litvancadaki karşılıkları da unlu mamulleri belirtmektedir.

2.2.4.5.4. Süt Ürünleri

Süt Ürünleri grubuna *beyaz peynir* girmektedir. Litvan kültüründe de peynir çeşitleri bulunmaktadır fakat beyaz peynir yoktur. *Beyaz peynir* kelimesi *Kara Kitap*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Çoğu zaman çevirmenler bu kelimenin çevirisinde kültürel karşılık stratejisini kullanmaktadır. *Masumiyet Müzesi*, *Kafamda Bir Tuhaflık* ve *Kar* romanlarında *varškės sūris* (Tr. lor peynirinden yapılmış peynirin türü) karşılığı kullanılmaktadır. *Kar* romanında *varškės sūris* dışında Yunan kültüründen aktarılmış olan *fetos sūris* (Tr. *feta* peyniri) kelime grubu kullanılmaktadır. *Kara Kitap*'ta ise *brinza* kelimesi yer almaktadır.

Çeviri: varškės sūris

Geri çevirme / açıklama: lor peynirinden yapılmış peynir türü

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Çeviri: fetos sūris

Geri çevirme / açıklama: *feta* peyniri, bir Yunan peynir türü

Çevirme stratejisi: Yunan kültüründen kültürel karşılık aktarımı / yabancılaştırma

Çeviri: brinza

Geri çevirme / açıklama: yumuşak, beyaz ya da sarı, genelde tuzlu, en çok koyun sütünden yapılan Orta Avrupa'nın peynir çeşidi

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerileştirme

Beyaz peynir kelime grubuna en yakın anlamdaki Litvanca karşılık galiba *brinza* kelimesidir. *Beyaz peynir* kelime grubunun tüm çevirileri peynir anlamına gelmektedir. Fakat *Kar* romanında geçen kahvaltıda yenilen beyaz peynir için çevirmenin kullandığı *fetos sūris* (Tr. *feta* peyniri) çevirisi ilginçtir. Çünkü Kars'ta kahvaltıda yenilen bir Yunan peynirini hayal etmek biraz zordur.

2.2.4.5.5. Et Ürünleri

Et Ürünleri grubuna *pastırma* kelimesi girer. *Pastırma* kelimesi *Kara Kitap* ve *Kar* romanlarında bulunmaktadır. *Pastırma* yiyeceği Litvan kültürüne Kafkasya'dan gelmiştir ve Litvancada *basturma* şeklinde yer almaktadır. *Kara Kitap* romanında ise *bastyrma* kelimesi kullanılmıştır. Fakat bu kelime sadece bir kez kullanıldığı için çevirmenin böyle bir tercihi neden yaptığını anlamak zordur. Basım hatası da olabilir.

Çeviri: basturma

Geri çevirme / açıklama: pastırma

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Aktarım stratejisi kullanıldığı için ve Litvan okuru pastırmayı az çok bildiği için eşdeğerlik söz konusudur.

2.2.4.5.6. Ana Yemekler

Ana Yemekler grubuna *çöp şiş*, *Adana kebab*, *pide* ve *lahmacun* kelimeleri girmektedir.

Çöp şiş, *Adana Kebab*. Bu kelime grupları sadece *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. “<...> Osmanlı ve Avrupa tarzı alaturka-alafranga şarkılar söyleyen o eğlence yerleri kapatılmış, yerlerine mangalda *çöp şiş-Adana kebab* yenen, rakı içilen gürültülü yerler açılmıştı.” (Pamuk, 2013, s. 29). Burada *çöp şiş* ve *Adana kebab* iki farklı yemek türü olduğu halde Litvancaya bu iki yemek bir tek yemek adı olan *Adanos šašlykai* kelime grubu olarak çevrilmiştir.

Çeviri: Adanos šašlykai

Geri çevirme / açıklama: Adana'da meşhur şişe geçirilerek pişirilen et parçaları

Çevirme stratejisi: aktarım + kültürel karşılık

Pide. Sadece bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında karşılaştığımız *pide* kelimesi *pita* olarak çevrilmiştir. *Pita* ise Yunan ekmeğidir. Bildiğimiz *pideye* benzemez.

Çeviri: pita

Geri çevirme / açıklama: Yunan ekmeği

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Lahmacun. *Lahmacun* kelimesi *Kara Kitap* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Kara Kitap* romanında daha önce gördüğümüz *bandelè* olarak çevrilmiştir. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kelime Litvancaya aktarılmıştır.

Çeviri: bandelè

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş tatlı hamur işi

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: lachmadžunas

Geri çevirme / açıklama: lahmacun

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Ana Yemekler grubundaki kültürel sözcükler ve çevirileri arasındaki eşdeğerlik konusunda şu sonuca ulaşılabilir: *pide* kelimesi tamamen yanlış çevrilmiştir, *çöp şiş-Adana kebab* kelime grubunun çevirisi olan *Adanos šašlykai* kelime grubu kaynak kelimeye yakın anlam taşımaktadır fakat *çöp şiş* kısmı çevrilmemiştir. *Lahmacun* kelimesinin aktarılmış hali olan *lachmadžunas* kelimesi ise amacına ulaşıp eşdeğerliği sağlamaktadır, fakat açıklaması yapılmamıştır.

2.2.4.5.7. Balık

Balık grubuna *barbunya* kelimesi girmektedir. *Barbunya* sadece *Masumiyet Müzesi* romanında bulunmaktadır. *Barbunya* balığı Litvanya sularında ve sofrasında

bulunmadığı için *barbunya* kelimesi yanlış çevrilmiştir. *Masumiyet Müzesi* romanının Litvanca çevirisinde bulunan *kefalė* kelimesi *dubar* anlamına gelmektedir.

Çeviri: kefalė

Geri çevirme / açıklama: *dubar*

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Hatalı çeviri olduğu için *barbunya* ve *kefalė* kelimeleri arasında eşdeğerlik bulunmamaktadır.

2.2.4.5.8. Tatlılar

Tatlılar grubuna *hoşaf*, *aşure*, *baklava*, *güllaç*, *ekmek kadayıfı*, *kestane şekeri* ve *lokma* olmak üzere yedi tatlı türü girmektedir.

Hoşaf. *Hoşaf* kelimesi *Benim Adım Kırmızı*, *Kar*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında *kompotas* (Tr. meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı içecek) olarak, *Kar* romanında *kisielius* (Tr. meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla ve nişasta koyularak yapılan bir tatlı içecek) olarak, *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise hem *kompotas*, hem de *kisielius* olarak çevrilmektedir. Aşağıda *hoşaf* kelimesinin çevirilerinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: kompotas

Geri çevirme / açıklama: meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı içecek

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerlileştirme

Çeviri: *kisielius*

Geri çevirme / açıklama: meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla ve nişasta koyularak yapılan tatlı bir içecek

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerileştirme

Aşure. *Aşure* kelimesi sadece *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. Çevirmen bu kelimenin çevrimini İngilizceden yapmıştır.

Çeviri: Nojaus pudingas

Geri çevirme / açıklama: Nuh pudingi

Çevirme stratejisi: İngilizceden aktarım / yabancılaştırma

Baklava. *Baklava* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. Çevirmenler bu kelimeye bazen aktarım stratejisini bazen ise işlevsel çeviri stratejisini uygulamış. *Kara Kitap* romanında *saldumynai* (Tr. tatlı), *Benim Adım Kırmızı* romanında *baklava*, *Masumiyet Müzesi*'nde ise hem *saldumynai*, hem de *baklava* olarak çevrilmektedir.

Çeviri: baklava* (*Cukraus sirupe mirkytas sluoksniuotos tešlos pyragėlis su riešutu įdaru.)

Geri çevirme / açıklama: baklava (*Çok ince hamurdan yapılmış arasına fıstık, ceviz, badem vb. konulup pişirilmiş ve üzerine şeker şerbeti dökülen bir tatlı türü.)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: baklava* (*Turkiškias saldumynas iš tešlos, mirkytas cukraus sirupe.)

Geri çevirme / açıklama: baklava (*Hamurdan yapılmış, üzerine şeker şerbeti dökülen bir Türk tatlısı.)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: baklava

Geri çevirme / açıklama: baklava

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: saldumynai

Geri çevirme / açıklama: tatlı

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Güllaç. *Güllaç* kelimesi bir kez *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kullanılmaktadır. Çevirmen, aktarım stratejisini uygulamış ve açıklamasını da yapmıştır.

Çeviri: giulačas* (*Saldumynas iš plonai kočiotos krakmolo tešlos, mirkytos saldintame piene, su riešutu įdaru.)

Geri çevirme / açıklama: güllaç (*Nişastalı ince hamurdan yapılmış, sütte bekletilmiş, içinde ceviz, fıstık vb. bulunan bir tatlı türü.)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Ekmek kadayıfı. *Ekmek kadayıfı* kelime grubu *Kara Kitap* ve *Kar* romanlarında bulunmaktadır. *Kadayıf* kelimesi ise *Benim Adım Kırmızı* romanında yer almaktadır. Çevirmenler istisnasız tüm çevirilerde aktarım stratejisini uygulamışlardır. *Kara Kitap* romanı hariç diğer romanlarda bu kelimelerin açıklamaları verilmektedir.

Kelime: ekmek kadayıfı

Çeviri: kadajifas* (*miltinis saldumynas, užpilamas cukraus sirupu)

Geri çevirme / açıklama: kadayıf (*undan yapılmış, şeker şerbeti dökülen tatlı türü)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Kelime: ekmek kadayıfı

Çeviri: kadajifas

Geri çevirme / açıklama: kadayıfı

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Kelime: kadayıf

Çeviri: kadajifas* (*miltinis saldumynas)

Geri çevirme / açıklama: kadayıf (*undan yapılmış bir tatlı türü)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Kestane şekeri. *Kestane şekeri* sadece *Kara Kitap* romanında bulunmaktadır. Belli ki çevirmen kestane şekerinin ne olduğunu bilmiyordur ve anlamamıştır. Kelime iki farklı şekilde çevrilmiştir ve hiç biri kaynak kelimesinin tam anlamını taşımamaktadır.

Çeviri: cukruoti kaštonai

Geri çevirme / açıklama: şekerli kestane

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: cukraus pūdra kaštonams

Geri çevirme / açıklama: kestane için kullanılan toz şekeri

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Lokma tatlısı. *Lokma tatlısı* kelime grubu *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. Aynı kitapta kısaltılmış *lokma* hali de kullanılmaktadır. *Lokma* kelimesini çevirirken anlambirimcik çözümlemesi stratejisi kullanılmıştır. *Lokma tatlısı* kelime grubunu çevirmek için de aynı strateji kullanılmış ama dikkat farklı özelliklere verilmiştir. Bu kelime grubunun çevirisi olan *pyragėlis, mirkytas šerbete* (Tr. undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş şeker şerbeti dökülen hamur işi) bu tatlı türünün bir lokma büyüklüğünde olduğu anlamı artık taşımamaktadır.

Kelime: lokma

Çeviri: vieno kašnio pyragėlis

Geri çevirme / açıklama: bir lokma büyüklüğünde undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş hamur işi.

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Kelime: lokma tatlısı

Çeviri: pyragėlis, mirkytas šerbete

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında ya da tavada pişirilmiş şeker şerbeti dökülen hamur işi.

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Tathlar grubundaki kelimeler çevrilirken *kestane şekeri*'nin çevirileri hariç büyük ölçüde eşdeğerliğe ulaşılmıştır.

2.2.4.5.9. Şekerlemeler

Şekerlemeler grubuna *lokum*, *macun*, *ceviz sucuğu* ve *cevizli köfter sucuğu* kelimeleri girmektedir.

Lokum. *Lokum* kelimesi *Kara Kitap*, *Kar* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında geçmektedir. *Lokum* kelimesi Litvancada *lukumas* olarak bulunmaktadır. Bu yüzden *Kara Kitap* ve *Kar* romanlarının çevirilerinde *lukumas* şekliyle kullanılmıştır. *Masumiyet Müzesi* romanında ise *lokum* kelimesi sadece bir defa geçmekte ve çevrilmemiştir. *Lokum* kelimesinin geçtiği bağlam şöyledir: “Çocukluğunda bayram sabahları Füsün anne-babasıyla bize ziyarete geldiğinde akide, badem şekeri, badem ezmesi, hindistancevizli aslan şekeri ve *lokumdan* bir karışım bu şekerlik içinde ikram edilirdi.” (Pamuk, 2010, s. 31). Belli ki *lokum* kelimesi bu tüm şekerlemeler arasında kaybolmuştur.

Çeviri: lukumas

Geri çevirme / açıklama: lokum

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: -

Geri çevirme / açıklama: -

Çevirme stratejisi: çıkarma

Macun. *Macun* kelimesi *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. Her kitapta farklı şekilde çevrilmektedir. *Masumiyet Müzesi* romanında *riestainis* (Tr. undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli ve işlev bakımından simite benzeyen hamur işi), *Kara Kitap*'ta *tqsiukas* (Tr. yumuşak ve yapışkan şekerleme), *Benim Adım Kırmızı*'da *cukrinis glaistas* (Tr.

şekerden yapılmış hamur kıvamında karışım), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *saldainiai* (Tr. şekerleme) karşılıkları bulunmaktadır. Aşağıda *macun* kelimesinin incelenmesi verilmektedir.

Çeviri: taşıukas

Geri çevirme / açıklama: yumuşak ve yapışkan şekerleme

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: cukrinis glaistas

Geri çevirme / açıklama: şekerden yapılmış hamur kıvamında karışım

Çevirme stratejisi: kültürel karşılık / yerleştirme

Çeviri: saldainiai

Geri çevirme / açıklama: şekerleme

Çevirme stratejisi: işlevsel çeviri / yerleştirme

Çeviri: riestainis

Geri çevirme / açıklama: undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli ve işlevi bakımından simite benzeyen hamur işi

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Ceviz sucuğu. *Ceviz sucuğu* kelimesi sadece *Kafamda bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. Litvancaya *riešutų vertinis* (Tr. ceviz, fındık ya da fıstıktan yapılmış ve ipe geçirilmiş zincir şeklinde tatlı) olarak çevrilmiştir. Aşağıda bu çevirinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: riešutų vertinis

Geri çevirme / açıklama: ceviz, fındık ya da fıstıktan yapılmış ve ipe geçirilmiş zincir şeklinde tatlı

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Cevizli köfter sucuğu kelime grubu sadece *Benim Adım Kırmızı* romanında bulunmaktadır. Litvancaya *vynuogiu sirupo cukatos su riešutais* (Tr. üzüm şurubundan yapılmış cevizli, fındıklı ya da fıstıklı bir şekerleme çeşidi) olarak çevrilmiştir. Aşağıda bu çevirinin incelenmesi bulunmaktadır.

Çeviri: *vynuogiu sirupo cukatos su riešutais*

Geri çevirme / açıklama: üzüm şurubundan yapılmış cevizli, fındıklı ya da fıstıklı bir şekerleme çeşidi

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Şekerlemeler grubuna giren kelimeler ve Litvancaya çevirilerinin arasındaki eşdeğerlik konusunda farklılıklar görülmektedir. Litvan kültüründe az çok bilinen *lokum* Litvancaya aktarılmıştır ve *Litvanca Sözlük*'te de bulunmaktadır. Bu yüzden *lokum* kelimesi ve çevirisi olan *lukumas* kelimesi aralarında eşdeğerlik söz konusudur. *Macun* kelimesi ise Litvan kültüründe bilinmeyen bir unsurdur. Bu yüzden çeviri sayısı fazladır. Bu çeviriler arasında hatalı çeviriler de söz konusudur.

2.2.4.5.10. Kuru Yemiş

Kuru Yemiş grubuna *leblebi* kelimesi girer. *Leblebi* kelimesi *Çalığışu* hariç tüm romanlarda bulunmaktadır. *Kara Kitap* romanında *skrudinti žirniai* (Tr. kavrulmuş bezelye), *leblebis* (Tr. leblebi) ve *leblebi* olarak çevrilmektedir. *Benim Adım Kırmızı* romanında *žirniai* (Tr. bezelye) ve *skrudinti avinžirniai* (Tr. kavrulmuş nohut), *Kar*'da *avinžirniai* (Tr. nohut) ve *sraginti avinžirniai* (Tr. patlamış nohut), *Masumiyet Müzesi*'nde *avinžirniai* (Tr. nohut) ve *kepti avinžirniai* (Tr. kızarmış nohut), *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında ise *gruzdinti avinžirniai* (Tr. kavrulmuş nohut), *avinžirniai* (Tr. nohut), *skrudinti avinžirniai* (Tr. kavrulmuş nohut) ve *avinžirnių pabarstukai* (Tr. ufalanmış nohut) olarak çeşitli şekillerde çevrilmiştir. *Kara Kitap*'ta ise iki kez açıklama yapılmıştır ki aynı kelimeyi bir kez açıklamak yeterli olacaktır.

Çeviri: *skrudinti žirniai*

Geri çevirme / açıklama: kavrulmuş bezelye

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: leblebis* (*paskrudinti žirniai)

Geri çevirme / açıklama: leblebi (*kavrulmuş bezelye)

Çevirme stratejisi: aktarım + hatalı açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: leblebi* (*skrudinti žirniai)

Geri çevirme / açıklama: leblebi (*kavrulmuş bezelye)

Çevirme stratejisi: aktarım + hatalı açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: žirniai

Geri çevirme / açıklama: bezelye

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: skrudinti avinžirniai

Geri çevirme / açıklama: kavrulmuş nohut

Çevirme stratejisi: açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: avinžirniai

Geri çevirme / açıklama: nohut

Çevirme stratejisi: eksik çeviri

Çeviri: spraginti avinžirniai

Geri çevirme / açıklama: patlamış nohut

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: kepti avinžirniai

Geri çevirme / açıklama: kızarmış nohut

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Çeviri: gruzdinti avinžirniai

Geri çevirme / açıklama: kavrulmuş nohut

Çevirme stratejisi: açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: avinžirnių pabarstukai

Geri çevirme / açıklama: ufalanmış nohut

Çevirme stratejisi: hatalı çeviri

Yukarıdaki incelemelerden anlaşıldığı üzere çevirmenler nohutu bezelye ile karıştırmaktadırlar. Bu durum özellikle *Kara Kitap* romanının çevirisinde mevcuttur. Bu çeviride istisnasız *žirnis* (Tr. bezelye) kelimesi kullanılmıştır. Nohut son yıllarda Litvanya'ya getirilmeye başlandığı için *Kara Kitap* çevrilirken çok bilinmemiştir. Büyük ihtimalle bu yüzden çevirmen *bezelye* anlamını taşıyan *žirnis* kelimesini seçmiştir.

2.2.5. Gelenekler ve İlgi Alanları

2.2.5.1. Törenler

Törenler grubuna *kız isteme* ve *takı töreni* kelime grupları girmektedir.

Kız isteme sadece *Masumiyet Müzesi* romanında geçmektedir. *Nuotakos prašymo ceremonija* (Tr. gelin isteme töreni) olarak çevrilmektedir.

Çeviri: nuotakos prašymo ceremonija

Geri çevirme / açıklama: gelin isteme töreni

Çevirme stratejisi: anlambirimcik çözümlemesi / yabancılaştırma

Takı töreni sadece *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. *Dovanų teikimo ceremonija* (Tr. hediye verme töreni) olarak çevrilmektedir. Çevirinin açıklaması da verilmiştir.

Çeviri: dovanų teikimo ceremonija* (*Tradicinėse vestuvėse dovanos – pinigai ir auksas – segami į juostas, permestas jauniesiems per kaklą.)

Geri çevirme / açıklama: hediye verme töreni (*Geleneksel düğünlerde hediyeler (para ve altın) gelin ve damatta bulunan enli kumaş üstüne takılır.)

Çevirme stratejisi: anlambilimci çözümlemesi + açıklama / yabancılaştırma

Bu gruptaki kültürel sözcükleri çevrilirken eşdeğerliğe ulaşılmıştır. Kaynak ve erek ifadelerin anlamları hemen hemen aynıdır.

2.2.5.1.1. Özel Kullanımlar

Törenler grubunda özel kullanım olarak *kız isteme ziyareti* alınabilir. Bu özel kullanım sadece *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında bulunmaktadır. *Apsilankymas “prašyti nuotakos”* (Tr. “kız isteme” ziyareti) olarak çevrilmiştir. Sözcüğü sözcüğüne çevrildiği için eşdeğerliğe başarıyla ulaşılmıştır.

2.2.6. Kişisel Merak ve Tutkular

2.2.6.1. Müzik Enstrümanları

Müzik Enstrümanları grubuna *kanun*, *saz*, *ut* (ud) ve *zurna* olmak üzere dört kelime girmektedir.

Kanun. *Kanun* kelimesi sadece *Masumiyet Müzesi* romanında bulunmaktadır. Çevirmen aktarım stratejisini kullanmaktadır. Açıklama da verilmektedir.

Çeviri: kanunas* (*kanklių atitikmuo)

Geri çevirme / açıklama: kanun (*bir Litvan müzik enstrümanına (*kanklės* isimli) benzeyen müzik enstrümanı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Saz. *Saz* kelimesi *Çalikuşu*, *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kar* romanlarında bulunmaktadır. Çevirmenler burada aktarım stratejisini kullanmışlardır. *Çalikuşu* ve *Benim Adım Kırmızı* romanlarında ayrıca kelimenin açıklamaları da verilmektedir.

Çeviri: sazas* (*muzikos instrumentas)

Geri çevirme / açıklama: saz (*müzik enstrümanı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: sazas* (*tristygis muzikos instrumentas, paplitęs Viduriniuose Rytuose)

Geri çevirme / açıklama: saz (*Orta Doğuda bulunan üç telli müzik enstrümanı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Çeviri: sazas

Geri çevirme / açıklama: saz

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Ut (ud). *Ut* kelimesi *Çalikuşu*, *Benim Adım Kırmızı* ve *Masumiyet Müzesi* romanlarında bulunmaktadır. *Udas* ve *liutnia* olarak iki farklı şekilde çevrilmiştir. *Liutnia* kelimesi *ut* karşılığı olarak Litvancada bilinmektedir. *Çalikuşu* romanının çevirmeni galiba bunu bilmemektedir çünkü *ut* kelimesi aktarılmıştır. Diğer iki romanda *liutnia* kelimesi kullanılmaktadır.

Çeviri: udas

Geri çevirme / açıklama: ut

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: liutnia

Geri çevirme / açıklama: ut

Çevirme stratejisi: Litvancadaki *ut* kelimesinin karşılığı / yabancılaştırma

Zurna. *Zurna* kelimesi *Çalikuşu* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarında bulunmaktadır. İkisinde de aktarım stratejisi kullanılmıştır. *Kafamda Bir Tuhaflık* romanında kelimenin açıklaması da verilmektedir. *Çalikuşu* romanının çevirmeni ise herhangi bir açıklamada bulunmamaktadır. Fakat *zurna* Litvan okuru için bilinmeyen bir kelime olduğu için çevirmen tarafından açıklanması istenmektedir.

Çeviri: zurna

Geri çevirme / açıklama: zurna

Çevirme stratejisi: aktarım / yabancılaştırma

Çeviri: zurna* (*pučiamasis, dažniausiai nendrinis instrumentas, skleidžiantis labai aukštą garsą)

Geri çevirme / açıklama: zurna (*üflemlerli, kamıştan yapılmış, tiz bir ses çıkaran çalgı)

Çevirme stratejisi: aktarım + açıklama / yabancılaştırma

Bu gruptaki kelimeleri çevirirken çoğu zaman aktarım stratejisi kullanıldığı için eşdeğerliğe ulaşılmıştır. Sadece bazı romanlarda açıklamalar eksik olduğu için Litvan okurunun anlaması zor olabilmekte.

2.2.6.1.1. Özel Kullanımlar

Özel kullanımlar olarak *Kar* romanında geçen *zilzurna oluncaya kadar içmek* ve *Masumiyet Müzesi*'nde bulunan *zilzurna sarhoş* deyimleri sayılmaktadır. Birincisi *gerti iki žemės graibymo* (Tr. yeri elleyene kadar içmek) karşılığını almıştır. *Zilzurna sarhoş* ise *girta kaip dūmas* (Tr. duman gibi sarhoş), *girtas kaip šliurė*, *girtas kaip šlepetė* (Tr. terlik gibi sarhoş) ve *nusigėriau kaip šamas* (Tr. yayın balığı gibi sarhoş olmak) olarak çevrilmektedir. Bu çeviriler deyim gruplarından oluştuğu için birebir anlamı aktarmak zor olsa da bu örneklerde eşdeğerliğe yaklaşılmıştır.

SONUÇ

Peter Newmark, N. Berrin Aksoy ve diğer çeviribilimciler kültürü çevirinin en büyük engeli olarak görmektedirler. Çevirilerde kaynak ve erek kültürler arasındaki fark ne kadar büyük olursa erek metin kaynak metinden o kadar farklılaşabilmektedir. Litvan ve Türk kültürleri birçok yönden birbirinden farklıdır. Bu yüzden kültürün birçok unsurunu taşıyan Türk edebî metinlerini anlam kaybına uğramaksızın Litvancaya çevirmek şüphesiz çok zordur. Bunun en güzel kanıtı, bu çalışmada incelenen doğrudan Türkçeden Litvancaya aktarılmış edebî eserlerde bulunan kültürel sözcüklerin çevirileridir.

Bu çalışmada incelenen Orhan Pamuk'un *Kara Kitap*, *Masumiyet Müzesi*, *Benim Adım Kırmızı*, *Kar*, *Kafamda Bir Tuhaflık* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* romanlarında yer alan kültürel sözcüklerin sayısı oldukça fazladır. Bu kültürel sözcükleri Peter Newmark'ın (2010) sunduğu sınıflandırmaya yerleştirdikten sonra, *Toplu Taşıma Araçları*, *Yerleşim*, *Yapılar*, *Mekânlar* ve *Meslekler* alt grupları içeren *Sosyal Yaşam* grubu ve *Ev Eşyaları*, *Mutfak Eşyaları*, *Banyo Eşyaları*, *Giyim* ve *Yemek*, *İçecek* alt grupları içeren *Kişisel Yaşam* grubunun bu sınıflandırmanın en zengin gruplarını oluşturduğu görülmektedir. Buradan hareketle incelenen eserlerde kültürün en çok sosyal ve kişisel yaşam alanlarına yansıdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu çalışmayla kaynak metinlerin erek dile aktarımında çevirmenlerin kültürel sözcükleri çevirmekte zorlandıkları ortaya konulmaktadır. Çevirmenlerin bu denli zorlanmalarının birkaç nedeni vardır. Bunlardan ilki Türkçeden Litvancaya doğrudan çeviri faaliyetinin oldukça yeni bir alan olması, ikincisi henüz Türçe-Litvanca bir sözlüğün yazılmamış olması, üçüncüsü ise Litvanya'da bu alanda sadece üç kişinin çalışıyor olması ve bunların hiçbirinin tercümanlık eğitimi almamış olmasıdır. Öte yandan kültürel sözcükleri bir dilden başka bir dile aktarırken yaşanan sorunlar başka diller arasında çeviri yapan çevirmenlerin de yaşanan sorunlardır.

Türkçeden Litvancaya yapılmış Türk edebî eserlerinin çevirilerinde tutarlılık yoktur. Vermeer'e göre "Kaynak ve erek ifade şekilleri bir çeviri metinde aynı zamanda karışık

da olabilir, ancak bu durumda ortaya kötü bir çeviri metin çıkabilir.” (Vermeer ve Witte, 1990, s. 43, akt. Arı, 2016, s. 41). Buradan anlaşıldığına göre Venuti'nin isimlendirdiği yabancılaşma ve yerleştirme çevirme stratejileri aynı metin için kullanılmamalıdır. Fakat bu çalışmada görülüyor ki Türkçeden Litvancaya yapılmış Türk romanlarının çevirilerinde kaynak ve erek ifade şekilleri yan yana gelebilmektedir.

Bu çalışmada Türkçeden Litvancaya çevrilmiş romanlarda bulunan kültürel sözcükler sınıflandırılırken Newmark'ın (2010) önerdiği sınıflandırma kullanılmıştır. Fakat bu sınıflandırmaya sığmayan ama Türk kültürüne özgü olan kelimeler de bulunmaktadır. *Efendi* kelimesi bu sınıflandırmaya sığmayan kelimelere güzel bir örnektir. Newmark'a göre bu sınıflandırma evrenseldir ve herhangi bir kültüre ait bulunabilecek kültürel sözcükler bu sınıflandırmaya yerleştirebilmektedir. Bu çalışmadan şu sonuca varabiliriz: Newmark'ın sınıflandırması bitmiş bir sınıflandırma değildir ve genişletilebilir özelliktedir.

İncelenen romanlardaki kültürel sözcükler iki gruba ayırabilmektedir. Birinci grup daha önce Litvancaya aktarılmış, *Litvanca Sözlük*'te artık yer alan, bu yüzden çevirmen ve Litvan okuru için bilinen kelimeleri kapsamaktadır. Bu gruptaki sözcüklerin çevirisi çoğunlukla kolaydır, bu sözcüklerde anlam kaybı ya da kayması nadir olarak görülmektedir. Örnek olarak *padişah* (Lit. padişachas), *vezir* (Lit. viziris), *paşa* (Lit. paša), *şeyh* (šeichas), *harem* (Lit. haremas) gibi sözcükler verilebilir. Bu kelimelerin çevirisinde çoğu zaman aktarım stratejisi kullanılmıştır.

İkinci grup ise hem çevirmen, hem de Litvan okuru için bilinmeyen sözcükleri kapsamaktadır. Bu sözcüklerin çevirisi oldukça problemlidir. Çevirmenler, çoğunlukla ya aktarım tekniğini kullanıp bu sözcüklerin anlamlarını açıklamaya ya bu sözcüklere kültürel karşılıklar bulmaya ya da bağlamına göre yeni ifadeler türetmeye çalışmışlardır. Bazen ise Türk kültürüne ait bir unsur başka bir kültürün unsuruna benzetilmiş ve o benzetilen unsur yanlış aktarılmıştır. Bunun sonucunda bağlama uygun olmayan anlatımlar ortaya çıkmıştır. *Kar* romanında, Kars'ta bulunan lokantada beyaz peynir yerine Yunan peynirinin satılması buna güzel bir örnektir. (Pamuk, 2013, s. 91).

Daha önce erek dilde bilinmeyen sözcüklerin çeviri varyasyonlarının sayısı da fazladır. Bazen bir kelime, incelenen romanların herbirinde farklı şekillerde çevrilmiştir. Örneğin, *macun* kelimesi için *Masumiyet Müzesi* romanında *riestainis* (Tr. undan yapılmış, fırında pişirilmiş şekli ve işlev bakımından simite benzeyen hamur işi), *Kara Kitap*'ta *tąsiukas* (Tr. yumuşak ve yapışkan şekerleme), *Benim Adım Kırmızı*'da *cukrinis glaistas* (Tr. şekerden yapılmış hamur kıvımında karışım), *Kafamda Bir Tuhaflık*'ta ise *saldainiai* (Tr. şekerleme) karşılıkları kullanılmıştır.⁶

Bu çalışmada kültürel unsurlar olarak sayılan bazı unsurlar Litvan kültürüne başka kültürlerden geçmiştir ve bu yüzden bilinmektedir. Fakat Türk kültüründe bulunan unsurların işlevi farklıdır. Örneğin, mahalle Türk kültüründe oldukça önemlidir. Litvan okuru *mahalle* kelimesini adlandıran unsuru *kvartalas* ya da *rajonas* olarak bilmektedir. Litvan kültüründe şehir sistemi farklı olduğu için Litvan okuruna mahalledeki hayat yabancı gelmektedir. Bu yüzden çevirmenler *mahalle arkadaşı*, *mahalle kahvesi*, *mahalle bekçisi* gibi kelime gruplarını çevirirken zorlanmışlardır.

Çevirmenler, kültürel sözcükleri aktaramadıkları ve kültürel karşılığı bulamadıkları zaman işlevsel çeviri stratejisine başvurmuşlardır. Örneğin, *konak*, *köşk*, *yalı* kelimeleri bazı durumlarda okuyucuya sorun oluşturmayacak evrensel *namas*, *namai* (Tr. *ev*) kelimeler olarak çevrilmişlerdir.

Litvancanın özelliklerinden biri, aynı cümlede, bazen de aynı paragrafta aynı kelimeyi kullanmaktan kaçınmaktır. Bu faktörün de aynı kelimenin çevirisi sayısına katkısı vardır. Üstelik çevirmenler bazen kültürün aktarılmasına değil, dilin akıcılığına odaklanmaktadır. Böyle durumlarda kültürel sözcükler, kültürel karşılık ile değiştirilip kaybolmaktadır.

Bu çalışma çoğu kültürel sözcüğün tam anlamıyla çevrilemeyeceğini ve açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Bir sözcüğün anlamını tam manasıyla tespit edebilmek için o sözcüğün isimlendirdiği unsuru gerçek hayatta tanımak gerekmektedir.

⁶ Daha ilginç olan şu ki, *Benim Adım Kırmızı* ve *Kafamda Bir Tuhaflık* romanlarını aynı çevirmen çevirmiştir.

Eşdeğerlik konusuna gelince, bazen çevirilerde işlevsel eşdeğerlik ile yetinilmektedir. Çünkü her şeyi kelimelerle anlatmak mümkün değildir.

Kültürel unsurlar üç gruba ayrılabilir: 1. Sadece Türk kültüründe bulunan unsurlar, örneğin harem, köşk, konak, takı töreni; 2. Kültürel karşılığı olan unsurlar, örneğin kanun ve Litvan kültürdeki kanklès; 3. Kelime olarak benzeyen fakat farklı anlamı taşıyan unsurlar, örneğin boza ve Litvan kültüründeki buza (Tr. undan yapılmış sulu yem).

Kültürel sözcüklerin romanın anlamına büyük bir katkısının olmadığı düşünülebilir. Fakat özellikle mekânları betimlerken kültürel sözcükler oldukça önemli bir rol oynayabilmektedir. Örnek olarak, *Kara Kitap* romanının ilk sayfasında bulunan cümleyi verebiliriz: “Dışarıdan kış sabahının ilk sesleri geliyordu: Tek tük geçen arabalar ve eski otobüsler, *poğaçacıyla* işbirliği eden *salepçinin* kaldırırma konup kalkan *güğümleri* ve *dolmuş* durağının *değnekçisinin* düdüğü.” (Pamuk, 2006, s. 11). *Poğaçacı*, *salepçi*, *güğüm*, *dolmuş*, *değnekçi* bu cümledeki kültürel sözcüklerdir. Romandaki bu sahneyi hayal etmesi için okurun bu sözcüklerin ne anlama geldiğini bilmesi gerekir.

Bu çalışmada incelenen romanlarda kültürel sözcüklerin sayısının fazlalığı Türk ve Litvan kültürlerinin birbirinden çok farklı olduğunu göstermektedir. Henüz bir Türkçe-Litvanca sözlüğün yazılmamış olması durumu daha da zorlaştırmaktadır. Bu yüzden Türk kültürünü Litvancaya aktarmak ve erek ve kaynak metinlerin arasında eşdeğerliği sağlamak zor bir faaliyettir. Üstelik edebî eserlerden okurun beklentisi okuma keyfidir. Çevirmen kültürel sözcüklerin açıklanmasına çok yer verirse okuma keyfi kaçır. Bu yüzden çevirmenler çeviri yapmadan önce birçok soruya cevap vermelidir. Örneğin: Edebî eserin türü nedir? Okur kimdir? Kültürel sözcük metinde ne kadar sık kullanılmıştır? Kültürel sözcüğün eserin anlaşılmasına etkisi var mıdır? Okur bu kültürel sözcüğü önceden biliyor mudur?

Özetleyecek olursak, edebiyat bir sanat dalıdır. Edebî metindeki hiç bir kelime tesadüfen kullanılmamıştır. Kaynak metindeki her kelime kaynak okura hitap eder. Metni kaynak dilden erek dile aktarırken bu özeliği kaybetmemek gerekir. Erek

metindeki hiç bir kelime de susmamalıdır. Bu yüzden kültürel sözcüklerin çevirisi, erek okurunun metni anlaması ve metinden alacağı etkiye katkıda bulunur. Türkçe-Litvanca evirileri bu bağlamda henüz gelişme yolundadır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, A. N. (2004). *Söylenceden Gerçekliğe: Çeviribilim*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Aksan, D. (2008). *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dili Kurumu.
- Aktaş, T. (1996). *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*. Ankara: Orsen Matbaacılık.
- Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Ateşman, E. (2001). Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 29-35.
- Baker, M. (2011). *In Other Words. A Coursebook on Translation*. London: Routledge.
- Barnstone, W. (1993). *The Poetics of Translation. History, Theory, Practice*. New Haven and London: Yale University Press.
- Bassnet, S. (1992). *Translation studies*. London / New York: Routledge.
- Bayrakdar, F. (2008). *Kültür Aktarımında Çeviri Stratejileri: Yüksel Pazarkaya'nın Türkçe- Almanca Çeviri Örneğinde Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Bengi-Öner, I. (1999). *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim?* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bengi-Öner, I. (2001a). *Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Bengi-Öner, I. (2001b). *Çeviri Kuramları Düşünürken*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Bozkurt, G. (2015). *Kültürün Abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Boztaş, İ. (1992). Çeviri, Çeviride Eşdeğerlilik ve Dilbilim. *Dilbilim 20.Yıl Yazıları*, 35-40. Ankara: Karaca Dil Kursu Yayınları.
- Bulut, A. (2000): Çeviri Metnin Değerlendirmesi: Metinsel Eş Değerlik Anahtarları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 10.
- Bulut, S. (2017). *Türk Tiyatrosunda Uyarılama (1860-1923)*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Cary, E. (1996). *Çeviri Nasıl Yapılmalı?*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Çavuş, G. (2005). *Kaynak-Odaklı ve Erek-Odaklı Çeviri Yaklaşımlarında Eşdeğerlik*

- Sorunu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Demirekin, M. (2014). *Çeviriyorum. Türkçede Çeviri Sorunları ve Eşdeğerlik*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Derrida, J. (2000). What is 'Relevant' Translation?. *Critical Inquiry*, 27 (2), 171–200.
- Ece, A. (2010). *Edebiyat Çevirisinin ve Çevirmenin İzinde*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Eruz, S. (2003). *Çeviriden Çeviribilime*. İstanbul: Multilingual.
- Ece, A. (2010). *Edebiyat Çevirisinin ve Çevirmenin İzinde*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Göktürk, A. (2011). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güntekin, R. N. (2008). *Čiauškutė*, (çev. H. Kobeckaitė). Vilnius: Alma littera.
- Güntekin, R. N. (2018). *Çalığışu*. İstanbul: İnkilâp.
- Gürçağlar, Ş. T. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Gürsel, N. (1978). Çeviri Etkinliği ve Kültür. *Türk Dili Dergisi: Çeviri Sorunları Özel Sayısı*. TDK Yayınları, 322, 21-26.
- Haleva, B. (2014). *Disiplinler Kavşağında Bir Durak: Çeviri*. İstanbul: Ofis 2005 Yayınevi.
- İnce, Ü., I., Bengi-Öner (2009). *Kızılılık Karpuz Olur mu Hiç? İlahi Çevirmen*. İstanbul: Diye Yayınları.
- İşçen, İ. (2002). *Çeviri Kuramı: Çeviribilimin Temelleri Üzerine*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Katan, D. (2014). *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. London / New York: Routledge.
- Kıran, Z., A. Eziler, Kıran (2013). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Köksal, D. (2005). *Çeviri Eğitimi: Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lefevere, A. (1992). *Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context*. New York: The Modern Language Association of America.
- Levý, J. (2011). *The Art of Translation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü. (1971). *Türk Atasözleri II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies*. London: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *Approaches to translation*. UK: Prentice Hall International.

- Newmark, P. (1998). *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International.
- Newmark, P. (2010). Translation and Culture. *Meaning in Translation*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 171-182.
- Pamuk, O. (1998). *Benim Adım Kırmızı*. İstanbul: İletişim.
- Pamuk, O. (2005). *Juodoji knyga*, (çev. G. Miškinienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2006). *Kara Kitap*. İstanbul: İletişim.
- Pamuk, O. (2010). *Masumiyet Müzesi*. İstanbul: İletişim.
- Pamuk, O. (2010). *Nekaltybės muziejus*, (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2012). *Mano vardas raudona*, (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2013). *Kafamda Bir Tuhaflık*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2013). *Kar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pamuk, O. (2014). *Sniegas*, (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2017). *Tos keistos mano mintys*, (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Parlak, B. (2011). *Bir Çeviri Eserler Bibliyografyası Işığında Türkçede İtalyan Kültürü*. İstanbul: Beta.
- Reynolds, M. (2014). *The Poetry of Translation*. New York: Oxford University Press.
- Rifat, M. (haz.) (2008). *Çeviri Seçkisi I – Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Spivak, G. Ch. (2000). Translation as Culture. *Parallax*, 6 (1), 13–24.
- Suçin, M., H. (2004). *Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.^[1]_[S&EP]
- Suçin, M., H. (2007). *Çeviribilim: Öteki Dilde Var Olmak*, İstanbul: Multilingual.^[1]_[S&EP]
- Toury, G. (1985). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.
- Venuti, L. (2001). Strategies of translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, ed. M. Baker. London: Routledge, 240–244.

- Vermeer, H. J. (2000). Skopos and Commission in Translational Action. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader*, 221–232. London: Routledge.
- Vermeer, H. J. (2008). *Çeviride Skopos Kuramı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Grafiker Yayınları.
- Yaşar, M. (2014). *Türkçeden Rusçaya Yapılan Çevirilerde Deyimlerin Eşdeğerlik Sorunları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.^[1]
- Yazıcı, M. (2010). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, C. (2015). *Amin Maalouf'un Romanlarının Türkçe Çevirileri: Çoğuldizge Kuramı Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir Çözümleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.^[1]
- Yılmaz, B. M. (2009). *A Translational Journey, Orhan Pamuk in English Translation*. Saarbrücken: VDM Verlag.^[1]
- Yücel, F. (2007). *Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Pilkauskaitė-Kariniauskienė, J. (2010). Translation from Turkish in Lithuania, 1990-2010;

<http://www.npage.org/IMG/pdf/Turkish-Lithuanian-corr.pdf>

Güncel Türkçe Sözlük;

<http://sozluk.gov.tr/>

Litvanca Sözlük;

<http://www.lkz.lt/>

Ek 1. Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserleri

Türkçeden Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserleri

- Güntekin, R. N. (2008). *Čiauškutė* [Çalikuşu], (çev. H. Kobeckaitė). Vilnius: Alma littera.
- Güntekin, R. N. (2015). *Čiauškutė* [Çalikuşu], (çev. H. Kobeckaitė). Vilnius: Alma littera.
- Güntekin, R. N. (2016). *Čiauškutė* [Çalikuşu], (çev. H. Kobeckaitė). Vilnius: Alma littera.
- Kulin, A. (2006). *Sevdalinka* [Sevdalinka], (çev. G. Miškinienė). Vilnius: Kronta.
- Pamuk, O. (2005). *Juodoji knyga* [Kara Kitap], (çev. G. Miškinienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2008). *Juodoji knyga*. [Kara Kitap], (çev. G. Miškinienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2009). *Stambulas: prisiminimai ir miestas* [İstanbul: Hatıralar ve Şehir], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2010). *Nekaltybės muziejus* [Masumiyet Müzesi], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2012). *Mano vardas raudona* [Benim Adım Kırmızı], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2014). *Sniegas* [Kar], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2017). *Stambulas: prisiminimai ir miestas* [İstanbul: Hatıralar ve Şehir], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Pamuk, O. (2017). *Tos keistos mano mintys* [Kafamda bir Tuhaflık], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

İnglizceden Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserleri

- Özkan, S. (2008). *Rožės balsas* [Kayıp Gül], (çev. E. Bernotaitė). Vilnius: Svajonių knygos.
- Sala: 10 Kipro poety* [Ada: 10 Kıbrıs Şairi], (çev. D. Staponkutė). (2006). Vilnius: Baltos lankos.

- Şafak, E. (2010). *Stambulo pavainikė [Baba ve Piç]*, (çev. E. Bielskytė). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2012). *Keturiasdešimt meilės taisyklių [Aşkın Kırk Kuralı]*, (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2013). *Keturiasdešimt meilės taisyklių [Aşkın Kırk Kuralı]*, (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2016). *Ledinukų rūmai [Bit Palas]*, (çev. G. Pulokas). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2017). *Keturiasdešimt meilės taisyklių [Aşkın Kırk Kuralı]*, (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2017). *Mečetė sultono dukteriai [Ustam ve Ben]*, (çev. D. Žalytė-Steiblienė). Vilnius: Tyto alba.
- Şafak, E. (2018). *Trys Ievos dukterys [Havva'nın Üç Kızı]*, (çev. D. Žalytė-Steiblienė). Vilnius: Tyto alba.

Rusçadan Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserleri

- Ali, S. (1962). *Velniais tūno mumyse [İçimizdeki Şeytan]*, (çev. E. Žalinkevičaitė Petrauskienė). Vilnius: Valst. grožinės lit. l-kla.
- Anday, M. C. (1972). *Pasmerktieji [Aylaklar]*, (çev. V. Miliūnas). Vilnius: Vaga.
- Asena, İ. (1993). *Lyrika [Şiirler]*, (çev. A. Bučys). Vilnius.
- Asena, İ. (1995). *Pasakų pabaiga [Masalların Sonu]*, (çev. A. Bučys). Alytus: Alytaus sp.
- Derviş, S. (1979). *Fosforinė Dževrijė [Fosforlu Cevriye]*, (çev. D. Lenkauskienė). Vilnius: Vaga.
- Derviş, S. (1994). *Fosforinė Dževrijė [Fosforlu Cevriye]*, (çev. D. Lenkauskienė): Vilnius: Vaga.
- Güntekin, R. N. (1960). *Čiauškutė [Çalikuşu]*, (çev. B. Puodžiukaitis). Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- Güntekin, R. N. (1961). *Čiauškutė [Çalikuşu]*, (çev. B. Puodžiukaitis). Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- Güntekin, R. N. (1993). *Čiauškutė [Çalikuşu]*, (çev. B. Puodžiukaitis). Vilnius: Asvėja.

- Güntekin, R. N. (1993). *Čiauškutė [Çalikuşu]*, (çev. B. Puodžiukaitis). Kaunas: Aušra.
- Hikmet, N. (1964). *Romantika [Romantika]*, (çev. Eug. Matuzevičius). Vilnius: Vaga.
- Hikmet, N. (1969). *Lyrika [Lirik Şiirleri]*, (çev. V. Bložė). Vilnius: Vaga.
- Kantrybės akmuo: turkų liaudies pasakos [Sabırtaş: Türk Masalları]*, (çev. P. Velička). (1965). Vilnius: Vaga.
- Kantrybės akmuo: turkų liaudies pasakos [Sabırtaş: Türk Masalları]*, (çev. P. Velička). (1986). Vilnius: Vaga.
- Kemal, O. (1967). *İstumta į bedugnę [El Kızı]*, (çev. A. Baliulienė). Vilnius: Vaga.
- Kemal, O. (1994). *İstumta į bedugnę [El Kızı]*, (çev. A. Baliulienė). Vilnius: Varnas.
- Kemal, Y. (1987). *Kalno legenda [Ağrıdağı Efsanesi]*, (çev. D. Lenkauskienė).
- Nesin, A. (1972). *Čiki čiki bom [Çiki Çiki Bom]*, (çev. V. Žilinskaitė). Vilnius: Vaga.
- Nesin, A. (1983). *Futbolo karalius [Gol Kralı Sait Hop Sait]*, (çev. J. Vaitkus). Vilnius: Vaga.
- Turkų pasakos [Türk Masalları]*, (çev. P. Velička). (1991). Vilnius: Okto-Piligrimas.

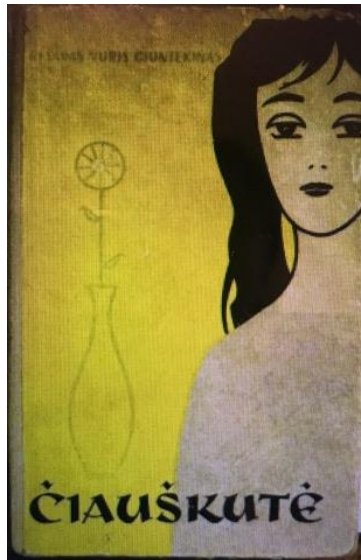
Ek 2. Litvancaya Çevrilmiş Türk Edebî Eserlerin Kapakları

1960

Güntekin, R. N. (1960). *Čiauskutė* [Çalikuşu], (çev. B. Puodžiukaitis).
Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

1961

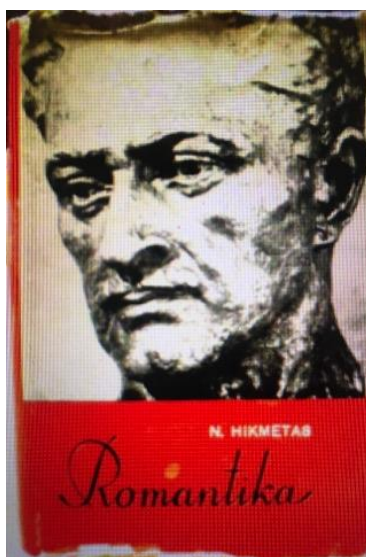
Güntekin, R. N. (1961). *Čiauskutė* [Çalikuşu], (çev. B. Puodžiukaitis).
Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

1962

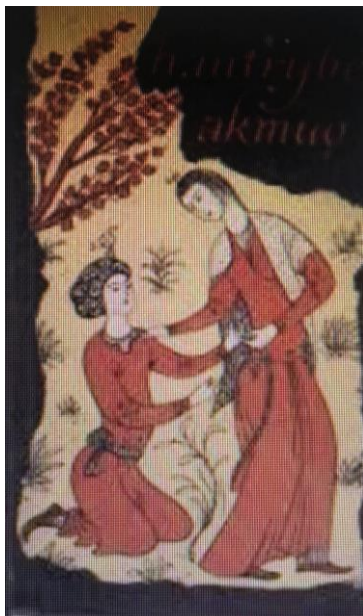
Ali, S. (1962). *Velnius tūno mumyse* [*İçimizdeki Şeytan*], (çev. E. Žalinkevičaitė Petrauskienė). Vilnius: Valst. grožinės lit. 1-kl.

1964

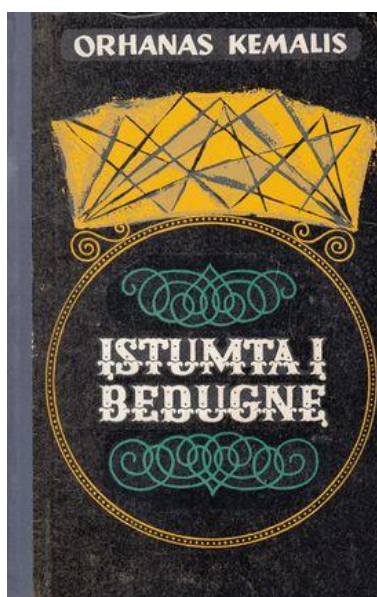
Hikmet, N. (1964). *Romantika* [*Romantika*], (çev. Eug. Matuzevičius). Vilnius: Vaga.

1965

(1965). *Kantriyés akmuo: turkų liaudies pasakos* [Sabırtaşı: Türk Masalları], (çev. P. Velička). Vilnius: Vaga.

1967

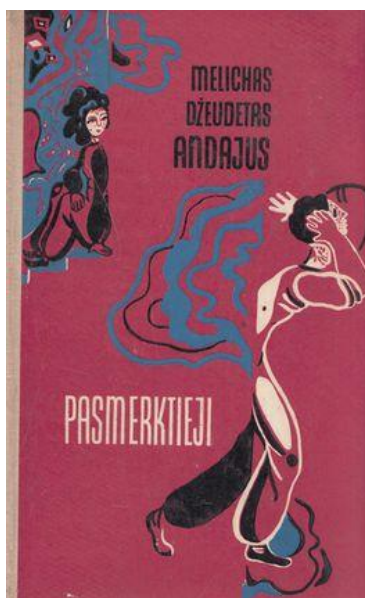
Kemal, O. (1967). *İstumta İ bedugne* [El Kızı], (çev. A. Baliulienė). Vilnius: Vaga.

1969

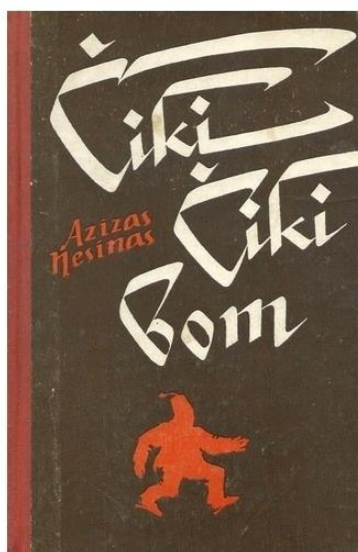

Hikmet, N. (1969). *Lyrika [Lirik Şiirleri]*, (çev. V. Blože). Vilnius: Vaga.

1972

Anday, M. C. (1972). *Pasmerktieji [Aylaklar]*, (çev. V. Miliūnas). Vilnius: Vaga.

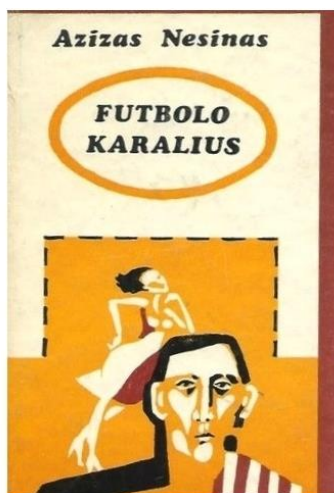
Nesin, A. (1972). *Čiki čiki bom* [Čiki Čiki Bom], (čev. V. Žilinskaitė). Vilnius: Vaga.

1979

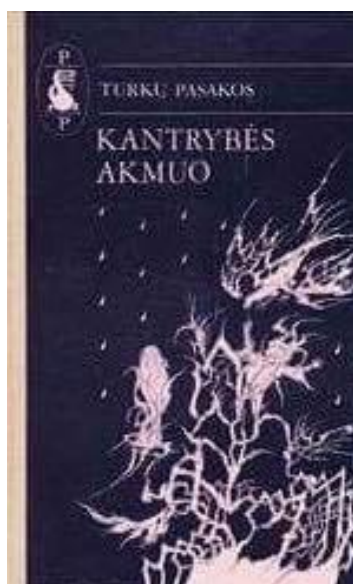
Derviš, S. (1979). *Fosforinė Dževrijė* [Fosforlu Cevriye], (čev. D. Lenkauskienė).
Vilnius: Vaga.

1983

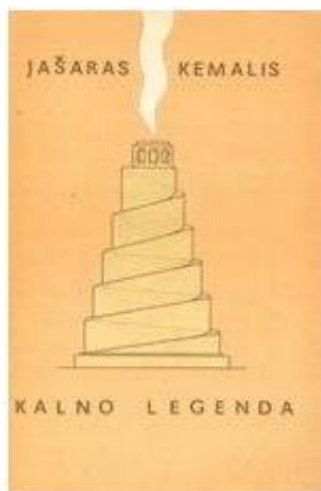
Nesin, A. (1983). *Futbolo karalius* [*Gol Krali Sait Hop Sait*], (čev. J. Vaitkus).
Vilnius: Vaga.

1986

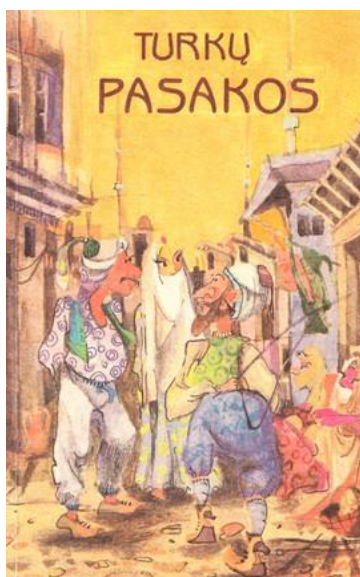
(1986). *Kantrybės akmuo: turkų liaudies pasakos* [*Sabırtaşı: Türk Masalları*], (čev. P. Velička). Vilnius: Vaga.

1987

Kemal, Y. (1987). *Kalno legenda [Ağrıdağı Efsanesi]*, (çev. D. Lenkauskienė)

1991

(1991) *Turku pasakos [Türk Masalları]*, (çev. P. Velička). Vilnius: Okto-Piligrimas.

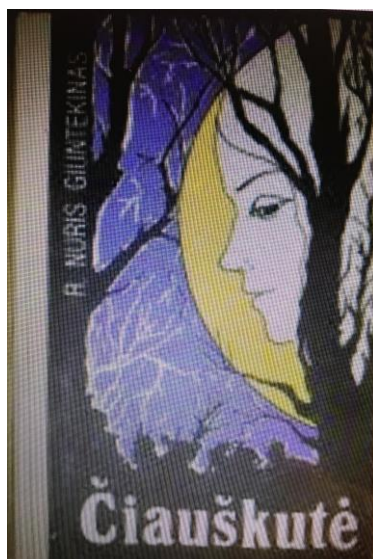
1993

Asena, Ī. (1993). *Lyrika* [Šiirler], (ęev. A. Buęys). Vilnius.

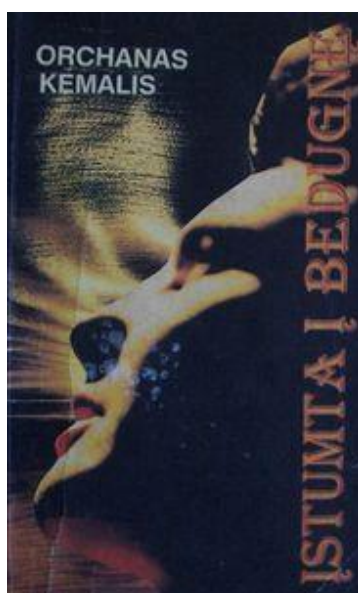

Giuntekin, R. N. (1993). *Ĉiauskutė* [Ĉalıkušu], (ęev. B. Puodžiukaitis).
Vilnius: Asvėja.

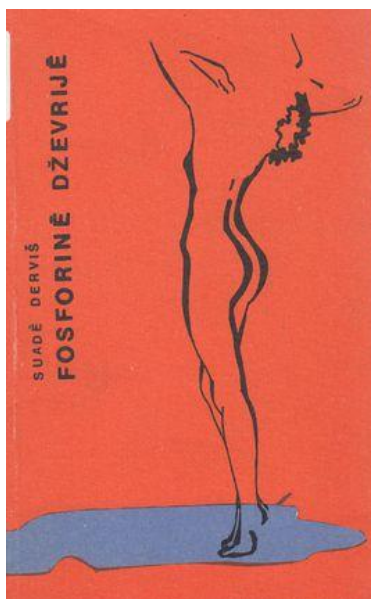

Güntekin, R. N. (1993). *Čiauškutė* [*Çalılıkusu*], (çev. B. Puodžiukaitis). Kaunas: Aušra.

1994

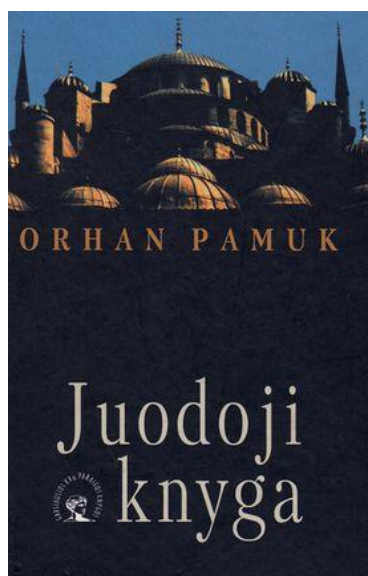

Kemal, O. (1994). *İstumta i bedugne* [*El Kızı*], (çev. A. Baliulienė). Vilnius: Varnas.

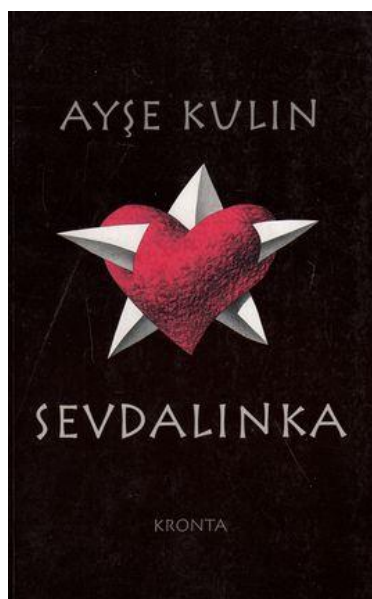
Derviş, S. (1994). *Fosforinė Dževrijė* [*Fosforlu Cevriye*], (čev. D. Lenkauskienė):
Vilnius: Vaga.

2005

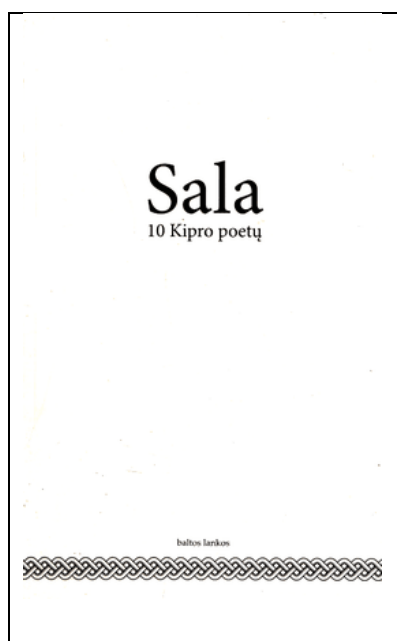

Pamuk, O. (2005). *Juodoji knyga* [*Kara Kitap*], (čev. G. Miškinienė).
Vilnius: Tyto alba.

2006

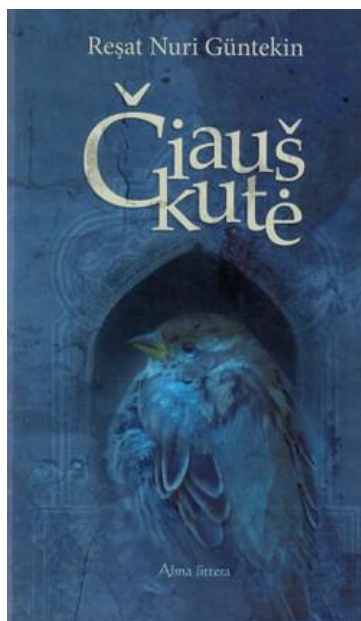

Kulin, A. (2006). *Sevdalinka [Sevdalinka]*, (čev. G. Miškinienė). Vilnius: Kronta.

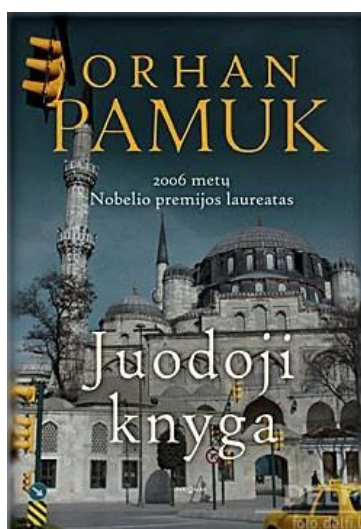

(2006) *Sala: 10 Kipro poetų [Ada: 10 Kıbrıs Şairi]*, (čev. D. Staponkutė). Vilnius:
Baltos lankos.

2008

Güntekin, R. N. (2008). *Čiauškutė* [*Çalkuşu*], (çev. H. Kobeckaitė).
Vilnius: Alma littera

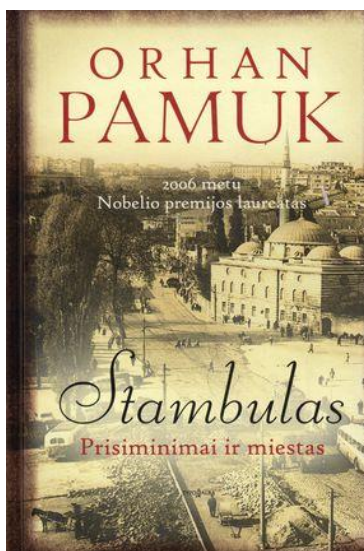

Pamuk, O. (2008). *Juodoji knyga*. [*Kara Kitap*], (çev. G. Miškinienė).
Vilnius: Tyto alba.

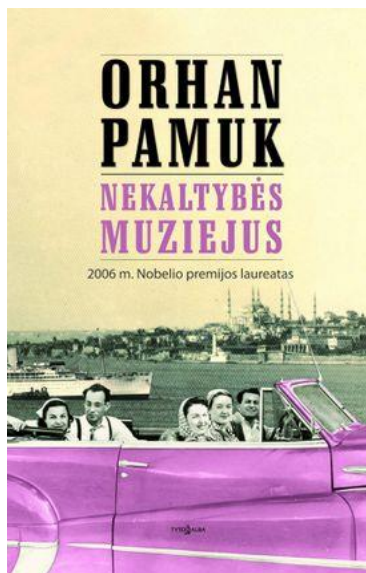
Özkan, S. (2008). *Rožės balsas* [*Kayıp Gül*], (çev. E. Bernotaitė).
Vilnius: Svajonių knygos.

2009

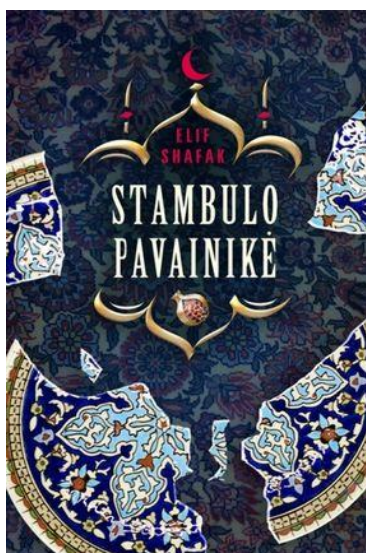

Pamuk, O. (2009). *Stambulas: prisiminimai ir miestas* [*İstanbul: Hatıralar ve Şehir*],
(çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

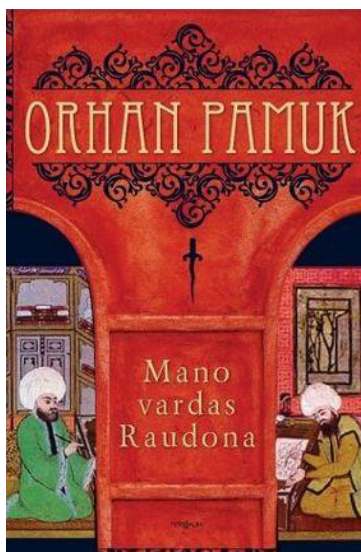
2010

Pamuk, O. (2010). *Nekaltybės muziejus* [*Masumiyet Müzesi*], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

Şafak, E. (2010). *Stambulo pavainikė* [*Baba ve Piç*], (çev. E. Bielskytė). Vilnius: Tyto alba.

Pamuk, O. (2012). *Mano vardas raudona* [*Benim Adım Kırmızı*], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

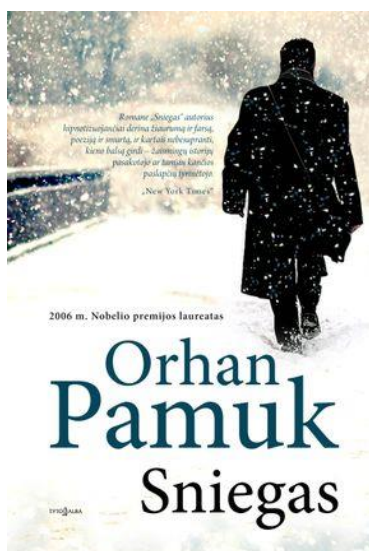
Şafak, E. (2012). *Keturiasdešimt meilės taisyklių* [*Aşkın Kırk Kuralı*], (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.

2013

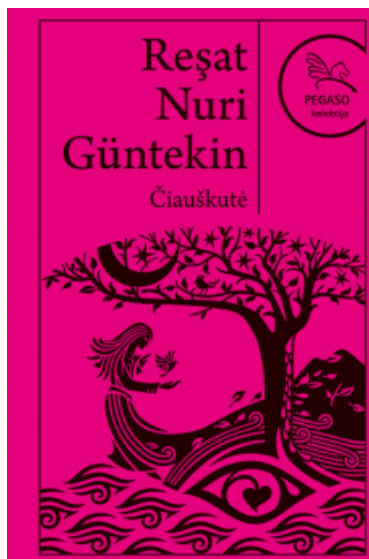
Şafak, E. (2013). *Keturiasdešimt meilės taisyklių* [*Aşkın Kırk Kuralı*], (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.

2014

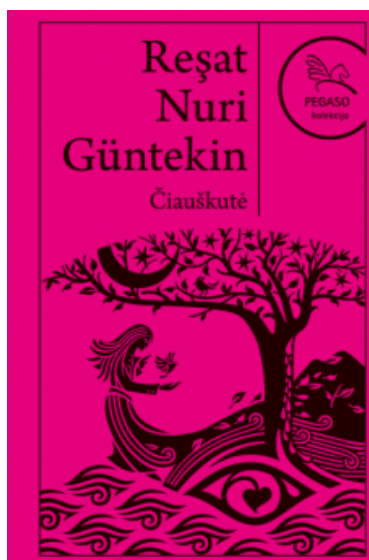
Pamuk, O. (2014). *Sniegas* [*Kar*], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

2015

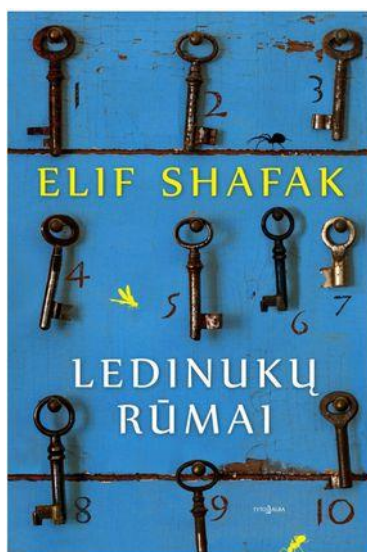

Güntekin, R. N. (2015). *Čiauškutė* [*Çalikuşu*], (çev. H. Kobeckaitė).
Vilnius: Alma littera.

2016

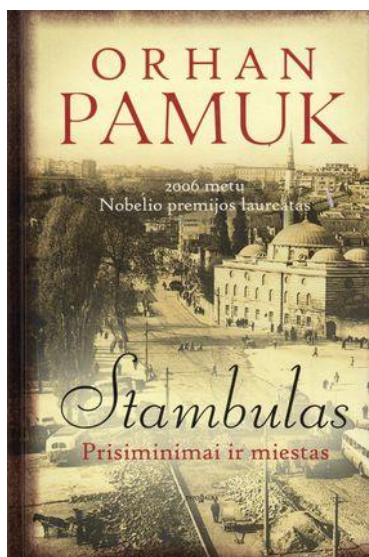
Güntekin, R. N. (2016). *Čiauškutė* [*Çalikuşu*], (çev. H. Kobeckaitė).
Vilnius: Alma littera.

Şafak, E. (2016). *Ledinukų rūmai* [*Bit Palas*], (čev. G. Pulokas).

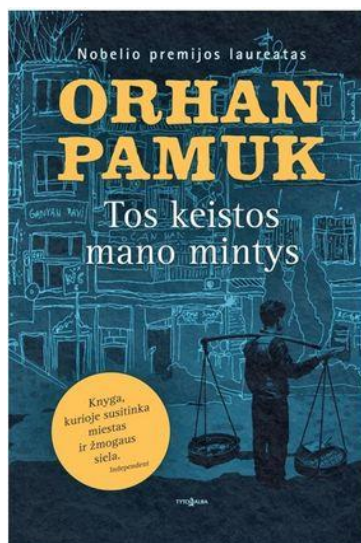
Vilnius: Tyto alba.

2017

Pamuk, O. (2017). *Stambulas: prisiminimai ir miestas* [*İstanbul: Hatıralar ve Şehir*],

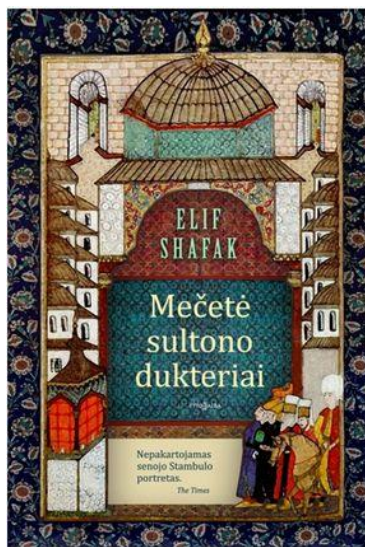
(čev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

Pamuk, O. (2017). *Tos keistos mano mintys* [*Kafamda bir Tuhaflık*], (çev. J. Pilkauskaitė-Kariniauskienė). Vilnius: Tyto alba.

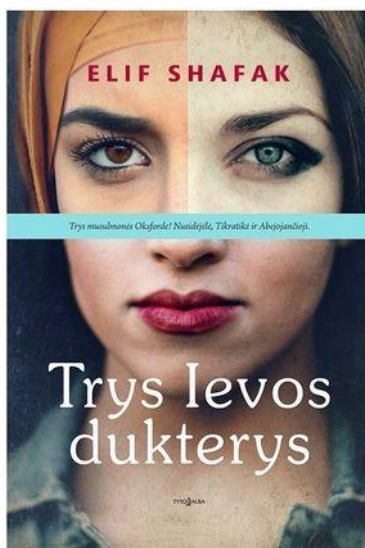

Şafak, E. (2017). *Keturiasdešimt meilės taisyklių* [*Aşkın Kırk Kuralı*], (çev. R. Drazdauskienė). Vilnius: Tyto alba.

Şafak, E. (2017). *Mečetė sultono dukteriai* [*Ustam ve Ben*], (čev. D. Žalytė-Steiblienė).
Vilnius: Tyto alba.

2018

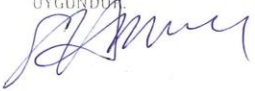

Şafak, E. (2018). *Trys levos dukterys* [*Havva'nın Üç Kızı*], (čev. D. Žalytė-Steiblienė).
Vilnius: Tyto alba.

EK 3. Etik Kurul İzin Muafiyeti Formu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: <u>16.07.2019</u></p>
<p>Tez Başlığı / Konusu: Türkçeden Litvancaya Çevrilen Romanlarda Kültürel Kodlama</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">16.07.2019 <i>May</i> Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Akvile Markauskaite Öğrenci No: N15128145 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Yeni Türk Edebiyatı Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</p> <p>Etik Kurul iznine gerek yoktur.</p> <p style="text-align: center;"> Dr. Öğr. Üyesi Serdar ODACI (Unvan, Ad Soyad, İmza) </p> <p style="text-align: center;">Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr</p> <p>Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr</p>

EK 4. Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: <u>07.08.2019</u></p>
<p>Tez Başlığı: Türkçeden Litvancaya Çevrilen Romanlarda Kültürel Kodlama</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam <u>112</u> sayfalık kısmına ilişkin, <u>07.08.2019</u> tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % <u>6</u> 'dır.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☐ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"><u>07.08.2019</u> Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: <u>Akvile Markauskaite</u></p> <p>Öğrenci No: <u>N15128145</u></p> <p>Anabilim Dalı: <u>Türk Dili ve Edebiyatı</u></p> <p>Programı: <u>Yeni Türk Edebiyatı</u></p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;">Dr. Öğr. Üyesi Serdar ODACI</p> <p style="text-align: center;">(Unvan, Ad Soyad, İmza)</p>

